

Noora Siivonen

**”¡Democracia Real YA!” – Todellista demokratiaa NYT!
Espanjan 15M-liikkeen kannattajien normatiiviset
yhteiskuntapoliittiset diskurssit**

Pro gradu -tutkielma

Valtio-oppi

Politiikan tutkimuksen laitos

Johtamiskorkeakoulu

Tampereen yliopisto

2017

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO, Johtamiskorkeakoulu, Valtio-opin opintosuunta.

SIIVONEN, NOORA: ”¡Democracia Real YA! – Todellista demokratiaa NYT!”: Espanjan 15M-liikkeen kannattajien normatiiviset yhteiskuntapoliittiset diskurssit.

Pro gradu -tutkielma, 112 sivua

Tutkielman ohjaaja: Kaisa Herne

Marraskuu 2017

Avainsanat: Espanja, demokratia, poliittinen muutos, kansalaistoiminta, kriisiajan uudet yhteiskunnalliset liikkeet, talouskurin vastainen liikehdintä, diskurssianalyysi, poliittiset diskurssit, yhteiskunnalliset diskurssit, vastademokratia, performanssiteoria, postmoderni poliittinen toiminta

Pro gradu -tutkielmani aiheena on espanjalainen 15M-liike, joka on ollut 2000-luvun Espanjan suurin ruohonjuuritason yhteiskunnallinen liike. Se sai osakseen laajan kannatuksen espanjalaisten keskuudessa – kyselytutkimusten mukaan selvä enemmistö espanjalaisista tunsii sympatiaa liikettä kohtaan ja koki sen vaatimukset oikeutetuiksi.

Hierarkiattomalla, koko kansan liikkeellä ei ollut johtajia eikä yhtenäistä viestintää. Yksi sen keskeisiä iskulauseita oli ”¡Democracia Real YA!” – ”Todellista demokratiaa NYT!” 15M loi uusia ja innovatiivisia poliittisen toiminnan tiloja, muotoja ja mahdollisuuksia, mutta sitä kritisoitiin muun muassa utopistisuudesta ja konkreettisten ehdotusten puuttumisesta. Tutkimuksessani etsin vastausta siihen, minkälaisia jaettuja normatiivisia yhteiskuntapoliittisia näkemyksiä ja demokratiakäsityksiä 15M-liikkeen kannattajilla oli, ja minkälaista demokratiaa sen kannattajat visioivat vaatiessaan ”todellista demokratiaa”.

Käytän tutkimukseni aineistona espanjalaisen yhteiskuntatieteellisen tutkimuskeskuksen Centro de Investigaciones Sociológicas teettämää syvähaastattelumateriaalia vuodelta 2011. Tutkimusmetodini on diskurssianalyysi, jonka apuvälineenä käytän myös Perelmanin argumentaatiotutkimusta. Diskurssien analyysissä ja tulkinnessa peilaan omaa tutkimustani aikaisempaan tutkimukseen sekä teorioihin uusista yhteiskunnallisista liikkeistä, vastademokratiasta ja performatiivisesta poliittisesta toiminnasta. Diskurssianalyysi keskittyy ensisijaisesti merkitysten luomisen prosesseihin, mutta sen lähtöoletuksiin kuuluu myös, että muutokset diskursseissa heijastuvat myös muutoksina koettuun todellisuuteen.

Tutkimusaineistosta nousee esiin kuusi normatiivista yhteiskuntapoliittista diskurssia: (1) ”alhaalta ylös” -diskurssi, (2) kansalaisten osallistamisen ja deliberatiivisen edustajuuden diskurssi, (3) päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja johdonmukaista viestintää korostava diskurssi, (4) äänestämisen ja vaalidemokratian diskurssi, (5) distributiivisen oikeudenmukaisuuden diskurssi, ja (6) korruptionvastainen diskurssi.

Kaikkia havaitsemiani diskursseja yhdistää niiden taustalla hallitseva voimakas postmoderni yksilökeskeisyys, sekä pyrkimys irtautua politiikan perinteisistä jakolinjoista. Niissä ei vastusteta edustuksellista järjestelmää sinänsä, mutta toivotaan parempia mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon myös vaalien välillä. Tämän toteuttamiseksi haastatellut vaativat puolueetonta tiedonvälitystä, korruption kitkemistä, sekä osallistavampaa, deliberatiivisempaa ja läpinäkyvämpää päätöksentekoa.

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO.....	3
2. MIKÄ 15-M?.....	4
2.1 15-LIIKKEEN VAIHEET JA KANNATUS	4
2.2 ESPANJAN YHTEISKUNNALLINEN KONTEKSTI	7
2.3 ESPANJAN POLIITTINEN KONTEKSTI	9
3. TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	14
3.1 YHTEISKUNNALLISTEN LIIKKEIDEN TUTKIMUS	14
3.2 15M-LIIKE OSANA GLOBAALIA PROTESTIAALTOA	18
3.3 15M INTERNET-AJAN UUTENA YHTEISKUNNALLISENA LIIKKEENÄ	21
3.4 OCCUPY WALL STREET -LIIKE POLITIIKAN MUUTOSVOIMANA	25
3.5 15M VASTADEMOKRAATTISENA LIIKKEENÄ?	28
3.6 YHTEENVETO TEOREETTISESTA VIITEKEHYKSESTÄNI	31
4. LÄHESTYMISTAPA JA AINEISTO	33
4.1 TUTKIMUSAINEISTO	33
4.2 LÄHESTYMISTAPA JA TUTKIELMAN ETENEMINEN	36
5. AIEMPI EMPIIRINEN TUTKIMUS.....	37
5.1 KEITÄ 15M-LIIKKEEN KANNATTAJAT OLIVAT JA MITÄ HE VAATIVAT?	37
5.1.1 Salamancan 15M-liike	37
5.1.2 Madridin 15M-liike	39
5.2 15M:N VAIKUTUS ÄÄNESTÄMISEEN VUODEN 2011 KUNNALLISVAALEISSA	41
5.3 15M-LIIKKEEN DEMOKRATIAKÄSITYS	42
5.4 15M-LIIKKEEN KANNATTAJIEN POLIITTISET DISKURSSIT	44
6. TUTKIMUSMETODI	47
6.1 DISKURSSIANALYYSI	47
6.2 PERELMANIN ARGUMENTAATIOTUTKIMUS	51
7. DISKURSSIT.....	56
7.1 ANALYYSIN TOTEUTUS	56
7.2 "ALHAALTA YLÖS" – OMATOIMISEN KANSALAISUUDEN DISKURSSI	57
7.3 KANSALAISTEN OSALLISTAMISEN JA DELIBERATIIVISEN EDUSTAJUUDEN DISKURSSI	63
7.4 PÄÄTÖKSENTEON LÄPINÄKYVYYDEN JA JOHDONMUKAISEN VIESTINNÄN DISKURSSI	71
7.5 ÄÄNESTÄMISEN JA VAALIDEMOKRATIAN DISKURSSI	76
7.6 DISTRIBUTIIVISEN OIKEUDENMUKAISUUDEN DISKURSSI	79
7.7 KORRUPTIONVASTAINEN DISKURSSI	85
8. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	89
8.1 15M-KANNATTAJIEN YHTEISET DISKURSSIT	89
8.2 HAVAITSEMANI DISKURSSIT JA MUU 15M-TUTKIMUS	98
8.3 LOPUKSI	101

1. JOHDANTO

Viime vuosisadalta lähtien demokraattinen prosessi on parantanut poliittisen osallistumisen mahdollisuuksia sekä lisännyt yhteiskunnallista tasa-arvoa ja hyvinvointipalveluja. Samaan aikaan, kun demokratiapaineet ovat kasvaneet, on maailmanmarkkinoiden sääntelyn vapautuminen kaventanut valtioiden ja niiden poliittisten järjestelmien päätösvaltaa. Jo ainakin kolmen vuosikymmenen ajan monet politiikan tutkijat ovat raportoineet länsimaiden kansalaisten heikentyneestä luottamuksesta poliittisiin toimijoihin ja demokraattisten instituutioiden toimintaan (mm. Dalton 2004, Norris 2011). Myös Rosanvallon (2008, 28) puhuu ”epäluulon aikakaudesta”, jossa äänestäjien ja poliittisten edustajien välinen suhde on heikentynyt ja instituutioiden kyky ennustaa muutoksia globaalissa markkinataloudessa on huonontunut. Samaan aikaan puolueiden aatteelliset erot ovat pienentyneet ja ihmisten käsitykset yhteistoiminnasta muuttuneet. Tiedonkulku on nopeutunut ja politiikan maantieteellinen kenttä on laajentunut kansallisesta globaaliksi.

Lisääntyneet vaatimukset ja epäluottamus poliittisia järjestelmiä kohtaan olivat talouskriisin aiheuttaman ahdingon ohella syitä eri puolilla maailmaa vuonna 2011 alkaneeseen yhteiskunnalliseen liikehdintään, joka sai eri maissa erilaisia muotoja ja nimiä. Esimerkiksi Yhdysvalloissa nähtiin *Occupy*, Pohjois-Afrikassa ja Lähi-Idässä *arabikevät* ja Espanjassa *15M*, joka tunnetaan myös nimellä *Indignados*. Kyseiset liikkeet löivät nopeasti läpi eri puolilla maailmaa ja onnistuivat istuttamaan ”99%-diskurssinsa” talouskriisistä käytyyn yleiseen keskusteluun. Postmoderneille liikehdinnöille tyypilliseen tapaan ne keskittyivät vaikuttamaan poliittisten instituutioiden sijaan ihmisten ajatustapoihin, arkisiin tottumuksiin ja kulttuuriin. Ne nostivat esiin edustuksellisen demokratian ongelmia, pyrkivät irti poliittisista ja ideologisista luokitteluista, ja toteuttivat kokouksissaan suoraa demokratiaa ilman hierarkiaa.

Euroopassa 15M oli merkittävin kriisiajan protestiliike. Yksi sen tunnetuimmista iskulauseista oli ”¡Democracia Real YA!” – Todellista demokratiaa NYT! Kaikille avoin 15M onnistui saamaan paljon huomiota ja tukijoita, mutta samalla sitä kritisoitiin konkreettisten ehdotusten puuttumisesta. Hierarkiattomalla liikkeellä ei ollut johtajia, eikä siten myöskään ylhäältä päin asetettuja tavoitteita tai viestintästrategiaa. 15M-liikkeen kannattajat vaativat yhteiskunnallisia, poliittisia ja lainsäädännöllisiä muutoksia sekä parempaa demokratiaa. Monelle jäi kuitenkin epäselväksi, oliko liikkeellä yhteistä

linjaa siitä, mitä hyvä demokratia merkitsee. Tutkimuksessani etsin vastausta siihen, minkälaisia jaettuja demokratiakäsityksiä ja normatiivisia yhteiskuntapoliittisia näkemyksiä 15M-liikkeen kannattajilla oli.

Tarkastelen tutkielmassani 15M-liikkeen kannattajien normatiivisia yhteiskunnallisia ja poliittisia diskursseja liittyen kollektiiviseen päätöksentekoon, demokratiaan, kansalaistoimintaan, poliittiseen edustukseen, talouteen ja yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen. Käytän tutkimusaineistoni 15M-liikkeen kannattajille tehtyjä syvähaastatteluja, joita analysoin diskurssianalyysin ja argumentaatiotutkimuksen keinoin. Lisätakseni ymmärrystä 15M-liikkeen toiminnasta ja pyrkimyksistä aloitan tutkielmani käymällä läpi liikkeen taustoja ja vaiheita. Tämän jälkeen esittelen tutkimuksen teoriaa, aineistoa, aikaisempaa tutkimusta ja käyttämäni tutkimusmetodia. Lopuksi pohdin kriittisesti 15M-liikkeen kannattajien hahmottelemaa tulevaisuutta sekä Espanjan poliittisen järjestelmän muutospaineita.

2. MIKÄ 15-M?

2.1 15-LIIKKEEN VAIHEET JA KANNATUS

Espanjalainen 15M-protestiliike sai alkunsa sunnuntaina 15. toukokuuta 2011, kun tuhannet espanjalaiset osoittivat mieltään yli 50 eri kaupungissa eri puolilla maata. Liikkeen nimi 15M viittaa ensimmäisen mielenosoituspäivän päivämäärään (espanjaksi *15 de mayo*). Kansainvälisesti 15M tunnetaan myös nimillä *Indignados* ja internetissä hashtagilla *#spanishrevolution*. 15M toimi myös esikuvana ympäri maailmaa levinneelle *Occupy*-liikkeelle (ks. esim. Della Porta & Mattoni 2014). 15. toukokuuta 2011 Madridin Puerta del Sol -aukiolle kokoontui paikallispoliisin tietojen mukaan yli 20 000 mielenosoittajaa (El País 2011B). Joidenkin lähteiden (esim. Roos & Oikonomakis 2014, 123) mukaan mielenosoittajia oli jopa 100 000. Mielenosoittajat vaativat muun muassa korruptoituneiden poliitikkojen erottamista, tasa-arvoisempaa tulonjakoa ja parempaa demokratiaa. Mielenilmauksen jatkumisen varmistamiseksi joukko madridilaisia mielenosoittajia päätti mielenosoituksen jälkeen yöpyä Puerta del Sol -aukiolla, jolle tuhannet ihmiset palasivat osoittamaan mieltään taas seuraavana päivänä. Protestileiri joutui vuorokauden kuluttua poliisin häättämäksi, mutta tämä vain innoitti uusia ihmisiä liittymään leiriytyjien joukkoon (El País 2011D). Mielenilmauksista tuli heti päivittäisiä, ja vain muutamassa päivässä leiriytyjien määrä nousi tuhansiin (El País 2011B).

Madridin lisäksi muidenkin Espanjan kaupunkien keskeisimmät aukiot ja puistot muuttuivat nopeasti protestien keskuksiksi ja telttoja pursuaviksi leirintäalueiksi (Público 2011.) Mielenosoitusta seuranneen viikon aikana Espanjassa nähtiin jopa 74 protestileiriä eri puolilla maata (Calvo, Gómez-Pastrana & Mena 2011, 6). 15M-mielenosoituksen kutsui alun perin koolle ¡Democracia Real YA! -verkosto, joka oli perustettu vain muutama kuukausi ennen ensimmäistä mielenosoitusta. ¡Democracia Real YA! (Todellista demokratiaa NYT!¹) säilyi pitkään myös yhtenä 15M-liikkeen näkyvimmistä iskulauseista. ¡Democracia Real YA! -verkostolla oli 19. toukokuuta mennessä tukeaan viisisataa erilaista yhdistystä, mutta se kuitenkin torjui aktiivisesti kaiken yhteistyön poliittisten puolueiden ja ammattiliittojen kanssa. Verkosto kielsi lisäksi kaikkien eturyhmien tunnuksien esillä pitämisen turvatakseen 15M-liikkeen riippumattomuuden kaikista institutionalisoituneista poliittisista aatteista. El País -lehden (ks. esim. 2011D) mukaan kyseessä oli ensimmäinen kerta, kun espanjalainen kansalaisyhteiskunta järjestäytyi osoittamaan mieltään poliitikkoja vastaan ilman vakiintuneiden järjestöjen tai puolueiden tukea.

15M oli inklusiivinen liike, joka pyrki kansalaisyhteiskunnan äänenkannattajaksi. Tämän takia liikkeessä vältettiin kaikkia hierarkisia ja representatiivisia toimintamalleja. Yhteisiä päätöksiä tehtiin leireissä järjestetyissä avoimissa kokouksissa, joissa käytettiin koalitiopolitiikasta tutun enemmistöperiaatteen sijaan konsensushakuista deliberaatiota. Ajatuksena oli, että kollektiivisten päätösten on oltava kaikkien hyväksyttävissä. Liikkeessä toimi lisäksi eri aiheille, esimerkiksi taloudelle tai asumiselle omistettuja toimikuntia, joihin kuka tahansa saattoi liittyä. (Ks. esim. Baiocchi & Ganuza 2012.) Vaikka muutamassa 15M-mielenosoituksessa koettiin väkivaltaisuuksia, pyrki liike identifioitumaan rauhanomaiseksi liikkeeksi. Liikkeessä tuomittiin systemaattisesti kaikenlainen väkivalta ja ilkivalta.

15M-liike ei vastustanut tiettyjä poliittisia puolueita, vaan poliittisten puolueitten jäykkyyttä ja itseensäpäinkääntyneisyyttä sekä senhetkistä tapaa tehdä politiikkaa (El País 2011B). Liike suhtautui hyvin kriittisesti niin Espanjan kansalliseen päätöksentekojärjestelmään, kuin päätöksenteon ylikansallistamiseenkin. Kriittikki kohdistui myös vaalilupauksen rikkomiseen, korruptioon, sekä kahden yhä enemmän

¹ Kaikki suomennokset: Noora Siivonen

toisiaan muistuttavan valtapuolueen vuorotteluun vallassa. 15M kritisoi lisäksi muun muassa pankkien valtaa, kansainvälisten rahoituslaitosten lainaohjelmia ja julkisten palvelujen leikkauksia. Liikkeen iskulauseita olivat muun muassa: ”Tämä ei ole demokratiaa!”, ”Toisenlainen demokratia on mahdollinen!”, ”Haluamme demokratiaa ilman korruptiota!”, ”Eurooppa kuuluu kansalaisille, ei markkinoille: emme ole poliitikkojen ja pankkiirien kauppatavaraa!”, ”Yhtenäinen kansa on voittamaton!”, ”Demokratia ei ole sitä, että äänestetään kerran neljässä vuodessa!”, ”He eivät edusta meitä!”, ”[Meillä on] taloja ilman asukkaita ja ihmisiä ilman asuntoa!”, ”Tämä ei ole kriisi, tämä on petos!”, ”Olkoon seuraava työtön joku kansanedustajista!”, ”Vähemmän poliiseja ja enemmän koulutusta!” ja ”Me emme maksa teidän velkojanne!” (#15Mpedia 2015 ja CIS 2011B).

Kesäkuun 2011 edetessä 15M-protestileirit poistuivat vähitellen kaupunkien toreilta ja aukioilta. Lähiö- ja kyläkohtaisesti perustettiin kuitenkin toimintaryhmiä, jotka järjestivät säännöllisiä kokouksia alueensa puistoissa ja aukioilla. Tällaisia ryhmiä oli Espanjassa yhteensä jopa viisisataa (#15Mpedia 2016). Vuoden 2011 lokakuussa liikkeen sisällä alettiin perustaa myös tiettyihin yhteiskunnallisiin teemoihin keskittyneitä työryhmiä. Usean vuoden intensiivisen toiminnan jälkeen 15M-liikkeen voidaan sanoa suurimmaksi osaksi jo hajonneen, mutta jotkut sen osana syntyneet toimintaverkostot ja kansalaisjärjestöt jatkavat edelleen työtään. Yksi tärkeimmistä ja näkyvimmistä edelleen toimivista 15M-järjestöistä on *Plataforma de Afectados por la Hipoteca* (PAH), joka perustettiin taistelemaan asuntovelkaantuneiden häätöjä ja asunnottomuutta vastaan. Omien tietojensa mukaan järjestö oli vuoden 2016 lokakuuhun mennessä estänyt jo yli 2000 asuntohäätöä (PAH 2016). Kesäkuussa 2015 PAH:n entinen puheenjohtaja ja yksi sen perustajista, Ada Colau, valittiin Barcelonan pormestariksi, kun vihervasemmistolainen *Barcelona en Comú* -koalitio nousi Barcelonan kunnallisvaalien ääniharavaksi.

15M-liike sai osakseen laajan kannatuksen espanjalaisten keskuudessa Espanjan yhteiskunnallisen tutkimuskeskuksen CIS:n (2011, 8) kesäkuussa 2011 teettämän kyselytutkimuksen mukaan jopa yli 70 prosenttia tutkimukseen vastanneista

espanjalaisista suhtautui myönteisesti 15M-liikkeeseen². Yksityisen mielipidetutkimusyritys Metroscopian kesällä 2011 tekemään kyselyyn vastanneista espanjalaisista lähes 66 prosenttia tunsu puolestaan sympatiaa 15M-liikettä kohtaan, 80 prosenttia koki 15M-liikkeen vaatimukset oikeutetuiksi ja 84 prosenttia piti liikkeen esille tuomia ongelmia sellaisina, jotka vaikuttavat suoraan kansalaisten elämään (El País 2011A). Vain yhdeksän prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että liikkeellä ei ollut kunnollisia argumentteja (em.). Toisen tutkimuksen mukaan kolme neljäsosaa espanjalaisista oli lisäksi sitä mieltä, että 15M-liike edesauttoi demokratian uusiutumista (Calvo, Gómez-Pastrana & Mena 2011, 5). Erityisesti 15M sai sympatiaa nuorten ja vasemmiston keskuudessa, jotka olivat myös kaikkein toiveikkaimpia liikkeen jatkuvuuden suhteen. Hieman negatiivisemmin liikkeeseen ja sen tulevaisuuteen suhtautuivat oikeistokonservatiivisen valtapuolueen PP:n, sekä Katalonian maakunnan itsenäisyyttä ajaneen oikeistokonservatiivisen CiU-koalition äänestäjät. (Calvo, Gómez-Pastrana & Mena 2011, 3.)

2.2 ESPANJAN YHTEISKUNNALLINEN KONTEKSTI

15M-liikkeestä toisinaan käytetty Indignados-nimitys juontaa juurensa Stéphane Hesselin suosituksi nousseesta, vuoden 2010 lokakuussa julkaistusta kirjasta *Indignez-Vous*, jonka suomenkielinen laitos kantaa nimeä Vastarintaan! (2011). Kuten suomenkieliseen painokseen alkusanat laatinut Paleface eli Karri Miettinen (2011) kirjoittaa: ”[Alkuperäiskielisen] [n]imen suora käännös kuuluisi ’Närkästyköö!’ tai ’Pahastukaa!’”. Sana indignatio viittaa epäoikeudenmukaisuuteen, moraaliseen närkästykseen ja paheksuntaan. Sen taustalla on ranskan *dignité* – arvokkuus, ihmisarvo.” Vuoden 2011 kesäkuuhun mennessä Hesselin teosta oli myyty Ranskassa puolitoista miljoonaa kappaletta ja Espanjassa käännöksenä lähes puoli miljoonaa kappaletta vain kahden kuukauden aikana. Kirjan julkaisun aikoihin 93 vuotta täyttänyt, vuonna 2013 edesmennyt Hessel taisteli toisen maailmansodan aikaan Ranskan vastarintaliikkeessä, selvisi natsien keskitysleiriltä ja osallistui sodan päättymisen jälkeen YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeusjulistuksen suunnittelutyöhön. Vastarintaan! on pamfletti,

2 Lukua saattaa vääristää se, että kysymys esitettiin vain henkilöille, jotka olivat vastanneet seuranneensa 15M-mobilisaatioita suurella, kohtalaisella tai vähäisellä mielenkiinnolla. Ulkopuolelle jäivät siis henkilöt, jotka vastasivat, etteivät tunne lainkaan kiinnostusta ilmiötä kohtaan (22 prosenttia vastanneista), kuten myös sellaiset henkilöt, jotka totesivat, etteivät olleet koskaan kuulleetkaan liikkeestä (0,9 prosenttia vastanneista).

jossa Hessel kehottaa kaikkia ihmisiä suuttumaan ja taistelemaan ihmisoikeuksien turvaamisen, oikeudenmukaisen tulonjaon ja ”todellisen demokratian” puolesta. Hessel erittelee omiksi suuttumuksen kohteikseen esimerkiksi tuloerojen kasvun, hyvinvointivaltion heikentämisen, median ja pankkien ylivallan, laittomien siirtolaisten kohtelun sekä sen, miten Israelin valtio kohtelee palestiinalaisia (em.). Hessel kirjoitti:

“Sodan aikaisen vastarinnan perusmotiivina oli suuttumus. Me vastarintaliikkeiden ja vapaan Ranskan puolesta taistelleiden voimien veteraanit kutsumme nyt nuoria sukupolvia herättämään henkiin ja välittämään eteenpäin vastarintaliikkeiden perintöä ja ihanteita. Sanomme heille: tarttukaa viestikapulaan, suuttukaa! Poliitikan, talouselämän, älymystön, koko ihmiskunnan vastuunkantajat eivät saa antaa periksi, he eivät saa antaa nykyisten kansainvälisten rahamarkkinoiden rauhaa ja demokratiaa uhkaavan diktatuurin lannistaa itseään!” (s. 23).

Espanjalaisten oli helppo tarttua Hesselin viestikapulaan ja suuttua, sillä Espanjan rakennusbuumia ja pitkään jatkunutta nousukautta seurannut asuntojen hintakuplan puhkeaminen sekä maailmanlaajuinen finanssi- ja velkakriisi ajoivat Espanjan taloudelliseen taantumaa, josta maa kärsii edelleen. Talouskriisi kuritti rankimmin nuorta sukupolvea, jonka tulevaisuudennäkymät kääntyivät pääläelleen muutamassa vuodessa. Huolimatta siitä, että uudella sukupolvella on korkeampi koulutus ja paremmat lähtökohdat kuin vanhemmillaan, on 2010-luvulla itsenäistyvien nuorten lähes mahdoton saavuttaa Espanjassa vanhempiensa elintasoa, tai ylipäättään itsenäistyä. Korkean nuorisotyöttömyyden, pienten palkkojen ja heikon sosiaaliturvan vuoksi espanjalaiset aikuiset asuvat vanhempiensa luona yhä pidempään. Koska monilla työelämän ulkopuolella olevilla nuorilla ei ole myöskään varaa kouluttautua, on Espanjassa alettu puhua *nini*-sukupolvesta, jolla viitataan niihin lukemattomiin espanjalaisnuoriin, jotka eivät työskentele eivätkä opiskele (espanjaksi *ni trabaja, ni estudia*).

Kun protestit vuonna 2011 alkoivat, oli Espanjan nuorisotyöttömyys noussut jo lähes 50 prosenttiin ja tulevaisuudennäkymät olivat synkkiä (El País 2011C). Työpaikkojen vähenemisen lisäksi espanjalaista työelämää oli alkanut leimata työn ja tulojen prekarisaatio, joka vaikutti erityisesti uusiin työpaikkoihin ja nuoriin työnhakijoihin. Kaikille sektoreille levinnyt prekarisaatio ei ollut seurausta ainoastaan huonosta taloustilanteesta ja kilpailun kovenemisesta, vaan myös Espanjan sosialistisen työväenpuolueen PSOE:n (*Partido Socialista Obrero Español*) hallituksen vuonna 2010 tekemästä työlainsäädännön uudistuksesta. Lainsäädäntöuudistus joustavoitti

työmarkkinoita helpottamalla uusien työntekijöiden palkkaamista työnantajien velvollisuuksia vähentämällä ja työntekijöiden oikeuksia leikkaamalla.³

Kansainvälisen työjärjestön ILO:n (2014, 23–24) raportin mukaan tuloerot kasvoivat Espanjassa vuosina 2006–2010 enemmän kuin missään muussa kehittyneessä maassa. Kyseisen aikajakson tilastojen perusteella Espanja on ensimmäisenä listalla, jolla vertaillaan väestön köyhimmän ja rikkaimman kymmenyksen välisiä tuloeroja. Myös keskiluokan sisäiset tuloerot kasvoivat ILO:n raportin mukaan toiseksi eniten Espanjassa, heti Irlannin jälkeen. Köyhyyttä vastaan taistelevien järjestöjen verkosto European Anti-Poverty Network (EAPN) julkaisi helmikuussa 2015 vuosien 2009–2013 lukuihin perustuvan raportin, jonka mukaan niiden espanjalaisten määrä, jotka ovat vaarassa luisua köyhyyteen tai syrjäytyä, oli vuoteen 2011 mennessä kasvanut jo 26,7 prosenttiin (EAPN 2015, 14).

2.3 ESPANJAN POLIITTINEN KONTEKSTI

Ennen 15M-protestien alkamista espanjalaisten luottamus maansa hallintoa ja espanjalaista puoluepolitiikkaa kohtaan oli pohjalukemissa. Kun Espanjan yhteiskunnallisen tutkimuskeskuksen CIS:n vuonna 2009 tekemässä tutkimuksessa kysyttiin, mitä tunteita politiikka herättää, nousi suosituimmaksi vastaukseksi epäluottamus. Epäluottamuksen lisäksi politiikan kerrottiin herättävän myös välinpitämättömyyttä ja ikävystymistä (em.) Kansallisista kyselytutkimuksista käy ilmi myös, että vuodesta 2010 lähtien ”poliittinen luokka ja poliittiset puolueet” alkoivat espanjalaisten silmissä kuulua Espanjan suurimpiin ongelmiin (CIS 2011C). Ennen protestien alkamista tehdyn Pulso de España 2010 -kyselyn (El País 2011C) mukaan 89 prosenttia espanjalaisista ilmoitti uskovansa, että Espanjan poliittisilla puolueilla on tapana ajatella yhä enemmän omaa etuaan, ja 79 prosenttia oli sitä mieltä, että nykyisten poliittisten puolueiden, sellaisina kuin ne toimivat ja ovat järjestyneet, on vaikea houkutella sekä rekrytoida korkeasti koulutettuja ja parhaimmat valmiudet omaavia henkilöitä riveihinsä. Mielipidetutkimusyritys Metroscopian vuoden 2011 kesällä tekemä kysely antoi samansuuntaisia tuloksia: 70 prosenttia kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä,

³ Protestien alkamista seuranneena vuonna 2012 myös oikeistopuolue PP:n hallitus uudisti työlakia, mikä heikensi työntekijöiden oikeuksia edelleen.

että mikään poliittinen yhteenliittymä ei edusta heidän etuaan ja 51 prosenttia sanoi espanjalaisten puolueiden ajavan vain omia etujaan.

Eniten espanjalaisten luottamusta politiikkaan oli syönyt Espanjassa laajalle levinnyt korruptio, joka herätti kansalaisissa tavallista voimakkaampaa paheksuntaa kontekstissa, jossa hallitus pani talouskriisiin vedoten toimeen mittavia leikkauksia kansalaisten sosiaaliturvaan (ks. esim. Ruiz Miguel 2016, 623). Esimerkiksi vuonna 2015 virallisen tutkinnan alla olevien korruptiosyytteiden määrä lähenteli kahta tuhatta ja syytettyjen joukossa oli vähintään 500 korkeassa asemassa olevaa valtion virkamiestä. Edes Espanjan kuningasperhe ei onnistunut säästymään korruptioskandaaleilta. (Lambert 2015). Poliittiseen korruptioon, ja erityisesti sen valvontaan, liittyvät säädökset Espanjan lainsäädännössä ovat olleet väljiä ja epäilysten osoittaminen toteen on usein vaikeaa (Ruz 2016). Rikoslakiin lisättiin vasta vuonna 2012 muutos, jonka mukaan puolueet ja ammattiliitot voidaan tuomita laittoman rahoituksen vastaanottamisesta. Perinteisesti valtapuolueet ovat pyrkineet rajaamaan vastuuta yksittäisiin henkilöihin, vaikka rikoksesta olisikin hyötynyt koko puolue. (Europa Press 2014). Korruption tuottama lovi Espanjan kansantalouteen on merkittävä: Las Palmasin yliopiston tutkijat arvioivat vuonna 2013, että korruptiotapaukset maksavat Espanjan valtiolle noin 40 miljardia euroa vuodessa. Tämäkin luku ottaa huomioon vain ne tapaukset, jotka tulevat ilmi. (Lambert 2015; ULPGC 2013.)

Kun Espanjasta alettiin diktatuurin jälkeen kehittää liberaalia ja demokraattista yhteiskuntaa, monet vanhat ristiriidat, kuten edelleen vahvasti espanjalaisissa elävät sisällissodan muistot, haudattiin uuden poliittisen järjestelmän rakentamiseksi. Konsensus ja tiivis yhteistyö maan johtavien poliittisten toimijoiden välillä olivat järjestelmän vakauden ja uskottavuuden kannalta ensisijaisen tärkeitä, ja tämä otettiin huomioon vaalilakia laadittaessa. Espanjan siirtymäkauden alkamisesta on kulunut jo yli 40 vuotta, mutta vaalilakia ole sinä aikana uudistettu. Espanjan vaalilaki perustuu suhteelliseen vaalitapaan, mutta se suosii suuria puolueita, yhden puolueen hallituksia ja *status quota*. Ensimmäisellä diktatuurin jälkeisellä hallituskaudella vallassa oli puoluekoalitio UCD (*Unión de Centro Democrático*), johon kuului muun muassa kristillisdemokraatteja, liberaaleja ja sosiaalidemokraatteja. Seuraavilla hallituskausilla, vuodesta 1982 lähtien, hallitusvallassa on ollut aina joko konservatiivipuolue PP tai sosialistinen PSOE.

Ennen vuoden 2011 protesteja kaksipuoluejärjestelmää suosiva vaalilaki ja espanjalaisten suuri kynnys äänestää pienempiä puolueita olivat taanneet PP:n ja PSOE:n valta-aseman säilymisen. Toisaalta Espanjan pienemmät puolueet eivät olleet myöskään onnistuneet toteuttamaan riittävän uskottavaa oppositiopolitiikkaa tai luomaan tarpeeksi uskoa poliittisen muutoksen mahdollisuuteen, jotta ne olisivat voineet taistella vallasta kahden valtapuolueen kanssa. 2010-luvun edetessä pienet puolueet ovat nousseet haastamaan PP:n ja PSOE:n valta-asemaa, ja vuoden 2015 vaalit uusintakierroksineen olivat lähellä johtaa monipuoluehallitukseen.

2010-luvulla on alettu yhä enenevässä määrin puhua Espanjan poliittisen järjestelmän kriisistä. Ruiz Miguelin (2016, 622) mukaan Espanjan poliittinen kriisi on seurausta niin taloudellisista, institutionaalisista, kuin territoriaalisistakin tekijöistä. Hän pitää kriisin ensisijaisena käynnistäjänä vuonna 2008 alkanutta talouskriisiä, sekä sen seurauksena erityisesti nuorten keskuudessa laajalle levinnyttä työttömyyttä ja Espanjan sosiaaliturvajärjestelmässä paljastuneita puutteita. Kriisin indikaattoreita ovat Ruiz Miguelin (em.) mukaan olleet erityisesti puolueiden, parlamentin ja hallituksen harjoittaman politiikan uskottavuuden romahtaminen, sekä Espanjan hallintoaluejaon legitimeettikriisi.

Ruiz Miguel (em.) mainitsee kaksi Espanjan poliittisen kriisin tärkeää virstanpylvästä, joista ensimmäinen nähtiin Madridissa 15. toukokuuta 2011 15M-mielenosoitusten alkaessa. Toinen merkkipaalu oli 11. syyskuuta 2012, jolloin Barcelonassa järjestettiin suurmielenosoitus Katalonian itsenäistymisen puolesta. Poliittisesti tärkeänä tapahtumana voidaan pitää myös Katalonian ennenaikaisia aluevaaleja, jotka itsehallintoalueen hallituksen puheenjohtaja Artur Mas kutsui koolle syyskuussa 2012. Marraskuun 12. päivä 2012 järjestetyt ennenaikaiset aluevaalit olivat seurausta Espanjan pääministerin Mariano Rajoyn kanssa käydyille neuvotteluille, joiden aiheena oli Katalonian verotuksellisen itsenäisyyden lisääminen. Kuten syksyn 2017 tapahtumat ovat osoittaneet, Katalonian itsenäisyyspyrkimykset ovat pysyneet yhtenä Espanjan keskeisimmistä poliittisista haasteista. Perinteisesti myös Baskimaassa on ollut voimakkaita itsenäisyyspyrkimyksiä, jotka voivat milloin tahansa saada taas tulta alleen. En kuitenkaan aio tässä tutkielmassa paneutua enempää Espanjan separatistisiin voimiin, vaan keskityn 15M-liikkeeseen ja sen esiin nostamiin kehittymiskohteisiin.

15M-liike sanoutui irti kaikesta puoluepolitiikasta, mutta sen luoma toivo ja Espanjan poliittisen ilmapiirin muutos ovat edesauttaneet uusien puolueiden muodostumista ja niiden nousua Espanjan kahden suurpuolueen rinnalle. Ensimmäinen merkki tästä nähtiin vuoden 2014 toukokuussa järjestetyissä eurovaaleissa, kun vain neljä kuukautta aikaisemmin perustettu Podemos-puolue sai jopa kahdeksan prosenttia äänistä ja viisi paikkaa europarlamentissa. Puolueen nimi *Podemos* ("Me pystymme") muistuttaa paljon PAH-järjestön iskulausetta "*¡Sí se puede!*", joka suomeksi käännettynä tarkoittaa "Kyllä voidaan!" tai "Kyllä se on mahdollista!" (Flesher Fominaya 2014). Eurovaalien jälkeen Podemos-puolueen suosio kasvoi entisestään ja puolueesta tuli vakavasti otettava haastaja Espanjan kahdelle suurpuolueelle. Marraskuussa 2014 kahden suuren espanjalaislehden julkaisemien kyselytutkimusten mukaan Podemos oli noussut ensimmäistä kertaa jopa Espanjan suosituimmaksi puolueeksi (El País 2014; El Mundo 2014).

Vuoden 2015 joulukuun eduskuntavaaleissa Podemos-vasemmistopuolue sai yhteensä 12,69 prosenttia äänistä, ja jos mukaan lasketaan Podemoksen yhteistyöpuolueet, tuli ääniä yhteensä jopa 20,68. Toinen nopeasti suosituksi noussut puolue, oikeistolais-keskustalainen Ciudadanos, sai 13,94 prosenttia äänistä. Voittajaksi nousi oikeistolais-konservatiivinen PP, joka sai 28,71 prosenttia kaikista äänistä. Sosiaalidemokraattinen PSOE tuli puolestaan toiseksi 22,01 prosentin osuudellaan. PSOE:lle vuoden 2015 äänisaalis oli huonoin ikinä koko nykyisen demokratian historiassa. Tämä on lisäksi ensimmäinen kerta Espanjan nykydemokratiassa, kun hallitukseen tarvitaan useampi puolue yhden sijaan. Tilanteen uutuutta kuvaa hyvin se, että vuoden 2016 lokakuussa hallitusta ei ollut edelleenkään saatu muodostettua, ei edes kesäkuussa 2016 järjestettyjen uusintavaalien jälkeen. Hallitusneuvotteluissa tapahtui kuitenkin 23. lokakuuta 2016 mielenkiintoinen käänne, kun sosialistipuolue PSOE teki päätöksen vetäytyä hallituksen luottamusäänestyksestä mahdollistaakseen oikeistopuolue PP:n puheenjohtajuuden (La Vanguardia 2016).

PSOE:n tuki PP:n vähemmistöhallitukselle ei tullut täysin yllätyksenä, vaikka puolueet ovatkin toistensa pahimpia kilpailijoita. Valtapuolueiden ideologisen kuilun jatkuva kaventuminen oli herättänyt paheksuntaa äänestäjien keskuudessa jo ennen vuoden 2011 protesteja. Kriittiset äänet kutsuvat valtapuolueita usein ivallisesti yhteisnimityksellä "PPSOE", niin kuin kyseessä olisi yksi, ainut puolue. Erityisesti sosialistien äänestäjät ovat jo vuosia osoittaneet turhautumista siihen, miten vähän sosialistipuolue on

onnistunut suojelemaan työväestön oikeuksia ja taistelemaan tasaisemman tulonjaon puolesta.

Vaikka PP:n ja PSOE:n hegemoniaa ovat nakertaneet viimeisen kymmenen vuoden aikana niin talouskriisi, ideologinen lähentyminen, kuin korruptioskandaalitkin, oli 15M-liikkeellä tärkeä merkitys poliittisen muutoksen kannalta. Olen kandidaatintutkielmassani (Siivonen 2015) tutkinut Podemos-puoluetta ja todennut, ettei kyseistä puoluetta olisi olemassa ilman Espanjassa vuonna 2011 alkanutta poliittista liikehdintää ja 15M-liikettä (mm. Flesher Fominaya 2014). Näin on kertonut myös yksi Podemos-puolueen perustajista, ensimmäisestä vaalikampanjasta vastannut Iñigo Errejón, jonka mukaan puolueen olemassaolon mahdollisti 15M-liikkeen synnyttämä ”eliittienvastainen ilmapiiri”, sekä sen mukanaan tuomat muutokset Espanjan poliittisessa kulttuurissa (Errejón 2014). Kootessaan ihmisiä kaduille osoittamaan mieltään ihmisarvonsa puolesta 15M vahvisti espanjalaista kansalaisyhteiskuntaa ja konstruoi sitä kollektiivisubjektia, jolle ja jonka puolesta Podemos nyt puhuu. Toisaalta Podemos on tietoisesti pyrkinyt herättämään henkiin 15M-protestien katalysoimaa turhautuneisuutta ja toiveikasta pyrkimystä poliittiseen muutokseen, sekä onnistunut muita puolueita paremmin materialisoimaan käynnissä olevan yhteiskunnallisen taistelun toimivaan ja poliittisesti uskottavaan pakettiin. Samoin kuin 15M-liike pyrki olemaan ”koko kansan liike”, myös Podemos on pyrkinyt profiloitumaan ”kunnollisten, tavallisten ihmisten” puolueeksi, joka ymmärtää kansalaisten tarpeita. Podemoksen toimintaan kuului erityisesti alussa myös 15M-liikkeelle tyypillisten, alueellisten ryhmien toiminta ja kokoustaminen, sekä virtuaalisten foorumien käyttö osallistumisen mahdollistajina. Puolue hyödynsi heti alkutaipaleellaan internetin mahdollistamaa kollektiivista päätöksentekoa, esimerkiksi eurovaaliohjelmansa hahmottelussa sekä puoluesihteerin valinnassa (Siivonen 2015).

15M:n peruuttamaton vaikutus Espanjan yhteiskunnalliseen ja poliittiseen tilanteeseen tekee siitä erityisen kiinnostavan yhteiskunnallisen liikkeen, vaikka alkuperäisessä muodossaan 15M onkin jo jäänyt menneisyyteen. 15M-liike ja sitä seuranneet muutokset Espanjan yhteiskunnassa ja puoluepolitiikassa ovat mielestäni mielenkiintoisia tutkimusaiheita myös laajemmassa mittakaavassa, sillä samaan aikaan useissa muissa maissa ympäri maailmaa kansalaisten turhautumista ovat ilmentäneet erityisesti neopopulistiset puolueet ja niiden kannatuksen kasvu. Yksi tutkimukseni lähtökohdista on, että neopopulistisista liikkeistä ja puolueista poiketen 15M ja muu vuonna 2011

alkanut yhteiskunnallinen liikehdintä oli paitsi reaktiivista, myös uutta luovaa ja rakentavaa. Täten uskon, että 15M-liikkeen uudet yhteiskunnallisen toiminnan tavat, sekä sen käsitykset, odotukset, ehdotukset ja vaatimukset poliittisten ja demokraattisten instituutioiden toimintaan liittyen voivat tarjota hedelmällisiä näkökulmia demokratian muutospaineiden ja tulevaisuuden pohdintaan.

3. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 YHTEISKUNNALLISTEN LIIKKEIDEN TUTKIMUS

Tässä tutkielmassa käytän synonyymeinä seuraavia käsitteitä: yhteiskunnallinen liike, liikehdintä, kansanliike ja protestiliike. Jaime Pastorin (2006, 135, sit. Betancor & Cilleros 2013, 250) määritelmän mukaan yhteiskunnallisten liikkeiden tunnusmerkkejä ovat ”haastaminen, kollektiivinen toiminta, konflikti, muutos, kestävä järjestäytyminen, pääosin ei-konventionaaliset toimintatavat, joilla tuomitaan erilaisia epäoikeudenmukaisia rakenteita, sekä halu muokata poliittisia asialistoja ja vallalla olevia yhteisiä uskomuksia”. Yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa kunnostautunut Mario Diani (della Porta & Diani 2006, 20) on puolestaan määritellyt yhteiskunnalliset liikkeet (*social movements*) yhteiskunnallisiksi prosesseiksi, jotka koostuvat kolmesta kollektiivisen toiminnan mekanismista: (1) **ristiriitaiset** (*conflictual*) **suhteet** selvästi tunnistettaviin vastustajiin, (2) **tiivit epämuodolliset verkostot** ja (3) **jaettu erityinen kollektiivinen identiteetti**. Dianin mukaan yhteiskunnallisiin liikkeisiin osallistujien motiivina on aina joko tukea tai vastustaa yhteiskunnallista muutosta. Mielestäni 15M-liike täyttää hyvin sekä Pastorin että Dianin määritelmien tunnusmerkit, eli sitä voidaan ongelmitta tarkastella yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksen näkökulmasta.

Ristiriidoilla Diani (em., 21) viittaa vastakkaisiin asemiin, jotka syntyvät eri toimijoiden tavoitellessa saman poliittisen, taloudellisen tai kulttuurisen asian hallintaa. Yhteiskunnallisilla liikkeillä on siis tunnistettavia, konkreettisia tavoitteita, jotka ovat ristiriidassa toisten toimijoiden tavoitteiden kanssa. **Tiiviit epämuodolliset verkostot** viittaavat puolestaan siihen, että yhteiskunnallisiin liikkeisiin osallistuvat henkilöt ja järjestöt ovat itsenäisiä ja autonomisia toimijoita, jotka tekevät yhteistyötä ja jakavat resursseja yhteisten päämäärien saavuttamiseksi. Yhteiskunnallisissa liikkeissä käydään jatkuvaa neuvottelua toiminnan koordinoimisesta, strategioista ja toimintatavoista, eikä kukaan yksittäinen toimija voi väittää edustavansa koko liikettä. Toisaalta hierarkian

puuttuminen tekee toiminnasta joustavampaa siten, että sitoutuneimmilla ja/tai kyvykkäimmillä toimijoilla on hyvät mahdollisuudet työskennellä itsenäisesti liikkeen hyväksi. (Em.)

Kollektiivinen identiteetti tarkoittaa jaetun merkityksen, yhteisen sitoutumisen ja yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka saa toimijat tuntemaan olevansa kytköksissä toisiin toimijoihin. Ilman kollektiivista identiteettiä yhteiskunnalliset liikkeet olisivat ainoastaan kampanjoiden tai protestitapahtumien summia. Pelkkä verkostoituminen samanmielisten kanssa ei tarkoita sitä, että kyseessä välttämättä olisi yhteiskunnallinen liike. Dianin (em., 22) mukaan suurin osa tutkijoista ei pidä esimerkiksi Zapatisteja yhteiskunnallisena liikkeenä, koska sillä ei ollut keskittynyttä identiteettiä, eikä siten myöskään sen seurauksena syntyviä sosiaalisia siteitä. Vaikka identiteettiin liittyvät tunteet kehittyvät usein yhteydessä sosiaalisiin ominaisuuksiin, kuten yhteiskuntaluokkaan, koettuun sukupuoleen, elinympäristöön tai etnisyyteen, ei kollektiivinen identiteetti merkitse sitä, että sen jakavat ihmiset olisivat välttämättä keskenään homogeenisiä tai samaistuisivat johonkin tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään. Kuulumisen tunteet eivät ole myöskään eksklusiivisia, saati välttämättä edes yhteensopivia. Sen sijaan toimijat saattavat samaistua hyvinkin heterogeenisiin ryhmittymiin, jotka saattavat olla olennaisesti ristiriidassa toistensa kanssa. Kollektiivinen identiteetti tarkoittaa siis eri asiaa kuin yksilöllinen tai sosiaalinen identiteetti: Kollektiiviset identiteetit ovat sosiaalisia identiteettejä epävakaita ja tilapäisempiä, mutta saattavat toisaalta peittää arkisten rutiinien kautta rakentuvat sosiaaliset identiteetit voimakkaan ”tiedollisen, tunteellisen ja moraalisen latauksensa” vuoksi. (Lindholm 2005, 41.)

Identiteetti kehittyy ja muuttuu useiden prosessien kautta, esimerkiksi symbolisen tuotannon eri muotojen, rituaalien, sekä kollektiivisten tapojen ja käytäntöjen kautta. Sen perustana on aina erityinen vaatimus, josta liikkeessä ei olla valmiita neuvottelemaan. (della Porta & Diani 2006, 113). Se, kuka yhteiskunnalliseen liikkeeseen saa osallistua, perustuu viime kädessä toimijoiden molemminpuoliseen tunnustukseen. Samalla, kun toimija tunnistaa itsensä osaksi jotain ryhmää, tulee hän tunnistetuksi myös muille toimijoille. Tavoitteiden, arvojen ja yhteisten kokemusten perusteella yhteiskunnalliset toimijat voivat joko samaistua toisiin tai rajata itsensä ulkopuolelle. ”Meidän” ja ”heidän” määrittely on siten tärkeä osa kollektiivisen toiminnan muodostumista ja muotoutumista. (Della Porta & Diani 2006, 20–22.) Identiteetillä on myös tärkeä kollektiivista toimintaa

selittävä merkitys. Jotkut rationaalisen valinnan kannattajatkin, joille kollektiivinen toiminta on vain rationaalisen käyttäytymisen erityismuoto, tunnustavat identiteetin merkityksen. Nämä tutkijat ovat nimittäin sitä mieltä, että kollektiivinen identiteetti tarjoaa käyttökelpoisia kriteereitä toiminnan kustannusten ja hyötyjen arvioimiseen. Toiset ovat kuitenkin sitä mieltä, että identiteetin yhdistäminen strategiseen käyttäytymiseen on vaikeaa, johtuen sen tunnepitoisista osatekijöistä, sekä sen ristiriitaisesta ja konstruktivisesta luonteesta. (Della Porta & Diani 2006, 113).

Yhteiskunnalliset liikkeet nousivat suosituksi tutkimuskohteeksi vasta 1960-luvun aktiivisen yhteiskunnallisen liikehdinnän seurauksena. Sen jälkeen yhteiskunnallisista liikkeistä, protesteista, ammattiliitoista ja puolueista riippumattomista poliittisista järjestöistä on tullut pysyvä osa länsimaisia demokratioita, ja yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksesta on muodostunut vakiintunut tieteenala. (Della Porta & Diani 2006, 1). Yhteiskunnallisten liikkeiden monimutkaisen ja moniulotteisen luonteen vuoksi niitä voidaan tutkia hyvin erilaisista näkökulmista. Yhteiskunnallisten liikkeiden tutkimuksessa on haettu vastausta muun muassa seuraaviin kysymyksiin: Minkälaiset yhteiskunnalliset kiistat muotoutuvat yhteiskunnallisiksi liikkeiksi ja miten? Millä perusteella yhteiskunnalliset ongelmat valikoituvat kollektiivisen toiminnan kohteeksi? Miten yhteiskunnallisten liikkeiden arvot ja kulttuuri kehittyvät? Miten arvot, tavoitteet ja ideat muunnetaan kollektiiviseksi toiminnaksi? Miten on mahdollista mobilisoida ihmisiä toimimaan protestien riskeistä ja kustannuksista huolimatta? Mikä on identiteettien, symbolien, tunteiden, järjestöjen ja verkostojen merkitys kollektiivisen toiminnan käynnistymisen ja jatkumisen kannalta? Minkälaisia muotoja järjestöt omaksuvat maksimoidakseen kollektiivisen toiminnan vaikutuksen ja tuotokset? Mitä vaikutuksia yhteiskunnallisella, poliittisella ja/tai kulttuurisella kontekstilla on liikkeiden menestymiseen ja niiden omaksumiin muotoihin? Miten ja miksi protestitaktiikat muuttuvat ajan kuluessa? (Della Porta & Diani 2006, 5–6).

Yhteiskunnallisiin liikkeisiin osallistuu sekä yksilöitä että järjestöjä. Järjestöillä on tärkeä rooli kollektiivisen toiminnan jatkuvuuden turvaamisessa, sillä ne tarjoavat tarvittavia resursseja ja mahdollisuuksia laajalle ulottuvaan yhteiskunnalliseen toimintaan. Järjestöillä on paremmat lähtökohdat myös sosiaalisten siteiden ja kollektiivisten identiteettien luomiseen sekä niiden toisintamiseen. Tästä huolimatta yhteiskunnalliset liikkeet ja niihin osallistuvat järjestöt ovat kaksi eri asiaa, joita ei tule sekoittaa keskenään.

(Della Porta & Diani 2006, 5). Yhteiskunnallisten liikkeiden ja niihin liittyvien verkostojen rakenteet vaihtelevat aika-, paikka- ja tapauskohtaisesti. Vuoden 2011 liikehdintä ja vuosituhannen vaihteessa alkanut globaali oikeudenmukaisuusliike (*global justice movement*) muistuttavat rakenteeltaan paljon toisiaan, sillä järjestöjen rooli on molemmissa pieni.

Della Porta ja Diani (2006, 62) ovat todenneet, että yhteiskunnallisten liikkeiden muutokset ovat kytköksissä yhteiskunnallisten, poliittisten ja taloudellisten rakenteiden muutokseen. Esimerkiksi globalisaatio- ja lokalisaatiopaineet sekä valtioiden roolin heikkeneminen suhteessa markkinoihin ovat johtaneet siihen, että valtiollista legitimitettä kyseenalaistetaan yhä useammin. Toisena esimerkkinä voidaan mainita palvelu- ja hallintosektorin kehittyminen sekä teollisen tuotannon hajautuminen, jotka ovat johtaneet ammatillisten profiilien ja kiinnostuksenkohteiden monipuolistumiseen, sekä sitä kautta perinteisen luokkataistelun edellytyksien heikkenemiseen. Kansalaisyhteiskunnan vaatimukset ovat fragmentoituneet ja niiden sovittelu on yhä vaikeampaa. Tämän kehityksen vuoksi Della Porta ja Diani (em.) ovatkin kirjoittaneet, että ”uusi konfliktipotentiaali saa alkunsa julkisen ja yksityisen toiminnan yhä vaikeammin määriteltävällä rajalla”. Tämän rajan hämärtyminen johtuu heidän mielestään muun muassa kansalaisoikeuksien määrittelykriteerien moninkertaistumisesta, sekä toisaalta julkisten ja yksityisten instituutioiden kasvaneista valmiuksista puuttua kansalaisten yksityiselämään, esimerkiksi terveys- ja mielenterveyskysymyksissä. Jälkiteollisten yhteiskuntien merkittävimpien konfliktien keskiössä ovat yhä useammin uusien identiteettien määrittelyyn liittyvät kulttuuriset kysymykset, elämäntavat ja tietämys.

Vaikka postmateriaalisten kysymysten rooli yhteiskunnallisten liikkeiden käynnistäjänä on läntisissä demokratioissa yhä suurempi, ovat myös materialistisiin yhteiskunnallisiin oikeudenmukaisuuskysymyksiin liittyvät protestit alkaneet tehdä paluuta. Tämä on tapahtunut samalla, kun neoliberalistinen talouspolitiikka on noussut uhmaamaan hyvinvointivaltioita ja työmarkkinoiden lisääntynyt ”joustavuus”, sekä sitä seuraava köyhyys, ovat lisääntyneet niin pohjoisessa kuin etelässäkin (della Porta & Diani 2006, 63). 15M-liikkeessä voidaan nähdä piirteitä taistelusta sekä materialistisen että postmaterialistisen oikeudenmukaisuuden puolesta.

Yhteiskunnallisten ja poliittisten rakenteiden muutos ei itsessään käynnistä yhteiskunnallisia liikkeitä, vaan ne tarvitsevat syntyäkseen sopivia organisatorisia resursseja, otollisen poliittisen kontekstin, sekä sen, että liike onnistuu tuottamaan potentiaalisille kannattajille sopivia ideologisia representaatioita (em.) Manuel Castellsin (2015, 246–247) mukaan kansanliikkeiden syntymiselle sopiva yhteiskunnallinen ja poliittinen konteksti on sellainen, jossa materiaaliset edellytykset ovat huonontuneet, poliittinen päätöksenteko on joutunut legitimititeettikriisiin, ja tietyt symboliset tapahtumat auttavat protestoijia pääsemään yli peloistaan ja haastamaan vallanpitäjiä uhkailun tai vallankäytön vaaroista huolimatta⁴. Castellsin kuvaus kansanliikkeitä liikkeelle sysäävästä yhteiskuntapoliittisesta kontekstista pätee hyvin ainakin vuonna 2011 alkaneen liikehdinnän tapauksessa. 15M-liikkeen tapauksessa tällaisina vaikuttavina symbolisina tapahtumina voidaan pitää esimerkiksi Islannin vuoden 2008 tapahtumia, Irlannissa myöhemmin järjestettyjä mielenosoituksia, sekä erityisesti ”arabikeväänä” tunnetuksi tulleita protesteja (Della Porta ja Mattoni 2014, 3).

3.2 15M-LIIKE OSANA GLOBAALIA PROTESTIAALTOA

15M oli osa vuoden 2011 protestiaaltoa, joka alkoi Pohjois-Afrikan ja Lähi-idän maissa ja levisi sen jälkeen eri puolille maailmaa. Vuoden 2011 protestiliikkeitä on kutsuttu tutkimuskirjallisuudessa muun muassa ”kriisiajan yhteiskunnallisiksi liikkeiksi” (social movements of the crisis), ”talouskurin vastaisiksi liikehdinnöiksi” (anti-austerity mobilisations), ”todellisen demokratian liikkeeksi” (real democracy movement) (della Porta & Mattoni 2014) ja ”valtausliikkeeksi” (Rättilä 2014).

Jo talouskriisin alkuvaiheessa nähtiin laajoja mielenosoituksia esimerkiksi Islannissa ja Irlannissa. Kriisiajan yhteiskunnallisilla liikkeillä viitataan tutkimuskirjallisuudessa kuitenkin tavallisesti vuonna 2010–2011 käynnistyneihin protesteihin, jotka saivat alkunsa Tunisiassa alkaneesta arabikeväästä. Arabikevään ja Tunisian kansannousun sysäsi symbolisesti liikkeelle vihanneksia ja hedelmiä myynyt katukauppias Mohamed Bouazizi, joka poltti itsensä hengiltä vastalauseena paikalliselta poliisilta ja kunnan

⁴ Tällaisia symbolisia tapahtumia on tarkasteltu tutkimuskirjallisuudessa myös performanssiteorian näkökulmasta (Rättilä 2014), aiheesta lisää luvussa 3.

viranomaisilta saamalleen kohtelulle⁵. Vihanneksien ja hedelmien kauppaamisella elantonsa hankkineen Bouazizin itsemurha tapahtui Sidi Bouzidin kadulla 17. joulukuuta 2010. Tämä laukaisi Sidi Bouzidissa levottomuuksia, jotka laajenivat pian kansannousuksi. Tammikuussa 2011 Tunisian presidenttinä 23 vuoden ajan toiminut Zine El Abidine Ben Ali joutui luopumaan vallasta ja pakenemaan maasta. (Ks. esim. Time 2011.) Mielenosoitukset levisivät Tunisiasta nopeasti myös muihin Pohjois-Afrikan ja Lähi-Idän maihin, kuten Egyptiin, Libyaan, Syyriaan, Jordaniaan, Kuwaitiin, Bahrainiin ja Irakiin (ks. esim. Helsingin Sanomat 2015). Mieltä osoitettiin erityisesti työttömyyden, ruoan hintojen nousun, huonojen elinolosuhteiden, korruption, valtaeliitin rikastumisen ja poliittisten vaikutusmahdollisuuksien puutteen vuoksi. Thomas Olesenin (2014, 71–72) mukaan arabikevään protestien syttymistä edesauttaneisiin symbolisiin tapahtumiin voidaan lukea myös Iranissa vuonna 2009 vaalimielenosoituksessa tapahtunut iranilaisen mielenosoittajan Neda Agha Soltanin tappo. Nuoren opiskelijanaisten ampumisesta levisi internetissä pian video, jonka avulla tieto tapahtumasta levisi nopeasti eri maihin.

Arabikevään liikehdintä levisi Pohjois-Afrikasta ja Lähi-Idästä muillekin mantereille, ja protestit tulivat läntisessä maailmassa tunnetuksi muun muassa nimillä *Occupy* ja *Indignados*. Länsimediassa eniten huomiota sai osakseen Yhdysvalloissa vaikuttanut *Occupy Wall Street* -liike. Vaikka eri maiden protesteissa niin Afrikassa, Amerikassa, Euroopassa kuin Aasiassakin vastustettiin erityisesti kansallisia hallituksia ja kansallista päätöksentekoa, oli niillä kaikilla yhtä aikaa jaettu ylikansallinen ulottuvuus ja tiettyjä yhtäläisyyksiä (ks. esim. Della Porta ja Mattoni 2014, 3). Ennen kaikkea protesteja yhdisti finanssikriisi, joka on vaikuttanut eri valtioihin eri aikaan ja eri tavoin. Yhteiskunnallisia liikkeitä tutkineet Della Porta ja Mattoni (em.) ovatkin todenneet, että nämä protestit levisivät eri puolille maailmaa samassa maantieteellisessä järjestyksessä kuin finanssikriisin vaikutukset. Euroopassa suurimmat protestit nähtiin talouskriisin kurittamissa Välimeren maissa: Espanjassa, Portugalissa ja Kreikassa. Näissä valtioissa turhautumista aiheuttivat erityisesti päätöksentekovallan siirtäminen kansalliselta tasolta

⁵ Yhdysvaltalaisen Time-lehden (2011) mukaan poliisit takavarikoivat Bouazizin kauppatavarat ja nöyryyttivät häntä sen seurauksena, että kauppias ei suostunut maksamaan poliiseille 'suojelurahaa'. Tämän jälkeen kunnan viranomaisten kerrotaan kieltäytyneen tapaamasta Bouazizia ja vastaanottamasta hänen valitustaan, minkä jälkeen Bouazizi poltti itsensä hengiltä viraston edessä. Vuoden lopussa Iso-Britannialainen The Times-lehti valitsi Bouazizin vuoden 2011 avainhenkilöksi (ks. esim. Reuters 2011).

EU-instituutioille, sekä finanssikriisin varjolla toteutetut, tuloeroja lisänneet säästökuurit ja julkisiin palveluihin kohdistuneet leikkaukset. Liikehdintä oli aktiivista myös Iso-Britanniassa ja Keski-Euroopassa. Suomessakin nähtiin vuonna 2011 jonkinlaista liikehdintää nimikkeiden ”15M Suomi” ja ”Torikokous” alla, mutta Suomessa toiminta jäi hyvin pienimuotoiseksi (ks. esim. 15M Suomi 2015; Torikokous 2015).

Kaikki tutkijat eivät ole yhtä mieltä talouskriisin merkityksestä vuoden 2011 protestien pääasiallisena aiheuttajana. Esimerkiksi Roosin ja Oikonomakiksen (2014, 122) mukaan kaikkia vuonna 2011 alkaneita protesteja yhdisti myös globaalista poliittisen edustuksen kriisistä kumpuava vastustus edustuksellisia instituutioita kohtaan. Tällä ”edustuskriisillä” Roos ja Oikonomakis viittaavat siihen, miten valta on globalisaation myötä siirtynyt vähitellen yhä kauemmas perinteiseltä politiikan kentältä. Tutkijoiden mukaan poliitikot joutuvat toimimaan yhä enemmän markkinavoimien säännöillä, vaikka se olisi vastoin kansalaisten odotuksia ja vaatimuksia. Roos ja Oikonomakis (em.) tunnustavat kyllä myös taloudellisen kriisin vaikutuksen protestiaallon syntymiseen, mutta he muistuttavat, että protestit levisivät myös maihin, joiden talous oli noususuhdanteessa, esimerkiksi Chileen, Meksikoon, Israeliin, Kanadaan, Turkkiin ja Brasiliaan. Näitä maita yhdistääkin Roosin ja Oikonomakiksen mukaan kriisimaiden kanssa juuri se, että ne ovat viime vuosikymmenten aikana integroituneet globaaleille markkinoille ja toteuttaneet neoliberaaleja talousreformoja, jotka ovat vähentäneet valtion instituutioiden mahdollisuutta reagoida kansalaisten huoliin. Roos ja Oikonomakis (em., 123) määrittelevät vuoden 2011 protestit yhteiskunnalliseksi vastineeksi historialliselle muutokselle yhtäältä pääoman ja valtion välisessä suhteessa, ja toisaalta kansalaisten ja edustuksellisten instituutioiden välisessä vuorovaikutuksessa.

Vuonna 2011 käynnistyneet yhteiskunnalliset protestiliikkeet perivät vaikutteita aikaisemmilta yhteiskunnallisilta liikkeiltä, erityisesti vuosituhannen vaiheessa syntyneeltä globaalilta oikeudenmukaisuusliikkeeltä. Tasaisempaa tulonjakoa vaatinut globaali oikeudenmukaisuusliike tunnetaan erityisesti sosiaalifoorumeistaan, jotka tarjosivat alustan ja avoimen tilan erilaisten yhteiskunnallisten toimijoiden tasa-arvoiselle ja demokraattiselle keskustelulle. Sosiaalifoorumeja järjestetään edelleen ympäri maailmaa. Samoin kuin globaali oikeudenmukaisuusliike, myös vuoden 2011 protestiliikkeet loivat fyysisiä ja käsitteellisiä tiloja, joissa ihmisillä oli mahdollisuus tavata toisiaan, keskustella, kuunnella ja muodostaa keskustelun pohjalta vaihtoehtoisia,

konsensukseen perustuvia ratkaisuja maailmanlaajuiseen taloudelliseen ja poliittiseen kriisiin. Erojakin globaalin oikeudenmukaisuusliikkeen ja vuoden 2011 protestien välillä oli. Esimerkiksi siinä missä globaali oikeudenmukaisuusliike ja muut aikaisemmat yhteiskunnalliset liikkeet ovat mobilisoineet erityisesti jo valmiiksi aktiivisia kansalaisia (ks. Esim. Lindholm 2005, 75–91), oli vuoden 2011 protesteihin osallistuneista ihmisistä harvinaisen suuri osa sellaisia, jotka eivät muuten osallistu mielenosoituksiin tai yhteiskunnallisten liikkeiden toimintaan (ks. Esim. della Porta & Mattoni, 2014).

Arabikevään protestit, 15M ja Occupy-liikkeet olivat kaikille avoimia 'tavallisen kansan' liikkeitä, jotka kohdistivat pääasiallisen huomionsa yksilöihin järjestöjen sijaan (della Porta 2014, 63). Avoimuudesta ja tasa-arvosta viesti näkyvimmin se, että protestileirit pystytettiin kaupunkien keskusaukioille ja puistoihin, missä ne olivat kaikkien nähtävissä ja tavoitettavissa. Tuomalla ihmisiä yhteen tasa-arvoisina kansalaisina, jättämällä puolueiden bannerit protestien ulkopuolelle ja luopumalla perinteisestä aktivisti-sanastosta tämä ”koko kansan” liike pyrki häivyttämään eroa poliittisten aktivistien ja tavallisten kansalaisten välillä. Protestien moninaisuus ja inklusiivisuus myös kasvoi sitä mukaa, kun talouskurin vaikutukset laajenivat koskemaan yhä suurempaa osaa väestöstä. Ei siis ihme, että yhdeksi protestien suosituimmista iskulauseista eri puolilla maailmaa muodostui ”Me olemme 99 %” (della Porta 2014, 63).

3.3 15M INTERNET-AJAN UUTENA YHTEISKUNNALLISENA LIIKKEENÄ

Vuoden 2011 protesteihin osallistui pitkän linjan kansalaisaktivistien lisäksi paljon ihmisiä, jotka eivät koskaan aikaisemmin olleet osallistuneet mielenosoituksiin. Vuoden 2011 elokuussa julkaistun tutkimuksen mukaan vähintään kuusi ja puoli miljoonaa espanjalaista oli kolmen kuluneen kuukauden aikana osallistunut jollakin tapaa 15M-liikkeeseen, oli se sitten käymällä mielenosoituksissa, osallistumalla kokouksiin tai vierailemalla protestileireissä (RTVE 2011). Tämä on merkittävä luku maassa, jonka kansalaisten kiinnostuneisuus politiikkaa kohtaan on tyyppillisesti edustanut Euroopan häntäpäättä European Social Survey -tutkimusohjelman tutkimuksissa (LIITE). Toisaalta espanjalaisten osallistuminen mielenosoituksiin on tilastojen mukaan yleensäkin verrattain aktiivista verrattuna muihin Euroopan maihin (mm. Jiménez Sánchez 2011B).

Manuel Jiménez Sánchez (2011B) on tutkinut mielenosoittamista Espanjassa ja mielenosoitusten osallistujaprofiilin muutosta vuosina 1980–2008. Hän on tullut siihen

tulokseen, että mielenosoitusten määrän kasvamisen lisäksi niiden osallistujaprofiili on laajentunut kattamaan yhä useampia sosiodemografisia ryhmiä ja poliittisia suuntauksia. Mielenosoituksiin osallistuneiden henkilöiden määrä aikavälillä 1980–2008 on tuplaantunut 20 prosentista 50 prosenttiin väestöstä, ja aiemmin miesvoittoinen osallistujaprofiili on tasa-arvoistunut niin, että nykyään noin puolet mielenosoittajista on naisia. Koulutus on edelleen tärkeä muuttuja tarkasteltaessa mielenosoituksiin osallistumista. Kouluttamattomia näkyy mielenosoituksissa edelleen vähemmän kuin koulutettuja, mutta korkeakoulutuksen tilastollinen yliedustus on lieventynyt yleisen koulutustason kasvaessa. Myös kansalaisten mahdollisuudet osoittaa mieltään ovat parantuneet, mikä liittyy esimerkiksi viranomaisien hallintastrategioiden muuttumiseen ja teknologisen kehityksen mahdollistamaan parempaan tiedonsaantiin. Jiménezin (em.) mukaan espanjalaisten mielenosoitusten ”normalisoitumista” edesauttoivat Espanjassa 90-luvun puolivälissä järjestetyt terrorisminvastaiset mielenosoitukset, jotka mobilisoivat ja toimivat opettavaisena kokemuksena myös konservatiiveille ja oikeistolaisille, madaltaen näidenkin ryhmien kynnystä osoittaa mieltään. Toisaalta Jiménez pitää mielenosoitusten yleisyyttä Espanjassa seurauksena erityisesti demokratiavajeesta sekä siitä, että espanjalainen poliittinen järjestelmä reagoi yleisesti ottaen huonosti yhteiskunnan vaatimuksiin. Jiménezin tutkimus on tehty ja julkaistu ennen 15M-protesteja, jotka saivat yhä useampia kansalaisia osallistumaan mielenosoituksiin ensimmäistä kertaa elämässään.

15M-protestien alkamista edeltäneinä vuosina Espanjassa oli nähty useita yliopistomaailmaan kytkeytyneitä mielenosoituksia, muun muassa asunnottomuutta sekä Bolognan prosessin osana toteutettuja yliopistojen rakenneuudistuksia ja lukukausimaksujen korotuksia vastaan. Yliopistoissa oli toteutettu muun muassa paljon valtauksia, joiden seurauksena osa opiskelijoista vietti yönsä teltoissa yliopistorakennusten auloissa. Betancorin ja Cillerosin (2013, 249–250) mukaan 15M-liikkeeseen siirtyi niin diskursiivisia, symbolisia, kuin metodologisiakin käytäntöjä näiltä yliopistojen protestiliikkeiltä. Näihin 15M-liikkeeseen siirtyneisiin käytäntöihin kuuluu muun muassa poliittisiin edustajiin kohdistuva kritiikki, osallistuvaa demokratiaa koskevat vaatimukset, kansankokoukset, tavanomaisesta poikkeavat tempaukset ja julkisten tilojen haltuunotto protestin muotona. (Em., 250). Myös Roos ja Oikonomakis (2014, 125) ovat todenneet, että 15M ei saapunut Espanjaan tyhjästä. Esimerkiksi Madridin 15M-leirin ensimmäisistä osallistujista useat tulivat Madridin valtausliikkeestä,

jolla oli paljon kokemusta talonvaltauksista ja itsehallinnollisten keskusten pyörittämisestä. Sekä julkisten tilojen valtaamisella, että horisontaalisella, anarkistisella itsehallinnoinnilla onkin Espanjassa pitkät perinteet. Tähän on vaikuttanut muiden muassa edelleen toiminnassa oleva, vuonna 1910 Barcelonassa perustettu anarkosyndikalistinen ammattiliittojen keskusjärjestö CNT (*Confederación Nacional del Trabajo*). CNT oli merkittävä yhteiskunnallinen vaikuttaja erityisesti 1930-luvulla ja Espanjan sisällissodan aikana, sekä uudelleen 1960-luvulla, jolloin sen järjestämät kansankokoukset olivat kansan suosiossa. (Em., 125.) CNT:n toiminta perustuu anarkismin periaatteiden mukaisesti suoraan demokratiaan ja edustuksettomuuteen, ja se on vaikuttanut paljon anarkistisia piirteitä omaavien yhteiskunnallisten liikkeiden toimintaan Espanjassa (RTVE 2010).

Internetin ja sosiaalisen median aktiivinen hyödyntäminen tiedotusvälineenä ja kommunikointikanavana oli erittäin tärkeää 15M-protestien ja niiden välittämän viestin leviämisen kannalta. Castells (2015, 249–256) kutsuu vuoden 2011 yhteiskunnallisia liikkeitä ”Internet-ajan uusiksi yhteiskunnallisiksi liikkeiksi”, joiden yksi näkyvimmistä yhteisistä piirteistä on entistä monimuotoisempi verkostoituminen niin online- kuin offline-maailmassakin. Internet-ajan uusien yhteiskunnallisten liikkeiden yhteydessä on alettu puhua yhä enemmän myös kommunikatiivisista verkostoista, (ks. esim. Em.; Bennett & Segerberg 2012; Della Porta & Mattoni 2014) jotka mahdollistavat uusia ja moninaisia horisontaalisen kommunikoinnin muotoja. Kommunikatiivisten verkostojen avulla myös sitoutumattomat ja järjestökentän ulkopuolella olevat, toisilleen tuntemattomat ihmiset, voivat helposti osallistua yhdessä yhteiskunnalliseen toimintaan. Internetin ja sosiaalisen median tuomilla mahdollisuuksilla on merkittävä vaikutus yhteiskunnallisten liikkeiden toimintaan, sillä Della Portan ja Dianin (2006, 134) mukaan ihmiset päätyvät mukaan kollektiiviseen toimintaan usein interpersonaalisten yhteyksien kautta. Lisäksi verkostojen määrä ja tyyppi vaikuttavat suoraan siihen, kuinka kauan ihmiset pysyvät aktiivisena. Osallistuessaan kollektiiviseen toimintaan ihmiset jatkavat verkostojensa rakentamista ja rakentavat samalla siltoja eri yksilöiden, järjestöjen ja instituutioiden välille. (Em., 134.)

Katalonian avoimen yliopiston (*Universitat Oberta de Catalunya*) poikkitieteellisen Internetin tutkimuksen instituutin IN3:n tutkijat (Toret ym. 2013) ovat tutkineet 15M-liikettä sosiaalisten ja digitaalisten verkostojen luomana poliittisena tapahtumana.

Tutkijoiden mukaan nämä toisensa kohdanneet verkostot loivat omien puhetapojensa, tunnetilojensa, tietämyksensä ja toimintamahdollisuuksiensa puitteissa oman diagnoosinsa kohtaamastaan yhteiskunnallisesta ja taloudellisesta kriisistä (em., 9). IN3-instituutin tutkijoiden mukaan tämän verkostojen järjestelmästä syntyneen liikkeen muodostuminen ja uudelleenrakentuminen oli äkillistä ja hetkittäistä. Sen rajat olivat liikkuvia ja se oli siinä mielessä kyborgi, että sen toiminta perustui koneisiin, ihmisiin ja sekä virtuaalisiin että fyysisiin kokonaisuuksiin. (Em., 133.) Vaikka tällaisen verkostojen tuotoksen rajat ovat liikkuvia ja muutokset äkillisiä, niin tietyissä olosuhteissa se ilmenee kollektiivisen toiminnan jaksoina, jotka saavat sen näyttäytymään yhteen liittyneenä, laajenevana ja pysyvänä kollektiivisena toimijana. (Em.)

Castellsin (2015, 249–256) listaamia, Internet-ajan uusien yhteiskunnallisten liikkeiden yhteisiä piirteitä ovat verkostoitumisen lisäksi kaupunkitilan valtaaminen autonomiseksi tilaksi jatkuvien mielenosoitusten tai kaupunkien aukioille pystytettävien leirien muodossa. Näille yhteiskunnallisille liikkeille on tyypillistä, vaikkakaan ei välttämättä, johtajattomuus ja epäluottamus vallan delegoimista kohtaan. Päätöksenteko tapahtuu usein kaikille avoimissa kansankokouksissa ja komiteoissa, ja se perustuu deliberatiiviseen ja suoraan demokratiaan. Tämä tekee kyseisistä liikkeistä Castellsin (em.) mukaan itsetutkiskelevia ja muuttuvia. Internet-ajan uusien yhteiskunnallisten liikkeiden verkostot ovat horisontaalisia ja monikerroksisia, mikä auttaa niitä luomaan yhteenkuuluvuuden tunteen osallistujiensa keskuudessa. Viime vuosien protestiliikkeitä yhdistää Castellsin (2015, 249–256) mukaan myös niiden kaksisuuntainen aikakäsitys, sillä niissä yhdistyy sekä eläminen tässä hetkessä ja jatkuvan häätöuhan alaisena autonomisissa, vallatuissa kaupunkitiloissa, sekä samaan aikaan hyvinkin kaukonäköinen yhteiskunnallisten vaihtoehtojen pohdiskelu. Näiden liikkeiden synty ja laajeneminen on spontaania ja äkillistä, ja liittyy yleensä johonkin konkreettiseen närkästyksenaiheeseen. Niin verkossa kuin kaduillakin tapahtuvien mielenilmausten leviäminen seuraa Internetin logiikkaa ja on viraalia. Ne vastustavat väkivaltaa, mutta harjoittavat kansalaistottelemattomuutta tullakseen kuulluksi. Lisäksi niiden pyrkimyksenä on muokata yhteiskunnan arvoja ja valtiota, mutta ei kaapata sitä tai olla osallisena minkäänlaiseen puoluepoliittiseen toimintaan.

3.4 OCCUPY WALL STREET -LIIKE POLITIIKAN MUUTOSVOIMANA

Tiina Rättilä on tutkinut uusia yhteiskunnallisia liikkeitä, erityisesti yhdysvaltalaisista Occupy Wall Street -liikettä. Vuonna 2014 julkaistussa artikkelissa Rättilä pohtii liikkeen yhteiskunnallista, poliittista ja yhteiskuntatieteellistä merkitystä. Artikkelin antaa hyvän pohjan uusien yhteiskunnallisten liikehdintöjen kriittiselle tieteelliselle tarkastelulle. Samoin kuin espanjalainen 15M-liike, myös Rättilän tutkimat Occupy Wall Street vaati toimivampaa demokratiaa ja protestoi ”talouskriisin esiin nostamia ongelmia, kuten nopeasti kasvaneita tuloeroja, rahoitusmarkkinoiden ylivaltaa ja suuryhtiöiden ahneutta”, sekä poliittista korruptiota vastaan (Em., 187). Vaikka Occupy Wall Streetin kaltaisilla poliittisilla mobilisaatioilla on lukuisia yhtäläisyyksiä aiemmin nähtyjen yhteiskunnallisten liikehdintöjen kanssa, ovat ne Rättilän (em., 191) mukaan haastamassa yhteiskuntatieteen totuttuja paradigmoja. Tämän vuoksi on vaikeaa löytää sopivia tapoja tarkastella niitä analyttisesti ja kriittisesti.

Rättilä tuo artikkelissaan esiin kolme Occupy Wall Street -liikehdinnän erityistä piirrettä, jotka nähdäkseni pätevät myös 15M-liikkeeseen.

1) Occupy Wall Street kykeni heti 2011 syksyllä vaikuttamaan globaalista talouskriisistä käytyyn keskusteluun ja muuttamaan sen puhetapoja. Se politisoi kansalaisia suututtaneen ongelman, joka ei ollut vielä saanut ”sellaista diskursiivista muotoa, joka olisi kiteyttänyt sen ja tehnyt siitä helposti kommunikoitavan”. ”99 % -diskurssi” omaksuttiin nopeasti yleiseen kielenkäyttöön ja se toimi ”tolkullisena symbolina kaikelle sille monimutkaiselle valtapelille sekä yhteiskunta- ja talouspolitiikalle, jotka olivat tuottaneet 2000-luvun lopun asuntokuplan, asuntolainakriisin, finanssikriisin, rahoituslaitosten uskottavuuskriisin ja lopulta politiikan legitimizeettikriisin”. Tämä on ensisijaisen tärkeää postmoderneille liikehdinnöille, jotka pitävät ihmisten ajatustapoihin, arkisiin tottumuksiin ja kulttuuriin vaikuttamista poliittisia instituutioita tehokkaampana keinona muuttaa yhteiskuntaa. (Em., 188, 196–197.)

2) Samoin kuin 15M, Occupy Wall Street toimi suoran demokratian tavoin ”paikan päällä” ilman johtajia ja edustuksellisia elimiä. Rättilän mukaan ”nykyajan vetoava poliittinen tarina edellyttää dramaturgiaa, joka onnistuu motivoimaan yksittäisiä ihmisiä osallistumaan toimintaan ja joka antaa heille mahdollisuuden voimaantua oman tekemisensä kautta” (em., 199). Tästä syystä Occupy-liikkeen menestyksen kannalta oli

alusta lähtien tärkeää korostaa osallistumisen avoimuutta ja päätöksenteon demokraattisuutta – liikkeellä ei ollut yhtenäistä ääntä tai edustuksellisia elimiä, vaan se halusi osoittaa, että demokratia voi toimia ilman niitäkin. Occupy-liike ”rakensi itseään avoimena demokraattisena tarinana, jonka kirjoittamiseen ja kulkuun kaikki halukkaat saivat osallistua” (em., 200–201).

3) Occupy Wall Streetin koordinoimisessa ja tiedottamisessa hyödynnettiin paljon sosiaalista mediaa ja digitaalista viestintäteknologiaa, mikä antoi aiheita ”pohdiskella digitaalisen viestintäteknologian merkitystä uusille poliittisille mobilisaatioille”. Nämä uudet viestintämahdollisuudet ovat Rättilän mukaan luoneet sellaisia poliittisen toiminnan mahdollisuuksia ja muotoja, joita parin vuosikymmenen takaiset teoreetikot ja toimijat eivät osanneet edes kuvitella. (Em., 188–189).

Artikkelissaan Rättilä pohtii Occupy-liikkeen merkitystä sekä politiikan yksilö- ja projektikeskeisyyttä korostavan postmodernin poliittisen osallistumisen teorian että poliittisten tapahtumien ennakoimattomuutta korostavan performanssiteorian pohjalta. Postmodernille refleksiiviselle politiikalle on tyypillistä, että poliittiset aloitteet ja kampanjat syntyvät ”missä ja milloin vain”, kun ihmiset ottavat oman arviointinsa perusteella vastuuta yhteiskunnallisista ongelmista ja toimivat niiden muuttamiseksi. Postmodernissa liikehdinnässä kollektiiviseen toimintaan osallistuvilla on usein hyvin erilaiset taustat ja poliittiset lähtökohdat, ja poliittisten aloitteiden menestyminen riippuu siitä, kuinka monet samasta asiasta kiinnostuneet yksilöt ja ryhmät ovat valmiita kampanjoimaan yhdessä. Joissakin tapauksissa tällaisissa prosesseissa syntyvät toimijaverkostot linkittyvät jo olemassa oleviin toimijaverkostoihin ja toimivat kasvualustoina tuleville projekteille. (Em., 193–194.)

Rättilän (em.) mukaan yksilöiden omaa aloitekykyä korostava postmoderni liikehdintä ei ole kiinnostunut ideologisista sitoumuksista tai organisaatioiden säilyttämisestä, vaan se pysyy elossa vain niin kauan kun toimijat kokevat toiminnan mielekkääksi. Koska ihmiset haluavat vaikuttaa asioihin konkreettisesti itse, ovat myös demokratian kysymykset postmodernissa politikoinnissa jatkuvasti läsnä. Tämän kaltainen yksilö- ja projektikeskeinen liikehdintä on herättänyt tutkijoissa ja viranomaisissa paljon epävarmuutta, muun muassa sen suhteen, ”onnistuuko se riittävällä tavalla kokoamaan ihmisiä yhteen, jotta demokraattinen päätöksenteko ja hallinta olisivat mahdollisia myös tulevaisuudessa”. (Em., 194–195). Rättilän mukaan uusien yhteiskunnallisten liikkeiden

halu ”individualisoida demokratia” on juuri se tekijä, mikä erottaa ne vanhemmista yhteiskunnallisista liikkeistä. Uudet liikehdinnät pyrkivät usein toimimaan ’jäykän ja tehottoman’ edustuksellisen demokratian ohi, ja edustuksellista järjestelmää pidetään osittain osana itse ratkaistavaa ongelmaa. Kritiikki edustuksellista demokratiaa kohtaan on yhteydessä talouden ja markkinoiden vallan kasvamiseen ja poliittisten instituutioiden responsiivisuuden ja legitimitetin heikkenemiseen (em., 201).

Poliittisilla performansseilla viitataan symbolisiin tapahtumiin, jotka ”luovat katkoksia vallitsevaan poliittiseen ja taloudelliseen järjestykseen ja avaavat mahdollisuuksia sen kriittiselle tarkastelulle” (em., 189). Vuoden 2011 protestien tapauksessa tällaisina poliittisina performansseina voidaan pitää esimerkiksi telttaleirien pystytystä keskelle kaupunkia. Myös tunisialaisen katukauppiaan polttoitusmurhaa voidaan tarkastella jonkinlaisena poliittisena performanssina. Performatiivinen liikehdintä on usein lähempänä tilataidetta ja osallistavaa taidetta kuin perinteistä poliittista toimintaa, ja yksi sen ominaispiirteistä on halu kokeilla julkisissa tiloissa tehtävää, valtanormeista poikkeavaa toimintaa. Koettelemalla auktoriteettien pinnan kestävyyttä protestoijat haastavat ja kyseenalaistavat poliittista järjestystä ja sanotun rajoja, ja luovat erilaisia kulttuurisia tyylejä ja vaihtoehtoisia osallistumismuotoja. Performatiivisessa politiikassa on siis yhtä paljon kyse poliittisten toimijuuksien ”presentaatiosta” ja uusien yhteisöllisyyden ja kommunikaation muotojen kokeilemisesta, kuin rationaalisesta keskustelusta. (Em., 197–199.)

Rättilän (em., 217) mukaan, jos muistetaan politiikan kontingentti luonne, jota Michel Foucault on kuvannut ”vallan ja vastarinnan päättymättömänä kamppailuna”, voidaan vuoden 2011 protestit nähdä ”strategisena vastavetona pari vuosikymmentä jatkuneelle uusliberalistiselle hegemonialle ja vuoden 2008 finanssikriisin jälkeiselle talouspolitiikalle”. Postmodernin yhteiskunnallisen liikehdinnän keskeisin merkitys on siinä, että se paljastaa ja kyseenalaistaa poliittisen todellisuuden rajoja sekä kuvittelee ja ”kuvittaa” niille vaihtoehtoja. Postmoderni poliittinen toiminta ”performoi ja prefiguroi poliittisia muutoksia sen sijaan että pyytäisi niitä”. (Em., 219.)

Julkisten tilojen ja julkisen poliittisen diskurssin lisäksi vuoden 2011 valtausliike ”valtasi” myös politiikan tutkimuksen, ”haastaen ja pakottaen tutkimuksen miettimään omaa tiedekäsitystään ja teoreettisia kategorioitaan”. Rättilä katsoo, että tämä ”epävarmuus ja omien oletusten jatkuva kriittinen reflektointi kertoo tutkimuksen

'kronopoliittisesta ongelmasta': vaikeudesta päästää irti perinteisen tiedekäsityksen taustalla vaikuttavasta lineaarisesta kronos-aikakäsityksestä ja ottaa teoreettisesti haltuun tälle ajalle ominaisia kairos-poliittisia (sykäyksittäisiä, ennakoinnattomia, ei-lineaarisia) tapahtumia ja ilmiöitä". Vuoden 2011 protestien kaltaisten ilmiöiden selittäminen tuleekin Rättilän arvion mukaan luultavasti edellyttämään tieteen perusparadigmojen perusteellista uudelleen pohtimista. (Em., 219–220.)

3.5 15M VASTADEMOKRAATTISENA LIIKKEENÄ?

Poliittisen historian tutkija Pierre Rosanvallon on tunnetussa teoksessaan "Vastademokratia. Poliittikka epäluulon aikakaudella" (2008) tarkastellut poliittisen osallistumisen kehitystä läntisissä edustuksellisissa demokratioissa. Rosanvallonin teoria vastademokratiasta tarjoaa mielenkiintoisia näkökulmia yhteiskunnallisten liikkeiden tarkasteluun sekä poliittisten diskurssien ja vaatimusten tutkimukseen. Rosanvallonin (2008, 22) mukaan jännite vaaleilla valitun edustuksellisen järjestelmän ja kansalaisten välittömien osallistumismahdollisuuksien välillä on aina ollut osa edustuksellista demokratiaa: "Periaate, jonka mukaan päättäjät saavat oikeutuksensa äänestäjiltä, on käytännössä aina elänyt rinnan kansalaisten valtaa kohtaan tuntemaan epäluulon kanssa". Aikojen saatossa tämä jännite on kuitenkin muuttunut ja saanut uudenlaisia muotoja.

Samoin kuin muissa esittelemissäni teorioissa, myös Rosanvallonin teoriassa on keskeistä "modernin demokratian radikaali yksilöpohjaisen tasa-arvon ajatus": Samalla, kun yhtäläinen äänioikeus on tasa-arvoistanut yhteiskuntatilaa ja mahdollistanut siirtymisen yksilöiden maailmaan, on demokratian poliittisen periaatteen ja sen "sosiologisen periaatteen" välinen ristiriita korostunut entisestään (Luhtakallio & Alapuro 2008, 11). Rosanvallonin teoksen (2008) suomenkielisen laitoksen esipuheen latineiden Luhtakallion ja Alapuron (em.) sanojen mukaan tämä yksilöpohjainen demokratia on "abstrahoinut sosiaalisen hylätessään politiikan sfäärissä kaikki ne erot, jotka kansalaisyhteiskunnassa vallitsevat ihmisten välillä". Yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden tuoma tasa-arvo on muuttanut ihmisten välisiä suhteita ja merkinnyt siirtymistä yksilöiden maailmaan ja uudenlaiseen yhteiskuntatilaan, jossa äänioikeus on koko kansalaisuuden perusta ja sitä määrittelevä ominaisuus. Yksilöiden maailmassa poliittinen periaate pyhittää demokraattisen kollektiivisubjektin mahdin ja kansa saa vallan, mutta "sosiaalisena subjektina se hajoaa ja jää tavoittamattomiin". (Em.)

Rosanvallionin käsityksen mukaan juuri demokratia on ollut avainasemassa yksilöpohjaisen ajattelun kehittymisessä ja sosiaalisten suhteiden maallistumisessa. Muuttuneiden sosiaalisten siteiden yhteiskunnassa politiikan tehtäväksi on Rosanvallionin mukaan jäänyt uudenlaisten sosiaalisten siteiden ja yhteisen maailman tuottaminen ja ylläpitäminen. Nyky-yhteiskunnassa myös legitimitetin perusteet ovat muuttuneet. Henkilöiden legitimitetti ja heidän toimintansa legitimitetti ovat erkaantuneet toisistaan, ja olennaiseksi äänestämisen on tullut hallitsevien henkilöiden valinta. (Em. 11–13.) Myös maine valta-aseman perustana ja poliittisen suvereniteetin muotona on Rosanvallionin näkemyksen mukaan nykyajalle tyypillinen ilmiö. Tämä johtuu epäluulon aikakaudelle tyypillisestä läpinäkyvyyden vaatimuksesta sekä myös itse poliitikoista, ”jotka ovat tehneet yksityiselämästään uskottavuutensa avainelementin”. (Em., 13–14.)

Edustajien ja äänestäjien välisen suhteen heikentyminen on kannustanut kansalaisia ottamaan yhä enemmän kantaa ja vaikuttamaan asioihin myös vaalien ulkopuolella. Rosanvallion (2008, 26–27) korostaa, että vaalien välillä ja ulkopuolella tapahtuva vastademokraattinen toiminta ei ole demokratian vastaista toimintaa, vaan ”organisointia epäluulon demokratiaa” ja ”yhteiskuntaan hajautuneen epäsuoran vallan demokratiaa”, joka parhaimmillaan syventää demokratiaa asettumalla toisaalta vaalien legitimoimaa demokratiaa vastaan ja toisaalta toimimalla legitiimien demokraattisten instituutioiden jatkeena. Vastademokraattisia voimia ovat esimerkiksi sosiaaliset liikkeet, jotka eivät yleensä suoranaisesti pyri valtaan tai tähtää vallankumoukseen, jossa kaikki muuttuisi toiseksi. Sen sijaan ne haastavat jatkuvasti edustuksellista järjestelmää ja nostavat esiin demokratian prosessiluonteen. Vallankäyttäjien on pakko kuunnella vastademokraattisia voimia, sillä demokratiaan kuuluu elimellisesti se, että sen rakenteet ja toimintatavat muuttuvat yhteiskunnallisen todellisuuden muuttuessa ja vastaavat kansalaisten toivomuksiin. Siinä missä edustuksellisen demokratian instituutioiden toiminta on hidasta, vastademokratialla ei ole rajoituksia. Vastademokratia on demokratiaa ”tässä ja nyt”. (Rosanvallion 2008, 21–39; Huhtakallio & Alapuro 2008, 9–10.)

Rosanvallionin teorian mukaan vastademokratia koostuu kansalaisten demokratiassa harjoittamasta **valvonnasta**, **torjunnasta** ja **tuomitsemisesta**. Vaaleissa saadut äänet eivät riitä velvoittamaan edustajia pitämään kiinni sitoumuksistaan, mutta **valvonnan** avulla ihanne yleistähtoon perustuvasta hallinnasta voitaisiin toteuttaa täydellisesti. Valvonnan päämuotoja ovat Rosanvallionin mukaan valppaus, ilmianto ja arviointi, jotka

kaikki liittyvät henkilön tai hallintojärjestelmän mainepääomaan. **Torjunnalla** Rosanvallon viittaa puolestaan kansan mahdollisuuteen kieltäytyä ja käyttää kuvainnollista veto-oikeutta, tapahtui tämä sitten säännöllisesti järjestettävissä vaaleissa tai osana alituista reagoimista päättäjien toimiin. Rosanvallonin (2008, 31–32) mukaan ”alkuperäinen edistykseen pyrkivä demokratia” onkin saanut rinnalleen ”torjuntaan perustuvan demokratian”. Kolmas vastademokratian muoto, **tuomitseminen**, on Rosanvallonin mukaan politiikan niin sanottua oikeudellistumista, joka johtuu hallituksen riittämättömästä reagoimisesta kansalaisten vaatimuksiin. Vastakkainasettelun demokratiasta on siis siirrytty ”syyttämisen demokratiaan” (em., 32). Oikeudenkäynnistä on tullut metapolitiittinen käytäntö, jonka avulla tekoja voidaan arvioida ja joka tuottaa äänestämistä konkreettisempia tuloksia (em.)

Rosanvallonin mukaan äänestysdemokratia on heikentynyt, mutta hän ei kuitenkaan allekirjoita ajatusta kansalaisuuden rappeutumisesta, poliittisen apatian aikakaudesta, tai entistä innokkaammasta yksityisyyteen pyrkimisestä. Kansalaisaktiivisuus ei ole romahtanut, sen ilmenemismuodot ovat vain muuttuneet, samalla kun demokratian puhetavat, viestintäkanavat ja kohderyhmät ovat monimuotoistuneet (em. 33–36). Rosanvallonin mukaan moderneissa demokratioissa poliittinen osallistuminen ja demokraattinen toiminta koostuvat äänestämisen lisäksi myös mielipiteiden ilmaisemisesta, asioihin osallistumisesta ja niihin puuttumisesta (em., 34). Ilmaisun demokratialla Rosanvallon viittaa yhteiskunnan äänenä toimimiseen, kollektiivisten tunteiden ilmaisemiseen, päättäjien toimien arvioimiseen ja vaatimusten esittämiseen. Osallisuuden demokratialla viitataan puolestaan kansalaisten keinoihin kokoontua yhteen ja luoda keskinäisiä suhteita yhteisen maailman tuottamiseksi. Asioihin puuttumisen demokratia puolestaan tarkoittaa Rosanvallonin mukaan kollektiivista toimintaa, jolla pyritään haluttuun lopputulokseen. (Em., 34–35.)

Rosanvallonin (2008, 36) mukaan tämän ajan ongelmana ei ole passiivisuus tai kiinnostuksen puute yhteisiä asioita kohtaan, vaan **epäpoliittisuus**, eli kokonaisymmärryksen puuttuminen maailman järjestämiseen liittyvistä ongelmista. Vastademokratiassa harjoitettua valvontaa, torjuntaa ja tuomitsemista leimaa Rosanvallonin (em.) mukaan ”kansalaisyhteiskunnan ja instituutioiden eron syveneminen”. Vastapolitiikka pyrkii kontrolloimaan, vastustamaan ja rajoittamaan valtaa ilman, että sitä pyrittäisiin valloittamaan. Yhteiseen maailmaan kuulumisen

ilmaisut hajoavat, ja yhteisten aloitteiden jäsentäminen ja kannattelu vaikeutuu. Vastademokratiassa demokraattinen toiminta ja toiminnan ei-poliittiset vaikutukset asettuvatkin usein limittäin, ja vaikka kansalaisyhteiskunnan vallan kasvulla on positiivisia puolia, voivat nämä positiiviset piirteet Rosanvallonnin mukaan helposti sekoittua populistisiin ja reaktiivisiin, politiikkaa pirstaloiviin pyrkimyksiin. (Em., 36–37).

Parhaimmillaan vastademokratian avulla voidaan Rosanvallonnin mielestä syventää demokratiaa, mutta äärimmilleen vietyä vastademokratiakin voi muuttua negatiiviseksi ja epäpoliittiseksi. Absoluuttinen vastademokratia, jossa kaikki vastademokratian kolme muotoa toimivat täysillä ja samanaikaisesti, on Rosanvallonnin mukaan populismia. Populismi on Rosanvallonnin mukaan vastademokratialle tyypillinen tauti, jota tulee yrittää välttää.

3.6 YHTEENVETO TEOREETTISESTA VIITEKEHYKSESTÄNI

Tämän luvun alussa olen esitellyt yhteiskunnallisten liikkeiden lähtökohtiin, syntyyn, toimintaan ja toiminnan motiiveihin liittyvää tutkimusta, teorioita ja määritelmiä. Lisäksi olen käynyt läpi erityisesti vuoden 2011 globaalista protestiaallosta, 15M:stä ja Occupy Wall Streetistä tehtyjä tutkimuksia sekä sellaisia teorioita, joista on mielestäni apua 15M-liikkeen tarkastelussa. Tutkielmani lähtökohdaksi on teoriaosuuden pohjalta muodostunut se, että 15M oli yhteiskunnallinen liike, jossa yksilöt olivat pääosassa järjestöjen sijaan. 15M-liikkeellä oli nähdäkseni sekä materialistisiin yhteiskunnallisiin oikeudenmukaisuuskysymyksiin liittyviä vaatimuksia, että individualistisempia tietämykseen ja uusien identiteettien määrittelyyn liittyviä vaatimuksia (ks. sivu 17 edellä). Teoreettisen viitekehýkseni mukaan 15M ei syntynyt tyhjiössä, vaan se peri vaikutteita muun muassa Espanjan yliopistoissa 2000-luvulla järjestetyiltä mielenosoituksilta sekä Espanjan anarkistisilta valtausliikkeiltä, joilla oli pitkäaikaista kokemusta talonvaltauksista ja itsehallinnollisten keskusten pyörittämisestä. Koska anarkistisilla valtausliikkeillä on Espanjassa pitkä oma historiansa, en käytä ”valtausliike”-termiä viitatessani 15M-liikkeeseen (vrt. Rättilä 2014).

Esittelemieni teorioiden pohjalta 15M voidaan määritellä joko ”postmoderniksi liikkeeksi” (ks. edellä 23–26), ”Internet-ajan uudeksi liikkeeksi” (ks. edellä 20–23) tai ”vastademokraattiseksi liikkeeksi” (ks. edellä 27–30). Kaikki nämä teoriat käsittelevät

uutta yksilö- ja projektikeskeistä yhteiskunnallista toimintaa, joka pyrkii kontrolloimaan valtaa pyrkimättä kuitenkaan kaappaamaan sitä. Mainitun kaltaiset yhteiskunnalliset liikkeet pyrkivät muuttamaan yhteiskuntaa vaikuttamalla poliittisten instituutioiden sijaan ihmisten ajatustapoihin, arkisiin tottumuksiin ja kulttuuriin. Näille liikkeille on tyypillistä myös Internetin ja sosiaalisen median tehokas hyödyntäminen, ja myös 15M:n toiminnassa digitaalisilla ja sosiaalisilla verkostoilla oli keskeinen merkitys. 15M:n kaltaisille uusille yhteiskunnallisille liikkeille Internet ei ole vain väline, vaan niiden toimintaa mahdollistava ja määrittävä tekijä. Internetin logiikkaa noudattaen 15M-liikkeen toiminta oli refleksiivistä ja välitöntä, ja rakenteeltaan monikerroksista, läpinäkyvää, avointa ja horisontaalista.

Teoreettisen viitekehykseni mukaan postmodernien ja vastademokraattisten uusien yhteiskunnallisten liikkeiden yksilö- ja projektikeskeinen liikehdintä on herättänyt tutkijoissa ja viranomaisissa paljon epävarmuutta muun muassa sen suhteen, missä määrin se onnistuu luomaan edellytykset demokraattiselle päätöksenteolle ja hallinnalle. (Rättilä 2014, 194–195). Rosanvallon on puolestaan sitä mieltä, että ajallemme on tyypillistä kansalaisyhteiskunnan vallan kasvu sekä voimistuva ”ilmaisun, osallisuuden ja asioihin puuttumisen demokratia”, jolla voi Rosanvallonin mukaan olla myös negatiivisia seurauksia. Vastademokratiassa demokraattinen toiminta asettuu nimittäin usein limittäin ei-poliittisten vaikutusten kanssa, jolloin vaarana on epäpoliittisuus ja puutteellinen kokonaisymmärrys maailman järjestämiseen liittyvistä asioista. Nykydemokratiaa ei siis Rosanvallonin mukaan uhkaa usein pelätty passiivisuus tai lisääntynyt yksilökeskeisyys, vaan äärimmilleen viety vastademokratia ja demokraattisen toiminnan sekoittuminen politiikkaa pirstaloiviin reaktiivisiin ja populistisiin pyrkimyksiin. Koska myös 15M-liikettä kritisoitiin utopistisuudesta, populistisuudesta ja konkreettisten ehdotusten puuttumisesta, haluan ymmärtää paremmin liikkeen kannattajien tapaa merkityksellistää kollektiivista päätöksentekoa, demokratiaa ja edustuksellista järjestelmää. Ymmärryksen lisäämiseksi aion tutkia 15M-liikkeen kannattajien syvähaastatteluissa esiin nousevia yhteiskunnallis-poliittisia diskursseja ja pohtia, missä määrin 15M-liikkeellä on proaktiivisia, jaettuja poliittisia ajatuksia ja tavoitteita.

4. LÄHESTYMISTAPA JA AINEISTO

4.1 TUTKIMUSAINEISTO

Käytän tutkimukseni aineistona espanjalaisen yhteiskuntatieteellisen tutkimuskeskuksen CIS:n (*Centro de Investigaciones Sociológicas*) teettämää syvähaastattelumateriaalia. CIS on Espanjan Valtioneuvoston rahoittama, akateemisesti arvostettu ja autonominen espanjalainen tutkimusinstituutio. Käyttämäni materiaali on osa tutkimusaineistoa, jonka otsikko kääntyy suomeksi "Poliittiset representaatiot ja 15M-liike" (CIS 2011C). Aineisto on vuodelta 2011, ja se sisältää niin ryhmäkeskusteluja kuin yksittäisille henkilöille tehtyjä syvähaastatteluitakin. Aineisto on espanjankielinen, mutta espanjan osaamiseni on riittävällä tasolla sen tutkimiseen.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 72) ovat kirjoittaneet, että kysymiseen perustuvat aineistonkeräämismetodit ovat järkeviä, kun haluamme tietää, mitä ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin toimii. Koska laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan ensisijaisena tavoitteena on ymmärtää, kuvata ja tulkita jotakin ilmiötä tai tapahtumaa, on lisäksi tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät tutkittavasta ilmiöstä mieluusti mahdollisimman paljon (em., 85). Tämä on oman tutkimukseni kannalta tärkeää, sillä haluan tässä tutkielmassa tarkastella vain 15M-liikettä kannattaneiden henkilöiden näkemyksiä ja diskursseja. Aion käyttää aineistonani vain CIS:n tekemiä syvähaastatteluita, sillä ryhmäkeskusteluissa ei ole mitenkään eritelty 15M:n kannattajien puheenvuoroja muiden ihmisten puheenvuoroista. Lisäksi syvähaastatteluissa haastatellut kertovat ryhmäkeskusteluja kattavammin ja vapaammin mielipiteistään ja ajatuksistaan.

Syvähaastatteluissa on haastateltu erikseen kymmentä eri-ikäistä 15M-liikkeen kannattajaa (ks. kuvio 1). Aion kuitenkin käyttää vain yhdeksää kymmenestä haastattelusta, sillä haastattelun EP04 litteroinnista puuttuu melun takia osia lähes joka vastauksesta. Haastattelut on nauhoitettu ja litteroitu, ja välillä litteroinnissa on kohtia, joissa litteroija ei ole saanut haastattelijan ja haastateltavan puheesta selvää teknisten häiriöiden tai taustamelun vuoksi. EP04-haastattelua lukuun ottamatta tällaisia epäselviä kohtia on kuitenkin sen verran vähän, etten pidä sitä muiden haastattelujen kohdalla ongelmana diskurssianalyysin toteuttamisen kannalta.

Kuvio 1. Haastateltujen iät ja suhde 15M-liikkeeseen (CIS 2011C).

	IKÄ	SUKU- PUOLI	KAUPUNKI	SUHDE 15M-LIIKKEESEEN	HAASTATTELU- AJANKOHTA
EP01	30–40	Mies	Madrid	”Alkuperäisen ¡Democracia real YA! -liikkeen tai muun verkoston jäsen”	19.10.2011
EP02	30–40	Mies	Madrid	”Alkuperäisen ¡Democracia real YA! -liikkeen tai muun verkoston jäsen”	19.10.2011
EP03	25–35	Mies	Madrid	”Puerta del Solilla leiriytynyt tai aktiivisesti protestileirin tai mielenosoitusten järjestelyihin osallistunut henkilö, tai jonkun muun yhdistyksen aktiivinen jäsen”	02.11.2011
EP05	<i>Ei tietoa</i>	<i>Ei tietoa</i>	Kastilia ja León	<i>Ei tietoa</i>	08.11.2011
EP06	35–50	Mies	Madrid	”Sellaisen yhdistyksen jäsen, joka ei järjestönä ole aktiivisesti osallistunut 15M-tapahtumiin (esimerkiksi ammattiliitto, yritysneuvosto tai hyväntekeväisyysjärjestö). Ei ole osallistunut aktiivisesti 15M-tapahtumiin, mutta on voinut muulla tavoin seurata tai tukea liikettä.”	25.10.2011
EP07	<i>Ei tietoa</i>	<i>Ei tietoa</i>	Kastilia ja León	<i>Ei tietoa</i>	08.11.2011
EP08	30–45	Nainen	Madrid	”15M-liikkeen kannattaja. On seurannut liikettä median kautta ja osallistunut mielenosoituksiin, mutta ei ole osallistunut 15M-tapahtumien järjestelyihin. Ei myöskään toimi aktiivisesti missään yhdistyksessä.”	19.10.2011
EP09	45–55	Mies	Madrid	”15M-liikkeen kannattaja. On seurannut liikettä median kautta ja osallistunut mielenosoituksiin, mutta ei ole osallistunut 15M-tapahtumien järjestelyihin. Ei myöskään toimi aktiivisesti missään yhdistyksessä.”	2.11.2011
EP10	45–55	Mies	Barcelona	”15M-liikkeen kannattaja. On seurannut liikettä median kautta ja osallistunut mielenosoituksiin, mutta ei ole osallistunut 15M-tapahtumien järjestelyihin. Ei myöskään toimi aktiivisesti missään yhdistyksessä.”	18.10.2011

Kuten kuviosta 1 käy ilmi, osa haastatelluista on ollut mukana 15M-mielenosoituksia järjestäneiden ryhmien tai muiden 15M-liikkeeseen osallistuneiden yhdistysten toiminnassa. Haastateltujen joukossa on myös ihmisiä, joiden ainoa yhteys 15M-liikkeen toimintaan on ollut osallistuminen 15M-mielenosoituksiin tai kansankokouksiin. Tässä tutkielmassa en aio kiinnittää erityistä huomiota siihen, kuinka aktiivisesti haastatellut ovat osallistuneet 15M-liikkeen toimintaan. Kuten Betancor ja Cilleros (2013, 261) ovat todenneet, 15M-liikkeen tapauksessa kannattajien dikotominen erottelu ”aktiiveihin” ja ”ei-aktiiveihin” ei ole välttämättä lainkaan mielekäästä, sillä koko kansan liikkeeksi pyrkineessä 15M-liikkeessä rajat liikkeen ”kannattajien” ja varsinaisten ”aktiivien” välillä olivat perinteistä häilyvämpiä. 15M:n kaikille avoimet kokoukset järjestettiin usein suoraan mielenosoitusten jälkeen, ja niissä kuka vaan sai osallistua keskusteluun siitä, minkälaista toimintaa liikkeen tulisi harjoittaa. Betancorin ja Cillerosin (em.) mukaan se,

miten vahvasti kukin tuntee ”kuuluvansa” tiettyyn yhteiskunnalliseen liikkeeseen, ei välttämättä ole kytköksissä siihen, miten paljon tämä on osallistunut siihen liittyviin organisointitehtäviin. Kuten teoriaosuudesta käy ilmi, on uusille yhteiskunnallisille liikkeille muutenkin tyypillistä postmoderni projektikeskeinen poliittinen osallistuminen, jossa sitoutuminen konkreettiseen toimintaan kestää niin kauan, kun yksilö kokee toiminnan mielekkääksi.

Tutkimusaineiston tutkimuselostuksen (CIS 2011B) mukaan aineiston keräämisen tavoitteena on ollut luoda lisää ymmärrystä vuoden 2011 yhteiskunnallisen heräämisen syistä ja arvioida ”15M:n potentiaalia politiikkaa uudistavana liikkeenä”. Haastattelukysymykset eivät käsittele pelkästään 15M-liikettä, vaan liittyvät yleisesti poliittiseen edustukseen sekä tyytymättömyyteen demokratian toimintaa ja legitimiyyttä kohtaan. Keskeisiä kysymyksiä ovat esimerkiksi: ”Mitä politiikalla ymmärretään? Mitä tunteita politiikka herättää? Miten politiikka käytännön tasolla ymmärretään? Mikä on kansalaisten asema suhteessa politiikkaan? Mitä poliittinen edustus merkitsee kansalaisille? Mitä poliittisen edustuksen prosesseissa tulisi muuttaa ja miten? Millaiseksi tämän hetken demokratia koetaan? Millaista olisi ’todellinen’ demokratia? Mitkä ovat kansalaisten näkökulmasta demokratian perimmäisiä arvoja? Miten toistaiseksi heikot mekanismit kansalaisten osallistamiseksi voitaisiin yhdistää epäluottamusta herättävään edustukselliseen demokratiaan?” (em.)

Haastattelut ovat vapaamuotoisia puolistrukturoituja haastatteluja eli teemahaastatteluja: vaikka haastattelijoilla on ollut haastattelurunko, on kysymykset esitetty käytännössä hyvin vapaamuotoisesti. Tuomen ja Sarajärven (2009, 75; Hirsjärvi ja Hurme 2000, 48) mukaan teemahaastatteluissa tyypillisesti korostetaan ”ihmisten tulkintoja asioista, heidän asioille antamia merkityksiä sekä sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa”. Nimensä kaltaisesti puolistrukturoiduissa haastatteluissa edetään tiettyjen keskeisten, etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten varassa. Haastattelut ovat dialogimaisia ja eri haastatteluissa esitetyt kysymykset ovat melko samoja. Kysymykset on kuitenkin esitetty eri haastatteluissa eri järjestyksessä ja hyvin eri sanamuodoin. Aineisto antaa sellaisen vaikutelman, että haastattelutilanteissa on pyritty esittämään hyvin laajoja ja avoimeksi jääviä kysymyksiä, niin että haastateltavat ovat voineet muotoilla vastauksensa mahdollisimman vapaasti. Aiheesta eksyttäessä haastattelijalla on hyödyntänyt haastattelujen joustavuutta ja tehneet

paljon tarkentavia kysymyksiä jonkinlaisen vastauksen saamiseksi. Haastattelut on ilmeisesti tehty kadulla, ja niiden ilmapiiri ja sävy ovat hyvin epämuodollisia. Epämuodollisen tyylin positiivinen puoli on siinä, että vapaamuotoinen jutustelu on hyvä tapa saada haastattelut rentoutumaan. Haastattelijaa voidaan toisaalta kritisoida siitä, että hän keskeyttää useaan otteeseen haastateltavia ja tekee tarpeettomia kommentteja omista mielipiteistään. Siitä huolimatta pidän aineistoa hedelmällisenä ja tarkoituksenmukaisena tähän tutkielmaan.

Samoin kuin Suomessa toimiva Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, CIS arkistoi ja välittää sähköisiä tutkimusaineistoja tutkimukseen, opetukseen ja opiskeluun. Käyttämäni aineisto on vapaasti tutkijoiden käytettävissä ja ladattavissa tutkimusinstituution Internet-sivuilla. Ladattava materiaali sisältää teknisen tutkimuselostuksen (CIS 2011B) lisäksi haastattelujen ja keskustelujen litteroinnit. Materiaali ei sisällä minkäänlaisia aineistosta mahdollisesti tehtyjä analyysejä tai johtopäätöksiä.

4.2 LÄHESTYMISTAPA JA TUTKIELMAN ETENEMINEN

Tutkielmani lähentelee tapaustutkimusta siinä mielessä, että sen tavoitteena on lisätä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä ja tulkita sitä syvällisesti sen erityisessä kontekstissa. Espanjan nyky-yhteiskuntaa ja politiikkaa koskevan suomenkielisen tutkimuksen vähäisyydestä johtuen olen käynyt tutkielmani alussa läpi 15M-liikkeen vaiheita sekä Espanjan yhteiskunnallista ja poliittista kontekstia. Luvussa 3 olen puolestaan esitellyt aiheeseen liittyvää teoriaa ja keskeisiä käsitteitä. Tässä luvussa olen esitellyt käyttämäni empiirisen tutkimusaineistoni ja käyttämäni lähestymistapaa. Luvussa viisi käyn läpi aiempaa tutkimustietoa Espanjan 15M-liikkeen kannattajiin, vaatimuksiin ja merkityksiin liittyen. Luvussa kuusi esittelen tarkemmin empiirisessä osiossa käyttämiäni metodeja: diskurssianalyysia ja argumentaatiotutkimusta, joita sovellan luvussa seitsemän tutkimaani aineistoon. Empiirisessä osiossa tutkin 15M-liikkeen kannattajien syvähaastatteluista diskurssianalyysin ja argumentaatiotutkimuksen avulla.

Tutkimukseni tavoitteena on etsiä haastatteluihin osallistuneiden 15M-kannattajien puheista jaettuja kollektiiviseen päätöksentekoon, demokratiaan ja poliittiseen edustukseen liittyviä diskursseja. Diskurssianalyysin avulla pyrin ymmärtämään paremmin Espanjan 15M-liikettä ja sen kannattajien hahmottelemia yhteiskunnallisia ja

poliittisia parannuksia: Mitä liikkeen kannattajat kritisoivat nykyhetkessä ja toivovat tulevaisuudelta? Minkälaista yhteiskuntaa ja poliittista järjestelmää haastatteluissa kuvaillaan ja kuvitellaan? Analyysin jälkeen esittelen tutkimuksen johtopäätökset ja pohdin kriittisesti 15M-liikkeen kannattajien diskursseja, liikkeen olemusta ja merkitystä, sekä Espanjan edustuksellisen demokratian muutospaineita.

5. AIEMPI EMPIIRINEN TUTKIMUS

5.1 KEITÄ 15M-LIIKKEEN KANNATTAJAT OLIVAT JA MITÄ HE VAATIVAT?

5.1.1 Salamancan 15M-liike

Espanjalainen yhteiskunnalliseen tutkimukseen erikoistunut Zoom Político -lehti julkaisi 21. heinäkuuta 2011 15M-liikkeelle omistetun erikoisnumeron, joka sisälsi artikkelin otsikolla ”15M-liike: Keitä he ovat ja mitä he vaativat?” (Calvo, Gómez-Pastrana & Mena 2011). Tässä artikkelissa Salamancan yliopiston tutkijat pyrkivät listaamaan Salamancan 15M-liikkeen tavoitteita ja vaatimuksia sekä laatimaan profiilin protestiliikkeen osallistujista. Kuten useat muutkin 15M:ää koskevat tutkimukset, on tämäkin tehty alueellisesti rajatun aineiston pohjalta. Tutkimuksen aineisto kerättiin 26.–30. toukokuuta 2011 Salamancan 15M-leiriin ja 15M-kokouksiin osallistuneiden henkilöiden keskuudessa. Tutkimusmenetelmänä käytettiin sekä ryhmäkeskusteluja, haastatteluita että kyselytutkimusta. Kyselytutkimus suoritettiin 90 muuttujan kyselylomakkeen avulla, ja kyselyyn vastasi 250 henkilöä. (Em.)

Tutkimuksen mukaan Salamancan 15M-tapahtumien osallistujat olivat pääosin 19–30-vuotiaita nuoria aikuisia, jotka olivat tutustuneet 15M-liikkeeseen erityisesti sosiaalisen median kautta. Osallistujien joukossa oli saman verran naisia ja miehiä, joiden ikäjakaumat ja ammatilliset profiilit olivat sukupuolesta riippumatta hyvin samankaltaisia. 70 prosenttia tutkimukseen osallistuneista oli suorittanut tai suoritti parhaillaan yliopisto-opintoja. (Em. 6–7.) Vaikka 15M-liike sanoutui vahvasti irti perinteisistä puolueista ja karsasti oikeisto–vasemmisto -luokittelua, ei Salamancassa tehtyyn kyselyyn vastanneilla ollut vaikeuksia valita paikkaansa oikeisto–vasemmisto -akselilla. Jos vasemmistolainen ideologia on 0 ja oikeistolainen ideologia 10, kyselyyn vastanneiden ideologisen sijainnin keskiarvo oli 2,84 (Espanjan yhteiskunnallisen tutkimuslaitos CIS:n vuonna 2008 teettämässä, koko Espanjan väestön kattaneessa

kyselyssä vastaava keskiarvo oli 4,56). Myös kyselyyn vastanneiden äänestysaktiivisuus oli alhainen: vain 56 prosenttia ilmoitti äänestäneensä 22. toukokuuta järjestetyissä kunnallisvaaleissa. Äänestäneistä jopa 79 prosenttia ilmoitti antaneensa äänensä jollekin muulle puolueelle kuin Espanjan kahdelle valtapuolueelle. (Calvo, Gómez-Pastrana & Mena 2011, 7–10.)

Aineiston perusteella tutkijat (em.) havaitsivat Salamancan 15M-liikkeen sisällä kaksi aktiivisuuden tasolla toisistaan eroavaa ryhmää. Noin kolmasosa tutkituista ilmoitti osallistuvansa toimikuntiin, puhuvansa kokouksissa ja osallistuvansa leirien ylläpitoon. Vähemmän aktiiviset kaksi kolmasosaa osallistuivat kaikkiin näihin aktiviteetteihin vähemmän. Tutkimuksessa kävi ilmi, että aktiivisemmin 15M-toimintaan osallistuva ryhmä määritteli ideologiansa vasemmistolaisemmaksi kuin vähemmän aktiivinen ryhmä. (Em. 9–10.) Vastaajien aktiivisuus ei kuitenkaan vaikuttanut heidän käsityksiinsä 15M-liikkeen tavoitteista: molemmissa ryhmissä enemmistö vastaajista piti 15M:ää reformistisena, ei järjestelmänvastaisena liikkeenä. Yhteensä tätä mieltä oli 62 prosenttia vastaajista. Vastaajat pitivät yleisiä kollektiiviseen päätöksentekoon liittyviä kysymyksiä tärkeämpinä kuin yksittäisten poliittisten ohjelmien muutosta. Poikkeuksen tähän muodostivat kuitenkin työlainsäädännön kiristykset ja koulutusleikkaukset. 15M-toimijoiden toiminnan tarkoituksena ei ollut liittyä vain politiikkaan ja poliittisiin vallanpitäjiin, vaan myös mediaan ja taloudellisiin toimijoihin. (Em., 14–15.)

Tutkijoiden (em., 14–15) sanojen mukaan 15M-liike tarjosi yhdelle sukupolvelle toimivan kanavan ilmaista turhautumistaan ja tehdä vastarintaa esimerkiksi yleistyneille asuntohäädöille ja tiedotusvälineiden puolueellisuudelle. Tiettyjen poliittisten puolueiden tai ohjelmien sijaan vastaajat ilmaisivat enemmän huolta yleisiin ja muodollisiin demokraattisen järjestelmän toimintaa koskeviin kysymyksiin. Vaikka tutkimuksessa ei havaittu selvää priorisointia eri tavoitteiden välillä, nousivat poliittisista kysymyksistä erityisesti esiin vaatimukset vaalijärjestelmän uudistamisesta ja korruption kitkemisestä. Myös vaatimukset muun muassa markkinoiden vallan rajoittamisesta, demokraattisen järjestelmän muokkaamisesta, puolueettomasta tiedonvälityksestä ja työmarkkinoiden uudistamisesta olivat suosittuja vastanneiden keskuudessa. (Em. 15.)

Tutkimus toi esiin myös 15M-liikkeen hierarkiattomuuden, mikä ilmeni erityisesti johtajien puuttumisena ja kollektiivisena päätöksentekona. Liikkeeseen osallistuneet kokivat, että 15M loi tilan, joka antoi mahdollisuuden oppia kollektiivisen päätöksenteon

menetelmiä ja pohtia kriittisesti senhetkistä yhteiskunnallista ja poliittista todellisuutta. Vastaajat pitivät positiivisena myös kokousten luomaa kuuluvuuden tunnetta. Erityistä arvostusta vastaajien keskuudessa herättivät 15M-liikkeen kokousmenettelyt, jotka perustuivat suoraan osallistumiseen ja avoimuuteen. Vaikka tutkimukseen osallistuneet ilmaisivat tiedostavansa myös suoraan osallistumiseen perustuvan päätöksenteon rajoitteita, oli suuri osa vastaajista sitä mieltä, että samankaltaisia osallistavia päätöksentekomekanismeja voitaisiin soveltaa myös laajemmassa yhteiskunnallisessa mittakaavassa. (Em. 16–17.)

5.1.2 Madridin 15M-liike

Zoom Político -lehti julkaisi 14. toukokuuta 2012 Tiina Likin englanninkielisen artikkelin ”15M Revisited: A Diverse Movement United for Change”, joka perustuu Madridissa marraskuussa 2011 kerättyyn, 230 ihmistä käsittävään dataan Madridin 15M-liikkeen kannattajista ja loka–joulukuussa 2011 tehtyihin, vajaan 50 henkilön syvähaastatteluihin. Salamancassa tehdystä tutkimuksesta poiketen Madridissa kerätty data osoitti, että 15M-liikkeen osallistujien keskuudessa on myös paljon ihmisiä, jotka eivät ole opiskelijoita tai nuoria. Vaikka Madridinkin tutkimusotoksesta 67 prosenttia oli 20–35 -vuotiaita nuoria, olivat loput vastanneista kuitenkin iäkkäämpiä. Jopa 15 prosenttia vastanneista oli jo täyttänyt 50 vuotta. Samoin kuin Salamancassa, myös Madridissa 15M-liikkeeseen osallistuneet olivat keskimääräistä koulutetumpia: 66 prosenttia vastanneista ilmoitti opiskelevansa tai opiskelleensa yliopistossa. Vastanneista 45 prosenttia ilmoitti opiskelevansa ja yli puolet, 52 prosenttia, oli parhaillaan palkkatyössä. Oikeisto–vasemmisto -asteikolla (jossa vasemmistolainen ideologia on 0 ja oikeistolainen ideologia on 10) vastaajat sijoittivat itsensä keskimäärin kohtaan 1,67, eli hyvin vasemmalle. Useat osallistujat kuitenkin pitivät oikeisto–vasemmisto -jaottelua huonona, ja 12 prosenttia vastaajista kieltäytyi vastaamasta kysymykseen. (Em., 3–6.)

Pelko työttömyydestä oli vastanneiden kesken yleistä: yli puolet vastaajista uskoi olevansa seuraavan 12 kuukauden aikana työttöminä vähintään neljä peräkkäistä viikkoa. Opiskelijoiden keskuudessa näin ajatteli jopa 70 prosenttia vastanneista, mikä kertoo vastavalmistuneiden tulevaisuudennäkymien synkkyyydestä. Yli puolet vastanneista myös raportoi olleensa aikaisemmin työttömänä yli kolmen kuukauden ajan. Kun vastaajilta kysyttiin heidän taloudellisesta asemastaan suhteessa muihin espanjalaisiin, 70 prosenttia vastaajista koki tilanteensa hyväksi tai kohtalaiseksi. Vain 10 prosenttia vastaajista koki

olevansa huonommassa tilanteessa tai köyhempi kuin suurin osa espanjalaisista. Jopa viidesosa kaikista vastaajista vastasi olevansa paremmassa taloudellisessa tilanteessa kuin suurin osa espanjalaisista. 15M ei siis mobilisoinut vain suoraan kriisin vaikutuksista kärsiviä tai Espanjan vähäosaisimpiin kuuluvia ihmisiä. (Em., 5–6.)

Kun 15M-liikkeen osallistujilta kysyttiin, kuinka samaa mieltä he ovat siitä, että Espanjassa on ihmisiä, jotka ovat epäreilulla tavalla paremmassa asemassa kuin he itse, jopa 76 prosenttia ilmoitti olevansa samaa mieltä. Samaan aikaan jopa 66 prosenttia oli samaa mieltä myös väittämästä, että he itse ovat paremmassa asemassa kuin monet muut espanjalaiset. 15M-liikkeen aktiivit näyttävät siis olleen henkilöitä, jotka kokivat samanaikaisesti olevansa suhteellisen etuoikeutettuja ja toisaalta tulevansa riistetyksi epäoikeudenmukaisella tavalla. Yhteiskunnalliset ja taloudelliset ongelmat siis koskettivat heitä, mutta heillä oli toisaalta myös tarpeeksi resursseja ryhtyäköön vastatoimiin. Vaikka senhetkinen taloudellinen tilanne oli monilla kohtalaisen hyvä, olivat tulevaisuudennäkymät huomattavasti epävarmempia: puolet vastaajista piti todennäköisenä, että seuraavan 12 kuukauden aikana tulisi hetkiä, jolloin heidän varallisuutensa ei riittäisi perushyödykkeiden hankkimiseen. (Em., 5–6.)

Tärkeimmäksi yhteiskunnalliseksi aiheeksi Madridin 15M-tutkimuksessa nousi koulutus, mikä on selitettävissä sillä, että tutkimuksen aikaan Espanjassa osoitettiin aktiivisesti mieltä julkisen peruskoulutuksen ja korkeakoulutuksen leikkauksia sekä yliopistomaksujen korotuksia vastaan. Listan kärjessä oli myös turhautuminen globaaleihin rahoitusmarkkinoihin, poliittinen korruptio, huoli julkisesta terveydenhuollosta, yhteiskuntaluokkien välinen epätasa-arvo ja demokratian puute. Huolenaiheiden arvottamisessa ei havaittu huomattavia eroja ikäluokkien, opiskelijoiden ja ei-opiskelijoiden, tai eri tuloluokkien välillä. Voidaan siis ajatella, että 15M-liike seisoo yhtenä rintamana suhteessa näihin tärkeäksi koettuihin yhteiskunnallisiin ongelmiin. (Em., 7–10.)

Haastatteluissa kävi ilmi, että senhetkisestä tilanteesta eniten kärsivinä ihmisryhminä pidettiin työttömiä, työläisiä, maahanmuuttajia, nuoria ihmisiä ja opiskelijoita, vanhuksia, naisia, keskiluokkaa ja pienituloisia. Pääasiallisina vastustajina puolestaan nähtiin poliitikot, pankit ja yhtiöt. Näistä luokitteluista huolimatta suurin osa haastatelluista piti selvänä, että 15M:n tavoittelema yhteiskunnallinen muutos hyödyttäisi kaikkia ihmisiä heidän yhteiskunnallisesta asemastaan riippumatta. (Em., 11–12.)

Zoom Político -lehden 15M-liikkeelle omistetussa erikoisnumerossa julkaistiin Manuel Jiménez Sánchezin (2011) artikkeli 15M-liikkeen vaikutuksesta kunnallisvaaleihin. Kyseiset kunnallisvaalit järjestettiin Espanjassa 22. toukokuuta 2011, vain seitsemän päivää mielenosoitusten alkamisen jälkeen. Jiménez tarkasteli tutkimuksessa 89 kuntaa, joissa on yhteensä noin 75 000 asukasta. Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia, oliko 15M-liikkeen läsnäololla vaikutusta suurpuolueiden saamaan kannatukseen tai hylättyjen tai tyhjien äänten määrään, verrattuna vuoden 2007 kunnallisvaalien tulokseen.

On huomattava, että Espanjassa protestiäänestäminen on suosittua sellaisten äänestäjien keskuudessa, jotka eivät koe löytävänsä tarjonnasta sopivaa ehdokasta. Espanjan tapauksessa protestiäänillä viitataan sekä ”hylättyihin” (*voto nulo*) että ”tyhjiin” (*voto en blanco*) ääniin. Parlamenttivaaleissa äänestäjille jaetaan äänestyslipukkeita, joista äänestäjän pitää laittaa kuoreen yksi. Hylätyillä äänillä viitataan äänestyskuoriin, joiden sisällä on monta lipuketta, muita papereita, ylimääräistä kirjoitusta tai muuta vastaavaa, minkä seurauksena ne hylätään virheellisinä. Näitä ääniä ei lasketa annettujen äänten kokonaismäärään. Tyhjät äänet ovat puolestaan kuoria, joiden sisällä ei ole minkään puolueen lipuketta. Tyhjät äänet otetaan huomioon laskettaessa vaaleissa annettua kokonaisuäänimäärää ja niitä pidetään viestinä siitä, että äänestäjä ei ole löytänyt tarjonnasta yhtäkään sopivaksi kokemaansa ehdokasta. Samalla ne tosin huonontavat pienten puolueiden mahdollisuuksia nostaessaan kokonaisuäänimäärää. Vaikka protestiäänestäminen on yleistä, sen motiiveja ei ole juuri tutkittu ja sen merkityksen tulkitseminen on siten hankalaa (Jiménez Sánchez 2011).

Tutkimuksessa kävi ilmi, että kunnissa, joissa annettiin suhteellisesti eniten protestiääniiä vuoden 2011 kunnallisvaaleissa, oli myös nähty enemmän 15M-mielenosoituksia ja leirejä vaaleja edeltäneellä viikolla. Protestiäänien suhteellisessa määrässä ei ollut havaittavissa samanlaista erottumista vuoden 2007 kunnallisvaaleissa, eli vuoden 2011 kunnallisvaaleissa protestiäänien määrä nousi selvästi niissä kunnissa, joissa 15M-liike oli ollut läsnä. Vaikka selvää syy-seuraussuhdetta ei Jiménez Sánchezin tutkimuksen perusteella voidakaan määritellä, voidaan kuitenkin ajatella, että hylättyjen ja tyhjien äänten määrän kasvu on ollut selvästi yhteydessä äänestäjien tyytymättömyyteen.

5.3 15M-LIIKKEEN DEMOKRATIAKÄSITYS

Lari Malmberg tutki vuonna 2013 Jyväskylän yliopistossa hyväksytyssä Pro gradu -tutkielmassaan 15M-liikkeen demokratiakäsitystä. Malmberg etsi vastausta tutkimuskysymykseensä tarkastelemalla liikkeen luomia toimintamalleja sekä tekemällä sisällönanalyysin ”Madridin 15M-liikkeen julkisista kannanotoista” ja peilaamalla niitä erilaisiin demokratiateorioihin. Aineistonaan Malmberg käytti mielenosoitukset koolle kutsuneen *¡Democracia Real YA!* -järjestön ja Madridin 15M-leirin (*#acampadasol*) internet-sivujen julkaisuja. Itse käyttämäni aineisto on rajattu eri tavalla. Koska 15M oli maanlaajuinen ja toiminnaltaan moniulotteinen liike, jonka merkitystä haluan ymmärstää laajemmin, käytän omassa tutkimuksessani eri kaupunkien 15M-kannattajien vapaamuotoisia haastatteluja eri ryhmittymien julkaisujen sijaan. Tutkijoiden mukaan (mm. Calvo, Gómez-Pastrana & Mena 2011) 15M-leireihin ja 15M-mielenosoituksiin osallistuneet ihmiset olivat vain osittain samoja.

Tutkielmansa tiivistelmässä Malmberg (2013, tiivistelmäsiivu) luonnehtii 15M-liikkeen demokratiakäsitystä ”populistisen demokratiaperinteen mukaiseksi”. Malmbergin (em.) sanoin ”15M-demokratialiike kannattaa laajaa tasa-arvoa, eikä usko edustuksellisen demokratian toimintaperiaatteisiin. Se vaatii suoraa ja paikallista demokratiaa, jossa päätökset tehdään deliberaation avulla, konsensushakuisesti. Demokratiateorioista lähimpänä 15M-demokratialiikkeen demokratiakäsitystä ovat radikaalit demokratiateoriat.” Vaikka 15M-liike korosti konsensusperiaatetta ja käytti toiminnassaan yksinomaan suoraa demokratiaa, en ole täysin samaa mieltä Malmbergin yleistyksestä, että 15M-liikkeen mukaan valtaa ei voisi lainkaan delegoida. Niin kuin suurin osa espanjalaisista (ks. esim. Calvo, Gómez-Pastrana & Mena 2011, 5), ymmärrän 15M:n ennemminkin edustuksellista demokratiaa uudistavaksi, kuin täysin edustuksetonta demokratiaa kannattavaksi kansanliikkeeksi.

Malmbergin tutkielma pohjautuu näkemykseen, jonka mukaan ”kaikki demokratiateoriat asettuvat janalle, jonka toisessa päässä on haikailu antiikin Kreikan ’todellisen’ kansanvallan perään ja toisessa päässä käytännössä toteutuskelpoisempi liberalistinen demokratiamalli, jossa päätöksenteko ulkoistetaan ammattipoliitikoille.” Malmberg on käyttänyt tutkielmassaan muun muassa Rikerin teoriaa, jossa demokratiaperinteet jaotellaan liberalistiseen ja populistiseen. Yksi tärkeimmistä eroista näiden demokratiakäsitysten välillä on Rikerin (1982, 9–11) mukaan niiden suhtautuminen

äänestämiseen ja vallanpitäjiin. Liberalistinen demokratiaperinne suosii yleensä edustuksellisuutta, sillä sen mukaan kansalaisten tulee äänestämisen avulla kontrolloida vaalien välillä itsenäisesti toimivia vallanpitäjiä. Populistisen demokratiaperinteen mukaan hallitsijoiden tulee puolestaan palvella kansaa, ja äänestäminen on ennen kaikkea väline, jonka avulla kansan tekemät päätökset muunnetaan vallanpitäjien toiminnaksi (em.). Tältä pohjalta Malmberg (2013, 15) luokittelee työssään populistisiksi teorioiksi kaikki kansalaisten laajoja osallistumismahdollisuuksia painottavat demokratiateoriat. Näihin kuuluvat muun muassa kaikki proseduraaliset demokratiateoriat, niihin sisältyvät laajan tasa-arvokäsityksen ja oikeudenmukaisuuden teoriat, sekä myös deliberatiivisen demokratian teoriat.

Rikerin edellä mainittu kahtiajako auttaa ymmärtämään normatiivisten demokratiakäsitysten moniulotteisia merkityksiä, mutta käytännössä kansan tahtoa painottavien demokratiakäsitysten välillä on valtavia eroja. Esimerkiksi populistiset liikkeet keskittyvät demokraattisten menettelytapojen sijaan demokraattiseen lopputulokseen, eli ”kansan tahdon parempaan toteutumiseen”. Kuten olen kandidaatintutkielmassani (Siivonen 2015) todennut, liittyy populismin huono maine suurilta osin siihen, että ”vaikka populismi voidaan liittää mihin tahansa pyrkimykseen tai ideologiaan, pidetään sitä usein implisiittisesti autoritaarisena, ja populistista demokratiaa pluralistisen demokratian vihollisena” (Heywood 2007, 378). Vaikka populistiset puolueet olisivat demokraattisia, ne voivat siis samaan aikaan olla ”ei-vapaita” ja luottaa keskitettyihin poliittisiin rakenteisiin ja henkilöityneeseen johtajuuteen. Vallan keskittäminen ja karismaattinen johtajuus ovat tyypillisiä erityisesti uuspopulistisille (*new populist*) puolueille (Taggart 2003, 6). Myös se, miten populistiset liikkeet väheksyvät laillisuusperiaatteen ja vähemmistöoikeuksien tärkeyttä, sekä vastustavat akatemiaa ja yhteiskunnassa vallalla olevia ideoita ja arvoja, muodostaa merkittävän uhan pluralistiselle demokratialle. Samaan aikaan esimerkiksi deliberatiivisen demokratian teoriat pyrkivät päätöksenteon keskittämisen sijaan antamaan kansalaisille mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon. Ne käsittävät deliberatiivisten menettelytapojen arvon olevan ensisijaisesti demokraattisten toimijoiden sitoutumisessa tietynlaiseen julkiseen keskusteluun ja harkintaan (2003, 15). Parhaimmillaan osallistava päätöksenteko tuo esille kaikkien väestönosien äänet, edistää päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja siinä mielessä lisää myös edustajien tilivelvollisuutta (ks. esim. Setälä 2014). Deliberatiivinen malli on myös ystävällisempi vähemmistöille, sillä

aggregatiivisen preferenssien laskennan tai enemmistön tyrannian sijaan päätöksenteko perustuu preferenssien muuttumisen mahdollistavaan deliberaatioon.

Kuten Rättilä (2014, 191) on todennut, uudet yhteiskunnalliset liikkeet ovat haastamassa yhteiskuntatieteen totuttuja paradigmoja. Jos haluamme todella ymmärtää uusien yhteiskunnallisten liikkeiden hahmottelemaa tulevaisuutta, tulee niitä luokitellessa mielestäni olla varovainen. 15M-liikkeen tavoitteiden pelkistäminen perinteisesti määritellyyn demokratiakäsitykseen ei yksinään auta ymmärtämään vuoden 2011 liikehdinnän olemusta ja merkitystä. Koska 15M oli demokratiaa uudistava koko kansan liike, joka raivasi tietä uusille ideoille ja puolueille, haluan ymmärtää liikettä laajempänä kokonaisuutena. Tämän vuoksi aion tutkia sen kannattajien keskuudessa esiintyneitä moninaisia diskursseja aineistolähtöisesti ymmärtääkseni, minkälaisen arvojen pohjalta 15M-liikkeen kannattajat olisivat kehittäneet tulevaisuuden yhteiskuntaa.

5.4 15M-LIIKKEEN KANNATTAJIEN POLIITTISET DISKURSSIT

Gomer Betancor ja Roberto Cilleros (2013) ovat tutkineet 15M-liikkeen kannattajien yhteiskunnallisia näkemyksiä ja niiden suhdetta ”yleiseen mielipiteeseen” saman aineiston (CIS 2011) avulla, jota aion itsekin tutkimuksessani käyttää. Betancorin ja Cillerosin tutkimuksen keskeisiä teemoja ovat ”poliittiset representaatiot”, ”edustuksellisen demokratian kriisi” ja ”15M-liike kansalaisten tyytymättömyyttä katalysoivana toimijana, erityisesti liikkeen alkuaikoina vuonna 2011”. Tutkimus on tehty analysoimalla erikseen ryhmäkeskusteluissa esiin nousseita, vallitsevia näkemyksiä ja toisaalta 15M-liikkeen kannattajien haastatteluissa esiin tulleita näkökulmia. Ryhmäkeskusteluissa esiin tulleet näkemykset edustavat tutkimuksessa kansalaisten yleistä mielipidettä, sillä niihin on osallistunut kansalaisia, jotka ovat suhtautuneet hyvin eri tavoin 15M-liikkeeseen. Yksilöhaastattelut kuvastavat puolestaan 15M-liikkeen kannattajien ja siinä mukana olleiden näkökantoja. (Betancor & Cilleros 2013, 267–268.) Koska tutkimusaineistona on käytetty yhdeksää ryhmäkeskustelua ja kymmentä syvähaastattelua, se on heikosti yleistettävissä. Betancor ja Cilleros (2013, 269) kritisoivat lisäksi tutkimushaastattelijan ja keskustelun moderaattorin aineistonkeräysvaiheessa tekemiä virheitä, kuten tutkimukseen osallistuneiden puheen keskeyttämistä ja vastausten kommentointia kesken haastateltavien puheen. Silti Betancorin ja Cillerosin tutkimus tarjoaa hyvän kosketuksen espanjalaisten poliittiseen

tyytymättömyyteen ja 15M-liikkeeseen yhteiskunnallisena muutosvoimana, sekä näiden kahden ilmiön väliseen suhteeseen.

Betancor ja Cilleros (2013, 250) määrittelevät 15M:n yhteiskunnalliseksi liikkeeksi, joka toimii **kiistämisen politiikan** (*contentious politics*) viitekehyksessä. Kiistämisen politiikka on käsite, jolla viitataan dynaamisiin, konventionaalista ja ei-konventionaalista yhteiskunnallista yhteistoimintaa yhdisteleviin liikkeisiin, jotka pitävät yllä jatkuvaa vuorovaikutusta poliittisten toimijoiden (puolueet, etujärjestöt ja yhteiskunnalliset liikkeet) ja eri toimintaympäristöjen (instituutiot, yhdistysmaailma, katu) välillä (McAdam, Tarrow & Tilly 2001; Betancor & Cilleros 2013). Kiistelyn politiikalle on ominaista spontaani, luova, haastava ja häiritsevä suora toiminta, kuten mielenosoitukset, lakot, kansalaistottelemattomuus, terrorismi tai jopa vallankumous. Kaikki kiistämisen politiikan muodot ovat ”julkisia performansseja”, joissa hallitukset ovat joko toiminnan kohteita, alullepanijoita tai kolmansia osapuolia. Nämä ”kyseenalaistavia kiistoja” (*contentious challenges*) käynnistävät performanssit on suunnattu kulttuurisia koodeja tai yhteiskunnallisia ryhmiä, kuten eliittejä tai auktoriteetteja kohtaan (Tilly 2008, 5; Lappalainen 2013, 94). Kiistämisen politiikan teorialla on paljon yhteistä teoriaosuudessa esittelemäni performanssiteorian ja postmodernin yhteiskunnallisen toiminnan teorioiden kanssa.

Betancor ja Cillerosin (2013, 268) ryhmäkeskusteluista tekemien havaintojen mukaan keskustelijat olivat yleisesti ottaneet omakseen ajatuksen edustuksellisen demokratian kriisistä. On tärkeää huomata, että keskustelijat eivät kyseenalaistaneet demokratiaa hallintomuotona sinänsä, vaan yleinen kritiikki kohdistui espanjalaisen demokratian vajeisiin ja niiden aiheuttamaan poliittisen turhautumisen tunteeseen. Tilanteen parantamiseksi ryhmäkeskusteluissa vaadittiin muun muassa **osallistavampaa demokratiaa**, jossa kansalaisilla olisi paremmat mahdollisuudet vaikuttaa. Tällaisia vaikutusmahdollisuuksia olisivat muun muassa vaalien **avoimet listat**, kansalaisten harjoittama **valvonta** ja päätöksenteon läpinäkyvyys **tilivelvollisuuden** muodossa. Kansalaiset pitävät syyllisenä tilanteeseen ”poliittista luokkaa”, eli ”vähemmistöä, joka tekee politiikkaa työkseen, ja joka muistaa kansalaisten olemassaolon vain vaaleja edeltävinä aikoina” (em.). Paremmen läpinäkyvyyden lisäksi toivottiin myös parempia hallinnoitsijoit yhteisesti kustannetuille julkisille resursseille. Myös isoja puolueita suosivaa vaalijärjestelmää kritisoitiin, ja enemmistö keskusteluihin osallistuneista

kannatti avoimien listojen lisäksi muutenkin **suhteellisempaa edustusta**. Ryhmäkeskusteluissa esiin nousseet kriittiset näkemykset ja ehdotukset olivat lähellä 15M-liikkeen näkemyksiä, ja 15M nähtiin ryhmäkeskusteluissa tarpeellisenä, raikkaana ja oikeutettuna vastaiskuna kaavoihinsa kangistuneelle politiikalle ja erittäin vaikealle taloudelliselle tilanteelle. Ryhmäkeskusteluissa oltiin myös sitä mieltä, että 15M-liike oli elvyttänyt sammuneeksi luullun yhteiskunnallisen tietoisuuden, ja kanavoinut sellaisia kansalaisyhteiskunnan vaatimuksia, joiden ilmaisemista perinteisten poliittisten ja institutionaalisten kanavien kautta ei pidetty mahdollisena. (Betancor & Cilleros 2013, 268–269.)

Tutkiessaan syvähaastateltujen 15M-liikkeen kannattajien poliittisia ja yhteiskunnallisia näkemyksiä ja kritiikkiä, Betancor ja Cilleros havaitsivat taustalla vastahegemonisen diskurssin, joka vaikutti olevan 15M-liikkeen nousun myötä leviämässä laajemminkin espanjalaisten keskuuteen. Tämä vastahegemoninen diskurssi haastoi perinteisiä käsityksiä liittyen hallitsija-hallittava -suhteeseen (kritiikki poliittista edustusta, poliittisia päätöksiä ja korruptiota kohtaan) ja eliitti-kansa -suhteeseen (kritiikki kriisistä hyötyneitä suuryrittäjiä sekä kansalaisille taloudellisen vastuun sysänneitä poliittisia ja taloudellisia eliittejä kohtaan). Betancorin ja Cillerosin (2013, 269–270) mukaan tämä vastahegemonia on materialisoitunut yhteiskunnallisissa liikkeissä, jotka asettuvat yhä useammin vastustamaan virallisten instituutioiden sanelemaa taloudellista järjestelmää, taistellessaan esimerkiksi julkisen koulutuksen ja terveydenhoidon leikkauksia tai asuntohäätöjä vastaan. 15M-diskurssien ja yleisten diskurssien analyysi tukee tutkijoiden hypoteesia, jonka mukaan kansalaisten tyytymättömyys politiikkaan vaikutti 15M-liikkeen syntymiseen. Toisaalta 15M-liikkeen voidaan myös ajatella toimineen kansalaisten tyytymättömyyden katalysaattorina, osana syy-seuraus -jatkumoa, jossa 15M ei näyttäydy pelkästään seurauksena kansalaisten tyytymättömyydelle, vaan toimijana, joka kollektiivisen toimintansa kautta edistää yhteiskunnallista muutosta aktiivisesti myös itse. (Em.)

15M-liikkeen kannattajia koskevassa analyysissään Betancor ja Cilleros (em., 262) keskittyvät haastateltujen 15M-kannattajien ilmaisemaan kritiikkiin, joka kohdistuu sekä ”poliittisen luokan toimintaan” että ”poliittisen järjestelmän puutteisiin”. Betancorin ja Cillerosin (em., 262–267) tutkimuksen mukaan olennaisimpia haastatteluissa esiin nousevia kritiikin perusteita ovat **poliitikkojen toiminta** (poliitikkojen päätöksenteko,

käyttäytyminen ja etuoikeutettu elämäntapa); **puolueiden epäluotettavuus** (äänestäjien pettäminen); **kaikkiin puolueisiin ulottuva korruptio** (ja toisenlaisten puolueiden vaikeudet toimia 'oikein' korruptoituneessa järjestelmässä); **poliittisen järjestelmän vääristymät** (kahta suurta puoluetta suosiva ja pienempiä kansallisia puolueita syrjivä vaalilaki, kaksipuoluejärjestelmä), sekä; **edustuksellisen demokratian puutteet** (osallistumismahdollisuuksien vähäisyys, tyytymättömyys poliittisiin edustajiin, tyytymättömyys politiikan tuotoksiin). Tämä demokratian kritiikki ei kuitenkaan ole homogeenistä, vaan haastatteluissa on havaittavissa kaksi erilaista näkemystä äänestämiseen liittyen: toinen näkemys pitää äänestämistä erittäin tärkeänä ja toinen vähemmän. Äänestämisen tärkeyttä korostavat haastatellut ovat jopa sitä mieltä, että vain äänestäneet voivat kritisoida poliittisia edustajia. Samaan aikaan kaikki haastatellut kuitenkin kritisoivat vaaleilla valittujen poliitikkojen tapaa edustaa kansalaisia ja pitävät osallistumista tärkeänä osana demokratiaa. Betancor ja Cilleros (2013, 262) havaitsivat 15M-kokouksiin osallistuneiden ja muiden liikkeen kannattajien välillä hyvin vähän näkemuseroja. Kannattajien puhetavoissa tutkijat huomasivat kuitenkin sellaisen eron, että kokouksiin osallistuneet puhuivat 15M-liikkeestä kolmannessa persoonassa, siinä missä vähemmän osallistuneet samaistivat puhuessaan itsensä osaksi 15M:ää.

Betancorin ja Cillerosin tutkimus antaa hyvän pohjan omalle empiiriselle tutkimukselleni. Jotta en toistaisi jo kertaalleen tehtyä tutkimusta, aion omassa diskurssianalyysisessä tarkastelussani paneutua senhetkisen yhteiskunnallisen ja poliittisen tilanteen kritiikin ohella kritiikin taustalla oleviin arvoihin sekä siihen, minkälaista yhteiskuntaa 15M-kannattajat haastatteluissa toivoivat ja mitkä normatiiviset yhteiskuntapoliittiset arvot näiden toivomusten taustalla vaikuttavat.

6. TUTKIMUSMETODI

6.1 DISKURSSIANALYYSI

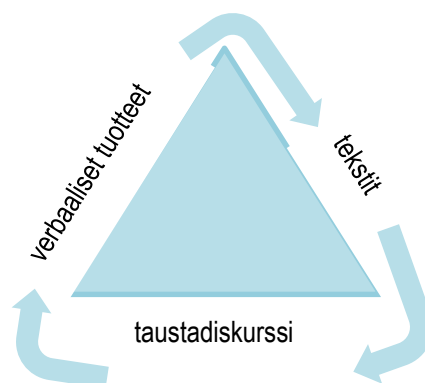
Tulen käyttämään tutkimusmetodinani diskurssianalyysia, jota jokus kuvaillaan tutkimusmetodin sijaan myös teoreettiseksi viitekehykseksi ja yleiseksi tavaksi hahmottaa todellisuutta (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 117). Diskurssien etsimisen apuna tulen hyödyntämään argumentaatiotutkimuksen tarjoamia työkaluja, sillä tietoisuus argumentaatiokeinoista mahdollistaa aineiston syvällisemmän ja kriittisemmän

tarkastelun. Käytän apuna erityisesti Perelmanin argumentaatiotutkimusta, jota esittelen tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Diskurssianalyysi pohjautuu sosiaaliseen konstruktivismiin, jossa kieli nähdään aktiivisena toimijana: Kieli ei siis ainoastaan heijasta todellisuutta, vaan rakentaa sitä. Todellisuutta lähestytään pyrkimällä ymmärtämään ihmisten käyttäytymistä intentionaalisen sen sijaan, että siitä etsittäisiin yleistettäviä kausaalisuhteita (Setälä 2012, 14). Taustalla on ajatus siitä, että ”sosiaalinen merkitys” ei ole vain joidenkin erityisten olioiden ominaisuus tai leima, jolla objektit merkitään, vaan ”[t]odellisuus on läpikotaisin sosiaalisesti konstruoitunut, eli se on rakentunut merkitystulkinnoista ja tulkintasäännöistä, joiden nojalla ihmiset orientoituvat arkielämässään” (Alasuutari 2012, 46). Diskurssit eivät ole koskaan stabiileja tai lopullisia, vaan ottavat jatkuvasti uusia muotoja. Merkitysten muodostamisen prosessi on liikkeessä kaiken aikaa, kun diskursseja uudistetaan kielellisillä toiminnoilla.

Alker ja Sylvan (1986) ovat luoneet diskurssien ja kielenkäytön välistä vuorovaikutusta havainnollistavan diskursiivisen kolmion (kuvio 1). Sen osioita ovat taustadiskurssi, verbaaliset tuotteet ja tekstit. Diskursiivisen kolmion ideana on, että kehä alkaa ja päättyy taustadiskurssiin, joka luo pohjan sille, miten asioita ja ilmiöitä ymmärretään ja selitetään. Taustadiskurssiin pohjautuvat verbaaliset tuotteet ja niistä koostuvat tekstit toisaalta konstituovat ja legitimoivat, mutta toisaalta myös uusintavat ja muuttavat taustadiskurssia.

Kuvio 1.

Politiikan tutkimuksessa diskurssianalyysi perustuu ”ajatuksen, että suuri(n) osa poliittisesta elämästä on diskursiivista” (Setälä 2012, 15). Diskursseja syntyy kulttuuriseen ja historialliseen kontekstiin sidotuissa prosesseissa, joissa otamme

ympäröivää todellisuutta haltuun kuvailemalla, nimeämällä ja luokittelemalla tietoisuuteemme tulevia ilmiöitä ja asioita. Osana näitä merkityksenantoprosesseja luomme samalla ilmiöiden ja asioiden välille monimutkaisia, hierarkkisia suhteita ja erotteluja (Hall 1997, 16–17). Yhteiset, jaetut oletukset, ajattelutavat ja käsitykset ovat kommunikoinnin kannalta välttämättömiä ja ne helpottavat merkityskenttien jaottelua. Niiden merkitys korostuu entisestään, kun kyse on kaukaisista tai abstrakteista asioista, joille ei löydy niin sanottua 'reaalimaailman' vastinetta.

Yksi diskurssianalyysin kannalta keskeisistä käsitteistä on intertekstuaalisuus, mikä viittaa siihen, miten tekstit rakentuvat suhteessa aiempiin teksteihin ja miten ne rakentavat merkityksiä toinen toisiinsa nojaten. Diskurssin taustalla on kielellinen yhteisö, joka kielen lisäksi jakaa yhteisiä kokemuksia, instituutioita, normeja, uskomuksia ja symbolisia käytäntöjä, jotka mahdollistavat heidän kommunikaationsa ja joita voidaan pitää "taustadiskurssina". Tämä taustadiskurssi selittää sen, miten ihmisten tekoja ymmärretään. (Setälä 2012, 14–15.) Kulttuurien tai valtioiden sisällä merkityksellistämisen prosessit yhdistyvät laajempiin diskursseihin, esimerkiksi valtion menneisyyttä koskeviin ja muuta yhteiskuntaa kuvaaviin kertomuksiin (Hall 1997, 25, 42).

Jokinen, Juhila & Suoninen (1999, 193) määrittelevät diskurssianalyysin "sellaiseksi kielen käytön ja muun merkityksenvälittämisen toiminnan tulkitsemiseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä". Koska diskurssit kytkeytyvät aina valtaan, hahmottuu sosiaalinen todellisuus diskurssianalyysissä rinnakkaisten ja vastakkaisten merkityssysteemien taistelukenttänä, jossa kukin pyrkii normatiivisesti luomaan sosiaaliselle todellisuudelle tietynlaista merkitystä (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993, 24). Tämän vuoksi se sopii erityisen hyvin sellaisiin tutkimuksiin, joissa on erityinen fokus historiallisessa kehityskaassa, institutionalisoidussa sosiaalisessa kanssakäymisessä sekä valtasuhteiden analyysissä (em., 27). Valtasuhteita legitimoiviin diskursseihin tukeudutaan, sillä yleistä asenneilmapiiriä mukaileva tieto on helpommin omaksuttavissa ja uskottavissa. Diskurssianalyysi pyrkii tuottamaan hypoteeseja kielen tarkoituksista, sillä sen ajattelutavan mukaan kieli on rakennettu varta vasten sen aiheuttamia seurauksia mielessä pitäen (Wetherell & Potter 1988, 169–171).

Diskurssianalyysissa tutkimuksen kohteena eivät ole niinkään yksilöt, vaan yksilöllisten identiteettien rakentuminen sosiaalisissa käytännöissä ja määräytyssä kontekstissa. Identiteetin käsitteellä tarkoitetaan niitä oikeuksia, velvollisuuksia ja ominaisuuksia, jotka muodostuvat omanlaisiksi kussakin diskurssissa (em., 37–39). Uskonkin diskurssianalyysin olevan hyvä lähestymistapa tutkiessani 15M-liikkeen kannattajien normatiivisia, yhteiskuntapoliittisia näkemyksiä. Vaikka analysoinkin yksilöhaastatteluja, on silti huomattava, että nämä yksilölliset näkökulmat ovat rakentuneet tietyssä paikassa ja historiallisessa tilanteessa, vuorovaikutuksessa muiden 15M-liikkeen kannattajien ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Argumentaatio ei koskaan tapahdu irrallaan ympäröivästä todellisuudesta ja siksi diskurssianalyysi kiinnittää erityistä huomiota historiallisuuteen, valtasuhteisiin ja sosiaalisiin käytäntöihin. Tutkimuksen kohteena ovatkin nämä muun yhteiskunnallisen todellisuuden kanssa vuorovaikutussuhteessa olevat diskurssit, eivätkä niinkään yksilölliset näkemykset. Diskursiivisen näkökulman mukaan onkin lähinnä romanttista puhua ”yksilön aidosta olemuksesta ja todellisista sisäisistä tunteista ja merkityksistä” (Alasuutari 2001, 106).

Asenteiden sijasta diskurssianalyysissa puhutaan asemoitumisesta ja position ottamisesta julkisessa keskustelussa. Argumentaation tehtävänä on vahvistaa otettua positiota suhteessa vastaposition sekä heikentää vastaposition vakuuttavuutta lukijan silmissä. Argumentaatio on osa kaikkea kielenkäyttöä ja niin sanottu ”argumenttien kamppailu” saattaa siten olla myös puhujalle itselleen tiedostamatonta. (Jokinen 1999, 127). Samoin kuin kaikki muutkin ihmiset, myös objektiivisuuteen pyrkivät tutkijat ovat väistämättä sekä heitä ympäröivien diskurssien luoja ja vankeja. Siksi harjoitetussa tutkimuksessa on tärkeää avoimuus olettamuksista, joiden varaan tutkimus on rakennettu, ettei tutkimuksesta tule tietoisesti tai tiedostamatta poliittisesti puolueellista tai vääristynyttä (vrt. Mickelsson 2014, 11). Vaikka pyrin tutkijana objektiivisuuteen, on myös oma tutkimukseni väistämättä poliittista. Teoksen ”Poliittinen vaikuttaminen tulevaisuudessa” johdannossa Kylliäinen ja Mickelsson kirjoittavat olettavansa poliittisen vaikuttamisen olevan murroksessa ja pitävänsä demokratian kehittämistä tarpeellisenä (em., 16). Oman tutkielmani taustalla on samanlaisia motivaatioita ja oletuksia, kuin edellämainituilla tutkijoilla.

Yksi motiivini tutkia 15M-liikkeeseen osallistuneiden diskursseja on se, että haluan etsiä niistä poliittisen ja yhteiskunnallisen muutoksen lähtökohtia ja päämääriä. pohtia

poliittisten ja yhteiskunnallisten uudistusten suun Tarkastelemalla aineistoa diskurssianalyysin keinoin aion etsiä niistä normatiivisia merkityksiä, joita haastatellut liittävät demokratiaan, poliitikkoihin ja poliittiseen edustukseen. Vaikka diskurssianalyysi keskittyy ensisijaisesti merkitysten luomisen prosesseihin, tämä ei silti vähennä kyseisten asioiden todellisuusarvoa (Mickelsson 2014, 21). Päinvastoin, diskurssianalyysin lähtöoletuksiin kuuluu myös se, että kielen käytöllä on seurauksia ja muutokset diskursseissa heijastuvat myös muutoksina koettuun todellisuuteen.

6.2 PERELMANIN ARGUMENTAATIOTUTKIMUS

Aion käyttää diskurssianalyysin tukena Chaïm Perelmanin argumentaatiotutkimusta ja vakuuttelun analyysin kehikkoa, jonka avulla pyrin löytämään haastattelijoiden käyttämiä argumentaation lähtökohtia ja tekniikoita. Chaïm Perelman on Stephen Toulminin ja Kenneth Burken ohella yksi **uuden retoriikan** keulahahmoista. Tämä 1950-luvulla alkunsa saanut teoria käsittää retoriikaksi kaiken inhimillisen päättelyn sekä kaikki suostutteluun, vakuuttamiseen, tunteiden herättämiseen ja toiminnan ohjaamiseen pyrkivät esitykset niiden aiheesta, yleisöstä ja yleisön koosta riippumatta. Uuden retoriikan näkökulma on merkinnyt retoriikan kunnianpalautusta sekä luonnollisella kielellä tapahtuvan argumentaation tutkimuksen renessanssia (Kuula 1999, 48–49). Uuden retoriikan perspektiivin liikkeelle pistäneet Perelman, Toulmin ja Burke tutkivat retoriikkaa jokainen eri lähtökohdista käsin sekä erilaisin pyrkimyksin.

Perelmanin argumentaatiotutkimuksen perimmäisenä tavoitteena oli selvittää, miten arvopäätelmien laadukkuutta voitaisiin arvioida rationaalisesti. Tutkittuaan arvopäätelmiä puolustavien ja vastustavien kannanottojen perusteluja sekä sitä, miten ne saavuttavat uskottavuutensa, Perelman kehitti teorian, jonka mukaan esityksen vakuuttavuus ei perustu muodollisesta logiikasta poiketen argumentin loogiseen rakenteeseen, vaan päätelmään johtavan argumentaation laadukkuuteen. Tätä eroa havainnoillistaakseen hän erotti toisistaan (tieteellisen) **demonstraation** ja (poliittisen) **argumentaation** käsitteet. **Demonstraatiolla** Perelman viittaa aksiomaattisiin lähtökohtiin perustuvaan päättelyyn, jossa ainoaan oikeaan lopputulokseen päästään aina sääntöjä noudattamalla. **Argumentaatio** puolestaan tarkoittaa todennäköisyyksien maailmassa liikkuvaa päättelyä, jossa pyritään lisäämään tai vähentämään jonkin asian uskottavuutta. Argumentaation laadukkuus riippuu Perelmanin mukaan siitä, kuinka uskottavina yleisö pitää puhujan käyttämiä syy–seuraus -suhteita, tavoite–keino -

kytkentöjä, esimerkkejä, rinnastuksia, metaforia ja vastakkainasetteluja. Perelmanin dialektinen näkökulma haastaa modernin käsityksen, jonka mukaan retoriikka viittaa kaunopuheisuuteen erotuksena sen tekstin sisällöstä: Perelmanin teoksissa muoto ja sisältö näyttäytyvätkin kahtena toisiinsa kietoutuneena argumentaation elementtinä (Summa 1996, 65–71).

Hyvä argumentaatio on Perelmanin (1996, 20–22) mukaan aina yleisölähtöistä, eli sen keinot on sovitettava aina keskustelun kohteena olevaan asiaan sekä yleisön luonteen mukaan. Perelman määrittelee yleisöön kuuluviksi kaikki ne, joihin puhuja haluaa argumentoinnillaan vaikuttaa. Yleisön koko voi vaihdella puhujasta itsestään aina koko ihmiskuntaan tai ainakin niihin sivistyneisiin ja arvostelukykyisiin jäseniin, jotka Perelman määrittelee ”universaaliyleisöksi”. Rajattuja ihmisryhmiä, joihin puhuja haluaa argumentaatiollaan vaikuttaa, Perelman nimittää puolestaan ”erityisyleisöiksi”. Universaaliyleisön vakuuttamisen edellytyksenä on järkeen vetoava argumentointi, kun taas erityisyleisöä voi suostutella vetoamalla yleisön erityisiin intresseihin tai taipumuksiin (Summa 1996, 68). Täydellisimmillään argumentaatio on Perelmanin mukaan silloin, kun esityksen perustana oleva yksimielisyys ja esitetyt argumentit voidaan esittää erilaisille yleisöille (Perelman 1996, 58). Perelmanin argumentaatioteorian hedelmällisyyttä poliittisen retoriikan tutkimuksen välineenä heikentää se, että se perustuu oletukseen konsensuaalisesta toiminnallisuudesta. Christian Plantin kritisoi Perelmanin metodia erityisesti sen tavasta mitata argumentaation hyvyttä universaalisuuskriteerin pohjalta: ”[K]un ryhmäkohtaisiin tai luokkaetuihin vetoava argumentointi ei voi olla universaalia, jää poliittinen retoriikka väistämättä perelmanilaisittain ajateltuna ’huonon’ tai irrationaalisen argumentoinnin alueelle” (Summa 1996, 72–73). Tässä tutkielmassa en kuitenkaan tule arvioimaan haastattelujen argumentaation hyvyttä, vaan hyödynnän Perelmanin argumentaatioteorian tarjoamia työkaluja tutkimusaineissa käytetyn argumentaation lähtökohtien tutkimiseen.

Perelmanin määrittelemistä argumentaation lähtökohdista tärkeimpiä ovat retorin ja yleisön väliset **esisopimukset**, eli sellaiset julkilausumattomat yksimielisyyden alueet, joihin puheen tai tekstin perusteluissa vedotaan. Puhujan pitää valita lähtökohdiksi vain sellaisia väittämiä, jotka kuulijat hyväksyvät, sillä argumentaatiossa perustelujen lähtökohdille osoitettu hyväksyntä pyritään siirtämään koskemaan johtopäätöksiä. Jos puhuja päättää käyttää heikosti hyväksyttyä premissiä, on hänen yritettävä

argumentoidessaan vahvistaa sitä. Muuten kuuliija, joka ei hyväksy johtopäätöstä, voi helposti hylätä koko premissin ja argumentaatio epäonnistuu. Jos puhuja unohtaa huolehtia esityksensä premissien hyväksynnästä, sortuu hän **luvattomaan ennakkopäätelmään** (Perelman 1996, 28).

Puhujan premisseikseen valitsemat tekijät voidaan jakaa **todellisuutta** koskeviin (tietyn yleisön näkökulmasta todet ja äärimmäisen todennäköiset asiat) ja toisaalta **suotavuutta** koskeviin (yleisön tärkeinä pitämät arvot, arvohierarkiat ja **lokukset** eli päättelysäännöt) (Kuusisto 1996, 277–278). On yleisesti hyväksyttyjä arvoja (esimerkiksi totuus, kauneus, hyvinvointi, oikeudenmukaisuus) joilla sinänsä on universaaliyleisön hyväksyntä, mutta kun niitä yritetään määritellä ja soveltaa tiettyyn tilanteeseen tai toimintaan, syntyykin erimielisyyttä ja vastakkainasettelua. Arvot voidaan jakaa konkreettisiin ja abstrakteihin. Konkreettisiin arvoihin perustuva päättely vaikuttaa Perelmanin mukaan tyypilliseltä konservatiivisille yhteisöille, kun taas abstrakteja arvoja käytetään enemmän yhteiskunnallisen kritiikin lähtökohtina (Perelman 1996, 34–36).

Riikka Kuusiston määrittelyn mukaan lokukset ovat ”sellaisia argumentin varsinaisesta sisällöstä riippumattomia arviointiperusteita, jotka yleisö entuudestaan tunnistaa ja hyväksyy” (Kuusisto, 1996, 278). Esimerkiksi viattoman puolustamisen tärkeys voi toimia perusteluna jonkin kaukaisen kansan voimalliselle puolustamiselle. Lokukset voidaan jakaa yleisiin ja erityisiin. **Yleinen lokus** viittaa arvoihin, joiden oletetaan olevan parempia kaikissa tilanteissa, kun taas **erityinen lokus** tarkoittaa arvoja, joita pidetään parempina tietyissä tilanteissa. (Tepponen 2003, 34.) Perelman jakaa **yleisen lokuksen** edelleen osiin, joista käytetyimmät ovat **kvantitatiivinen** ja **kvalitatiivinen lokus**. **Kvantitatiivinen lokus** viittaa siihen, että paremmuus perustellaan suuremmalla määrällä sekä vetoamalla enemmistön ajattelutapaan. Kuusisto (1996, 279) käyttää esimerkkinä sitä, kun sotaretoriikassa omaa vilpittömyyttä ja aloitteellisuutta vakuutellaan alleviivaamalla toistuvasti oman puolen tekemiä aloitteita. Toiston takana piilee toivo siitä, että pelkkä määrä osoittaa myös aloitteiden takana olevien tavoitteiden kestävyys. Toisin sanoen ”se, mikä hyödyttää monia, on kestävä tai pätee laajalti, on parempi kuin se, mikä hyödyttää vain muutamia, on särkyvää tai soveltuu vain tiettyihin tilanteisiin”. (Tepponen 2003, 35). **Kvalitatiivinen lokus** vetoaa puolestaan laadullisiin perusteisiin, eli asian oikeutusta perustellaan sen ainutlaatuisuudella, korvaamattomuudella, periaatteellisella merkityksellä ja/ tai hetkellisyydellä.

Kvalitatiivista lokusta käytetään tyypillisesti muutokseen pyrkivässä ja vallitsevien itsestäänselvyyksien kumoamiseen pyrkivässä argumentaatiossa, kun taas **kvantitatiivista lokusta** suositetaan konservatiivisessa argumentaatiossa. Kvantiteetin ja kvaliteetin lokuksien lisäksi lokuksia ovat myös vetoaminen järjestykseen, olemassaoloon, olemukseen tai henkilöön (Tepponen, 2003, 35).

Riikka Kuusiston (1996, 280) mukaan Perelman ja Olbrechts-Tyteca jakavat argumentaatiotekniikat kahteen kategoriaan: **assosiatiivisiin** ja **dissosiatiivisiin** tekniikoihin. Kun assosiatiivisessa argumentoinnissa asioita yhdistetään, dissosiatiivinen tekniikka jakaa yhteenkuuluviksi nähtyjä asioita erilleen (Kuusisto 1996, 280). Perelman (1996, 58) kirjoittaa, että assosiatiiviset eli sidosmuotoiset tekniikat mahdollistavat esisopimuksia koskevan hyväksynnän siirtämisen koskemaan myös johtopäätöksiä. Assosiatiiviset argumentaatiotekniikat voidaan vielä erottaa kolmeen ryhmään: **kvasiloogiset** argumentit, **todellisuuden rakenteeseen perustuvat** argumentit ja **todellisuuden rakennetta muokkaavat** argumentit (Riikka Kuusisto 1996, 280).

Kvasiloogiset argumentit voidaan rinnastaa matemaattiseen ajatteluun, koska argumentin käyttö vaatii todellisuuden pelkistämistä matemaattiseen tai loogiseen kaavaan. Matemaattisesta ajattelusta kvasiloogiset argumentit kuitenkin poikkeavat siten, että niissä edellytetään aina luonteeltaan ei-muodollisten väitteiden hyväksymistä, jotka vasta mahdollistavat argumentin soveltamisen. (Perelman 1996, 59–60.) Perelman muistuttaakin, että kvasiloogiset argumentit voivat vaikuttaa johdonmukaisilta, mutta loogisella ajattelun avulla niissä voi huomata epäjohdonmukaista päättelyä (Perelman 1996, 62). Kvasilooginen argumentti saattaa esimerkiksi olla ristiriitainen tai sisältää yhteensopimattomia väitteitä. Kun argumentin sisältö ei käy yhteen toteuttamisen tai soveltamisensa edellytysten tai seuraamusten kanssa, voidaan tapausta kutsua autofagiaksi. Yhteensopimattomuuden paljastamista kutsutaan taas retorsioksi. Perelman (1996, 67) antaa seuraavan esimerkin:

”Maakuntateatterin yleisö ryhtyi kerran laulamaan Marseljeesia. Tällöin näyttämölle nousi poliisimies, joka ilmoitti että kaikki mitä ei ole mainittu ohjelmassa, on tilaisuudessa kiellettyä. ’Entä te’, muuan katsojista keskeytti silloin, ’onko teidät mainittu ohjelmassa?’”

Päättelyn kvasiloogisuutta ilmentää myös vastavuoroisuus-argumenttien soveltaminen todellisuuteen, jossa oikeudenmukaisuussääntöä sovelletaan symmetrisiksi oletettuihin tilanteisiin. Vastavuoroinen argumentti siis samaistaa kaksi olioita tai tilannetta ja

osoittaa, että niihin tulee soveltaa yhdenmukaista kohtelua (Perelman 1996, 78, 81). Perelman (1996, 79) antaa esimerkin: ”En käsitä miten kerjääminen voi olla pahe, kun kerran hyväntekeväisyys on hyve”. Kvasiloogisuutta voidaan huomata myös jakoon perustuvassa argumentaatiossa, joka on dilemman perusta. Dilemmassa esitetään kaksi mahdollisuutta, jotka ovat molemmat epätoivottavia. Dilemma voidaan esittää pakottavana, eli siten, että jompikumpi tilanteista tulee toteutumaan ja vaihtoehdot tulee valita vain pienempi paha.

Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit käyttävät luonnollisia yhdyssiteitä, joita esiintyy todellisuuden elementtien välillä ja perustavat argumentoinnin yksittäistapauksissa näihin siteisiin (Kuusisto 1996, 282). Tämä mahdollistaa sen, että yleisesti hyväksytyt tekijät voidaan siirtää siihen, mitä halutaan saada hyväksytyksi. Perelman (1996, 93) erottaa kaksi argumenttirakennetta, joihin usein todellisuuteen perustuvissa argumenteissa vedotaan: peräkkäisyysiteet ja rinnakkaisuussiteet. Peräkkäisyysiteet ovat esimerkiksi kausaalisuhteita, joissa retori haluaa osoittaa teon ja sen seurausten tai tavoitteen ja sen keinojen välisen yhteyden. Rinnakkaisuussiteet retori pyrkii luomaan rinnastamalla henkilön ja hänen tekonsa. (Kuusisto 1996, 282.) Perelman (1996, 96) huomauttaa, että tällainen argumentaatio ei ole aina ongelmatonta, sillä siinä saatetaan liittää monien seikkojen yhteisvaikutuksena syntyneet ilmiöt yhteen ainoaan syyhyn.

Assosiativisen argumentoinnin kolmas muoto on **todellisuuden rakennetta muokkaavat argumentit**. Siinä yksittäistapaus toimii esimerkkinä, mallina tai havainnollistajana. Tällöin **yksittäistapauksesta** pyritään tekemään yleistyksiä tai toisaalta yleistyksiä yritetään havainnollistaa yksittäistapauksilla. Argumentointi on todellisuuden rakennetta muokkaavaa siten, että se pyrkii saamaan aikaan tai estämään esimerkin mukaista toimintaa. Toinen todellisuuden rakennetta muokkaava argumentaatiotyyppi on **analoginen päättely**, jonka tiivein muoto on metafora. Metafora voi olla myös niin käytetty, että sen ei edes enää huomaa olevan metafora, jolloin sitä voidaan kutsua ”uinuvaksi” metaforaksi. (Kuusisto 1996, 284.) Yksi esimerkki metaforasta voisi olla esimerkiksi maahanmuuttokeskustelussa paljon käytetty fraasi ”maassa maan tavalla”. Tätä lähtökohtaa voidaan kritisoida siitä, ettei se ole konkreettinen eikä yksiselitteinen: mikä oikeastaan voidaan määritellä maan tavaksi?

Dissosiatiiivinen argumentointi perustuu filosofisten parien termien, eli yhteenkietoutuneiden tai vastustajan yhdistämien käsitteiden, erottamiselle. Yksi parin käsitteistä selitetään virheelliseksi, kun taas toisen sanotaan edustavan syvempää totuutta. Dissosiatiiivinen argumentointi pyrkii siten kritisoimaan todellisuutta tai hahmottamaan sitä uudelleen. (Kuusisto, 280–286). Dissosiatiiivista argumentointia on esimerkiksi väittää, että ”ulkomuoto ei vastaa syvempää olemusta, teoria käytäntöä, näennäinen todellisuutta, satunnainen yksittäistapaus yleistä sääntöä, abstrakti konkreettista tai suhteellinen absoluuttista” (Kuusisto 1996, 286).

7. DISKURSSIT

7.1 ANALYYSIN TOTEUTUS

Olen toteuttanut syvähaastattelumateriaalin analyysin niin, että olen ottanut lukemistani haastatteluista jatkokäsittelyyn kaikki sellaiset kohdat, joissa haastatellut puhuvat siitä, (1) mitä politiikka heidän mielestään on, (2) mitkä asiat politiikassa ja yhteiskunnassa aiheuttavat heissä tyytymättömyyttä, sekä siitä, (3) minkälaisia poliittisen järjestelmän, demokratian ja yhteiskunnan tulisi olla. Olen lukenut aineiston ensin läpi espanjaksi ja poiminut olennaisia kohtia tarkastelua varten. Sitten olen jaotellut näitä havaintoja eri otsikoiden alle, pyrkien löytämään diskursiivisia yhtäläisyyksiä hyvin erilaisiltakin vaikuttavien näkemysten välillä. Analyysivaiheessa materiaalin jaottelu ja otsikointi on muuttunut monta kertaa sitä mukaa, kun olen ottanut sitaatteja käsittelyyn ja kääntänyt niitä suomeksi.

Sitaattien kääntäminen on ollut tärkeä osa analyysiprosessiani ja kääntämisen onnistuminen on merkityksiin keskittyvässä tutkimuksessa erityisen tärkeää. Olen pyrkinyt tekemään suomennokset melko sanatarkkaan ja niiden merkitykset mahdollisimman hyvin huomioiden, mutta en ole pyrkinyt säilyttämään sitaattien tyyliä. Sen sijaan olen usein kääntänyt alun perin puhekielellä olevan sitaatin suomen kirjakielelle, sillä tämä on helpottanut minua keskittymään tutkimuksessani olennaiseen, eli litteriointien sisältöön ja merkityksiin. Uskon myös, että espanjankielisten vivahteiden aukiselittäminen suomeksi olisi tällaista tutkimusta ajatellen suhteettoman työlästä.

Havaitsemani diskurssit ovat muodostuneet erityisesti toiston, esisopimusten ja lokusten pohjalta. Tekemäni aineistolähtöinen jaottelu diskursseihin on ennen kaikkea analyysin

väline, joka on tehty aineiston perusteellisen ja systemaattisen tarkastelun mahdollistamiseksi. Tavoitteenani on ollut tehdä jaottelusta aineistolähtöinen ja mahdollisimman johdonmukainen. Diskurssianalyysissä ei kuitenkaan voida ajatella olevan yksiselitteisen 'oikeita' tai 'väärä' vastauksia. Aineistosta olisi toisin sanoen mahdollista tehdä hyvin toisenlaisiakin, lähtökohtaisesti aivan yhtä kurantteja, kategorisointeja. Diskurssianalyysini tärkein osuus onkin aukikirjoitetussa analyysissä ja johtopäätösosion pohdinnoissa.

Havaitsin tarkastelemissani 15M-aktiivien haastatteluissa seuraavat johtavat diskurssit:

1. ”Alhaalta ylös” – omatoimisen kansalaisuuden diskurssi
2. Kansalaisten osallistamisen ja deliberatiivisen edustajuuden diskurssi
3. Päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja johdonmukaista viestintää korostava diskurssi
4. Äänestämisen ja vaalidemokratian diskurssi
5. Distributiivisen oikeudenmukaisuuden diskurssi
6. Korruptionvastainen diskurssi

Seuraavissa alaluvuissa esittelen aineistosta löytämäni diskurssit sekä aineistoa, johon ne pohjautuvat. Tätä lukua seuraavassa johtopäätösosiossa tiivistän analyysiosiossa tekemiäni havaintoja sekä tarkastelen syvällisemmin havaitsemiäni diskurssien, arvojen ja käsitysten merkitystä. Samalla pohdin myös sitä, minkälaista yhteiskunnallista ja poliittista tulevaisuutta haastatellut 15M-kannattajat hahmottelevat.

7.2 ”ALHAALTA YLÖS” – OMATOIMISEN KANSALAIKUUDEN DISKURSSI

Aineistossa on havaittavissa selkeä kansalaisten aktiivista toimijuutta ja kansalaisten kollektiivista toimintaa korostava ”alhaalta ylös” -diskurssi, johon sisältyy ajatus siitä, että 15M-liike edustaa kansalaisyhteiskuntaa. Esimerkiksi EP06 (4) kuvailee 15M-liikettä ”alhaalta ylös eteneväksi, horisontaaliseksi vallankumoukseksi”:

”Näen 15M:n tavallaan, ehkä hieman romanttisesti, alhaalta ylös etenevänä, horisontaalisena vallankumouksena. Jossa ihmiset, uskoakseni täysin altruistisella tavalla, koska tiedossa ei ole, että tämän liikkeen takana olisi mitään poliittista ryhmittymää, ovat halunneet löytää ratkaisuja tapahtuviin asioihin. Ja koska uskon, että tämä on täysin spontaanisti syntyvä liike, joka toteutuu täysin lineaarisella tavalla, välttämällä sitä, että mikään poliittinen ryhmittymä voisi omia liikkeen, niin uskon, että se voi olla kanava, jonka avulla jotkut poliittiset puolueet ehkä alkavat tiedostaa joitakin sen vaatimuksia.” (EP06, 4.)

EP06:n (4) lausunnossa erotetaan toisistaan poliittisiin ryhmittymiin liittyvä yhteiskunnallinen toiminta, ja ”altruistinen” tapa toimia. Tämä dissosiaatio voidaan ymmärtää niin, että puhuja pitää alhaalta ylös ja horisontaalisesti tapahtuvaa toimintaa aidosti vilpittömänä toimintana hyvän puolesta, ja poliittisiin ryhmiin liittyvää toimintaa puolestaan tästä poikkeavana. EP06 (4) kuvailee 15M-liikettä kansalaisyhteiskunnan vaatimuksia artikuloivaksi toimijaksi.

Myös EP10 (9) kuvailee 15M-liikkeen toimintaa puoluepoliittista toimintaa vilpittömämmäksi ja paremmaksi. EP10:n (9) mukaan puolueet ajavat ”omien etujensa mukaista muutosta”, kun taas 15M ajaa muutosta, ”jotta kaikilla menisi paremmin”:

”Uskon, että tämä muutos on kyllä yhteiskunnallisesti hyvin tarpeellinen. [...] [15M] on liike, joka käsittää kaikki ihmiset, se ei ole poliittinen puolue, joka ajaa omien etujensa mukaista muutosta. Tämä liike haluaa muutosta, jotta kaikilla menisi paremmin. Poliittiset puolueet puhuvat kyllä siitä, että ihmisillä menisi paremmin, mutta pidän tätä muutosta kuitenkin vilpittömämpänä kuin poliittisten puolueiden [tekstiä puuttuu].” (EP10, 9.)

EP03:n (4) mukaan kansalaisten aktivoituminen on seurausta siitä, että kansalaiset ovat ”saaneet tarpeekseen” ja kokevat, että ”asioille tulee tehdä jotain”. Kansalaisten täytyy taistella, jotta järjestelmä olisi ”mahdollisimman vähän huono”, EP03 (3) toteaa. EP01 (13) ja EP05 (10) ovat EP03:n (3–4) kanssa samoilla linjoilla: kansalaiset kärsivät epäoikeudenmukaisuuksista, minkä vuoksi heidän tulee aktivoitua, ilmaista yhdessä turhautumisensa ja yrittää muuttaa asioita. EP01 (8) kuvailee 15M:ää lisäksi kansalaisyhteiskuntaa edustavaksi liikkeeksi, jonka tavoitteena on näyttää suuntaa vallanpitäjille.

”[O]lemme jo saaneet tarpeeksemme poliittisista käytännöistä, tavasta johtaa kaupunkeja ja maita, poliitikkojen tavasta kommunikoida yhteiskunnan kanssa ja monista muista asioista. [...] Lopulta tämä on vain hälytystä, suuttumusta, väsymystä. Sen toteamista, että ’asiat eivät voi toimia näin, vaan niille täytyy tehdä jotain’.” (EP03, 4.)

”[D]emokratia on pienin [...] paha kaikista järjestelmistä. Niinpä meidän täytyy taistella, jotta se olisi mahdollisimman vähän huono.” (EP03, 3.)

”Olen aina ollut sitä mieltä [...] että täytyy sanoa, mitä ajattelee, ihminen haluaa ja hänellä on myös oikeus tulla kuulluksi. Joten minusta se vaikuttaa positiiviselta, että aktivoidutaan ja lähdetään kadulle [osoittamaan mieltä].” (EP05, 10.)

”Jos ihminen ajattelee, että ongelma on hänestä lähtöisin, hän ei valita. Hän tekee kaiken mahdollisen ratkaistaakseen ongelmansa, koska se on helpoin tie. Mutta kun käy ilmi, että riippumatta siitä, mitä ihminen tekee, ongelma ei tule ratkeamaan, sitä ajattelee: ’hitto vieköön’. Ja samassa tilanteessa olevia ihmisiä saattaa olla paljon. Silloin tulee ajatelleeksi, että ’ehkä ongelma ei olekaan minun, vaan ehkä joku huijaa minua. Ehkä kaikki se, mitä minulle on pitkään kerrottu, ei olekaan ollut totta. Ehkä se onkin ollut vain tekosyy ja minä olen mennyt todella pahasti lankaan.’” (EP01, 13.)

“Ensinnäkin, ammattiliitoilla, työnantajaliitoilla, poliittisilla puolueilla, kaikilla näillä organisaatioilla on pyramidirakenne, ja niillä on ihmisiä, joille ne maksavat palkkaa, ja usein [on] monia ihmisiä, jotka tukevat niitä, [...] mutta monet muut ihmiset eivät tue tätä, koska he ajattelevat, että siten he auttaisivat jotakuta hyötymään heidän suuttumuksestaan tai huonosta henkilökohtaisesta tilanteestaan [...] Ovatko jotkut ihmiset tätä [15M]-liikettä vastaan? Tottakai, tottakai jotkut ovat epäileviä [...] kun mikään poliittinen puolue tai ammattiliitto ei tarjoa ratkaisua, eikä mikään jo olemassa oleva organisaatio tarjoa ratkaisua, ja yhtäkkiä on tämä vaihtoehto [15M], niinpä jos haluat muuttaa jotakin, mitä vaihtoehtoja sinulla on?” (EP01, 6.)

EP01 (20, 23) pitää tärkeinä 15M-liikkeen osana muodostuneita verkostoja – vaikka poliittisella ja taloudellisella eliitillä on ylhäältä alas suuntautuvaa valtaa kansalaisiin, niillä ei ole 15M-liikkeen kautta syntyneiden verkostojen kaltaisia mahdollisuuksia yhdistää ihmisiä, aktivoida suuria ihmismassoja ja mahdollistaa alhaalta ylös tapahtuvaa vallankäyttöä. Hän siis perustelee 15M-liikkeen potentiaalia luoda yhteiskunnallista muutosta sekä kvalitatiivisella että kvantitatiivisella lokuksella – 15M:n verkostot ovat EP01:n mukaan perinteisten poliittisten toimijoiden verkostoja avoimempia, innostavampia ja laajempia.

”[Nyt meillä on] sosiaalisia verkostoja, joita ei aiemmin ollut, mutta nyt ne on luotu. Tai siis, nyt on olemassa kommunikaatiomekanismeja niin kansallisella kuin ylikansallisellakin tasolla. Ne mahdollistavat sen, että voimme järjestää mielenosoituksia tai yhteistä toimintaa muiden maiden tai [Espanjan] niemimaan muiden alueiden kanssa. Poliittisilla puolueilla, ammattiliitoilla tai millään tämänhetkisellä eturyhmällä ei varmastikaan ole tällaista [mahdollisuutta]. Eikä varmasti myöskään pankeilla ja muilla vastaavilla, joiden harjoittama painostus on hyvin erilaista. Ne harjoittavat painostusta ylhäältä alas. Meillä on mahdollisuus tehdä sitä alhaalta ylös. Ja siksi luulen, että olemme törmäyskurssilla.” (EP01, 20.)

”Ja siellä oli samassa salissa jakamassa tietoa eri ihmisiä kravattikaulaisista herroista, joilla oli Armanin puvut päällä, rastatukkiin, joilla oli rikkiäiset farkut ja niin edelleen. Uskon, että tämä on yksi [15M]-liikkeen kiistattomia saavutuksia.” (EP01, 23.)

Muista haastatelluista poiketen EP07 (3) on lausunnoissaan pessimistinen alhaalta ylös tapahtuvan vaikuttamisen suhteen, ja uskoo, että ihmisillä on paremmat mahdollisuudet ratkaista yhteiskunnallisia ongelmia etsimällä lisää autonomiaa ja itsenäisyyttä, kääntymällä itseensä päin ja ”palaamalla kyliin”. EP07 (3) on edellä mainittujen haastateltujen kanssa samaa mieltä siitä, että omatoimisuutta tarvitaan, mutta hänen näkemyksensä korostavat kollektiivisen toiminnan sijaan itsenäisyyden arvoa.

”Olen aina ollut enimmäkseen anarkisti. Tykkään väitellä politiikasta kavereideni kanssa, ja lisäksi he ovat hyvin erilaisia ja kaikki väittelevät paljon. Mutta en usko, että siitä on ratkaisuksi mihinkään. Yksilöiden pitäisi kääntyä hiukan enemmän kohti itseään, kohti sitä, mitä itse voi tehdä ja mihin itse kykenee, ja elää sen kanssa. [...] Pitää palata kyliin, laittaa kasvimaata ja yrittää olla mahdollisimman itsenäinen ja omavarainen. Se tulee olemaan ratkaisu.” (EP07, 3.)

EP09:n lausunnoissa (12–13) peräänkuulutetaan espanjalaisilta lisää aktiivisuutta ja johdonmukaista yhteiskunnallista osallistumista: ”[T]ässä maassa ei juurikaan ole

yhteiskunnallista kulttuuria. Tässä maassa joukkoliikkeet ajautuvat heti toisille poluille, huliganismiin tai mihin ikinä.” Toisaalta kriisin ja 15M-liikkeen nähdään muuttaneen kansalaisyhteiskuntaa ja tuoneen toivoa kansalaisille. Kun EP08:lta (4) kysytään, minkälainen kokemus hänen ensimmäinen vierailunsa Madridin 15M-leiriin oli, hän vastaa: ”[Tunsin] että en ole yksin. Että tiettyinä hetkinä en ole yksin. Se oli se, mitä tunsin. Tiettyinä hetkinä. Ja että en pelkää lähteä kadulle kapinoimaan ja osoittamaan mieltä. Aina rauhanomaisesti tietenkin.” EP02 (8) on sitä mieltä, että Espanjassa on sisällissodan ja diktatuurin aiheuttaman epäluottamuksen ja pelon vuoksi etäännytty poliittisesta osallistumisesta. Hän uskoo myös, että vähäinen yhteiskunnallinen osallistuminen on heikentänyt espanjalaisten kykyä ymmärtää yhteiskuntaa ja politiikkaa. EP02:n (4–5) mielestä 15M-liikkeelle tyypillinen järjestötunnusten ja oikeisto-vasemmisto -jaottelun puuttuminen on auttanut ihmisiä pääsemään yli pelostaan kaikkea poliittista kohtaan. EP02:n (5) mukaan nimenomaan 15M:n irrallisuus puoluepolitiikasta on saanut ihmiset suhtautumaan myönteisesti tähän yhteiseen projektiin.

EP03 (2) puolestaan kokee, että 15M on lisännyt tietoisuutta ihmisten keskuudessa ja onnistunut muistuttamaan heitä siitä, että heidän täytyy yrittää taistella paremman tulevaisuuden puolesta. EP03 (5–6) on myös sitä mieltä, että hänellä ja muilla korkeasti koulutetuilla ihmisillä on yhteiskunnallinen tarve ja velvollisuus jakaa tietoa ja näyttää suuntaa muille: ”On totta, että mitä koulutetumpi henkilö on, sitä enemmän hän auttaa muita, ympärillään olevia ihmisiä näkemään selkeästi. Niinpä uskon, että tämän maan enemmän tai vähemmän tiedostavat ihmiset ovat tajunneet tämän merkityksen ja mielestäni yritämme kaikki jotenkin parantaa [tätä maata].” EP06 (7, 10–11) on samoilla linjoilla, hänen mielestään kansalaisyhteiskunnan ja 15M:n tulee puhua niiden ihmisten puolesta, jotka ovat kärsineet asuntokuplan puhkeamisesta ja velkakriisistä: ”Se joka lopulta on kärsinyt eniten, kuten aina kaikissa kriiseissä, on ollut työväenluokka. [...] [T]ämän maan keskiluokka. Eli käytännössä 95% väestöstä.” Lausunnoista käy ilmi selvä kahtiajako ’tavallisen’ väestön ja paremmassa asemassa olevien ihmisten välillä, ja kvantitatiivista lokusta käytetään perustelemaan keskiluokan mielipiteen tärkeyttä. Väestön parempiosainen vähemmistö on se, joka tekee päätöksiä, ja keskiluokkainen enemmistö on kärsijän roolissa ja ilman vaikutusvaltaa. EP06 (11) mielestä huomion herättämiseksi ja tietoisuuden lisäämiseksi on tarpeen nostaa esiin yksittäisten, ’tavallisten’ kansalaisten ja perheiden kokemukset:

”On korostettava kaikkein dramaattisimpia tilanteita, jotta ihmiset tajuaisivat, että [15M-liikkeen ihmiset] ovat todella motivoituneita auttamaan ihmisiä, jotka eivät osaa saada ääntään kuuluviin joko kulttuurisista tai tunteellisista syistä tai siksi, että he eivät ole poliittisesti tiedostavia.[...] [, esimerkiksi] tämä herra, joka oli työskennellyt koko elämänsä, otti asuntolainaa ja nyt hän tuntee olevansa täysin poliittisten puolueiden väheksymä, koska he eivät ole löytäneet ratkaisua tälle perheelle, joka oli tähän asti noudattanut kaikkia verovelvoitteitaan. Ja työn menetyksen seurauksena kaikki muukin on kaatunut hänen päälleen. Tämä perhe täytyy pelastaa, koska he eivät ole rikkoneet lakia, eivätkä he ansaitse elää kadulla. Se, jonka olisi täytynyt suojella itseään [myöntäessään] lainaa, on pankki. Jos pankki ei ole tehnyt tätä, se on sen vastuulla, mutta se ei voi heittää kadulle näitä ihmisiä, jos he pystyvät todistamaan, ettei heillä ole varaa maksaa asuntolainaa, ja siksi valtion täytyy ratkaista kyseinen asia.” (EP06, 11.)

EP02:n (6, 9) mielestä on hienoa, että kriisi ja 15M ovat saaneet ihmiset toimimaan yhdessä ”kaiken sen individualismin ja kilpailun keskellä, jotka ovat olennainen osa espanjalaista kulutusyhteiskuntaa”. Hän iloitsee myös siitä, että monet sellaiset ihmiset, jotka eivät ole aikaisemmin olleet mukana yhteiskunnallisessa toiminnassa, ovat 15M:n kautta kiinnostuneet esimerkiksi taloudesta, vaihtoehtotaloudesta, ekologisista kysymyksistä, sekä kulutuksen ja talouskasvun kestävyyydestä. ”Vaikka [15M:llä] ei olisi suoraa vaikutusta tämänhetkiseen tilanteeseen, seuraavaan vaalikauteen tai muuhun, niin haluaisin ainakin uskoa, että yhä suurempi joukko ihmisiä alkaa kiinnostua näistä aiheista” (EP02, 16). Myös EP06 (5) ja EP08 (12) iloitsevat kansalaisten aktivoitumisesta. EP08 (12) toteaa myös, että yhteiskunnallisen osallistumisen kynnys madaltuu aina silloin, kun asiat ovat huonosti.

”[Kun 15M-liike syntyi] [al]inut mitä ajattelin, oli että ’jo oli aikakin’. Koska näin, että nuoret olivat hyvin apaattisia. Siis minusta on käsittämätöntä, että kaikesta tästä huolimatta, mitä on tapahtunut, ihmiset voivat olla niin unessa, niin vieraantuneita. Kun sitten käy ilmi, että [vielä] on ihmisiä, jotka ovat valmiita valtaamaan aukioita ja uhmaamaan vallanpitäjiä ja muita voimia, maan poliittista ja taloudellista valtaa, vaatiakseen oikeutta puolustamilleen asioille, niin se on minusta mahtavaa. Minusta on mahtavan hienoa, että ihmiset osallistuvat heitä koskeviin taisteluihin ja myös niihin taisteluihin, jotka eivät kosketa heitä itseään.” (EP06, 5.)

”[S]e on asia, jota myös me kansalaiset voimme asenteillamme muuttaa. Kun meillä menee hyvin, vaikuttaa siltä, että muulla ei ole meille merkitystä. Ja kun meillä alkaa mennä huonosti, ehkä alamme tiedostaa että ehkä politiikka on tärkeämpää, kuin miltä se vaikuttaa. Uskon niin, siltä minusta tuntuu. Mutta kun kaikki menee hyvin: ’oi, kuinka hyvin meillä meneekään!’” (EP08, 12.)

Myös EP07 (8) pitää kansalaisten aktiivisuutta tärkeänä, ja valittelee huonoa omatuntoaan siitä, ettei itse osallistu tarpeeksi aktiivisesti yhteiskunnalliseen toimintaan: ”Tykkäisin osallistua enemmän, mutta, en tiedä, miksi olen taipuvainen olemaan laiska. Ja olen hieman tyytymätön itseäni siinä mielessä. Olisin voinut yrittää tehdä enemmän ja olla enemmän mukana jutuissa.” (EP07, 8.)

EP01 (5–6) kuvaa internettiä kanavana, jonka avulla samassa tilanteessa olevat ja samoin ajattelevat ihmiset voivat helposti löytää toisensa ja yhdistää voimansa. Tässä mielessä Internetiä voidaan pitää tärkeänä 15M:n kaltaisten liikkeiden syntymiselle:

”[N]yt meillä on jotakin, mitä meillä ei ollut kymmenen vuotta sitten, tai siis ainakaan yhtä kehittyneessä muodossa, eli Internet. Internet tekee mahdolliseksi sen, että ihminen, jolla on ongelma, voi muodostaa yhteyden toiseen ihmiseen, joka kärsii samasta ongelmasta toisella puolella maailmaa. [...] Ja sinulla on tapa, jolla kaikki nämä ihmiset voivat ottaa yhteyttä toisiinsa, niinpä sinulla on täydellinen kasvualusta kaikelle tälle, mitä tällä hetkellä tapahtuu.” (EP01, 5–6.)

EP05:n (9) ja EP08:n (9) lausunnot kuvaavat nuoria 15M-liikkeen ja sen mukanaan tuoman yhteiskunnallisen muutoksen moottoriksi, joka on ’vihdoinkin’ herännyt muuttamaan yhteiskuntaa alhaalta ylös.

”Lopulta kaikki [vaalien] ehdokkaat ovat 50-vuotiaasta ylöspäin. Siispä uskon, etteivät nuoretkaan usko poliittiseen järjestelmään, vaan että he uskovat, että sitä pitää muuttaa sen perustasta lähtien, alhaalta ylös.” (EP05, 9.)

”Tässä liikkeessä on erityistä se, että he [nuoret] ovat huomanneet, että heillä on kestänyt kauan nousta vaatimaan monia oikeuksia, ja kun he ovat huomanneet tämän, he ovat tehneet sen [...] Erityisesti kaikkein nuorimmat ovat aloittaneet. [...] Niinkuin nuoriso olisi herännyt, sanoessaan ”Hitto, meillä ei ole työtä, meillä on kaksi tutkintoa suoritettuna ja valmistamme hampurilaisia [työksemme], ja meidän täytyy lähteä [Espanjasta]...” Monet lähtevät Saksaan. ”Me emme haluaisi lähteä”. Ja uskon, että he ovat todella heränneet, he ovat huomanneet, mikä heitä odottaa, erityisesti heitä. Se on minusta tässä erityistä. Se, että he ovat, ovat olleet erityisesti nuoria ihmisiä.” (EP08, 9.)

Toisaalta EP07 (5) kertoo ilahtuneensa siitä, että protesteihin on osallistunut kaiken ikäisiä ihmisiä:

”[O]lin yllättyneet myös siitä, että olen nähnyt kaiken ikäisiä ihmisiä ja miten, voi, se on kyllä saanut minut iloiseksi. Se antoi kyllä jonkinlaista toivoa, sen toteaminen, että: On totta, että kaikki vähitellen huomaavat, että olemme tietynlaisessa rajatilanteessa, eikä kukaan näe ulospääsyä. Kaikki ovat tavallaan väsyneitä ja [miettivät, että] ”mitä täällä oikein tapahtuu?”, samaan aikaan kun yhdet valehtelevat, toiset ryöstävät, ja me joudumme aina maksumiehiksi.” (EP07, 5.)

EP02 (4) toisaalta nostaa esiin kiinnostavan eron nuoremman ja vanhemman sukupolven välillä siinä, miten ne suhtautuvat esimerkiksi lakia valvoviin viranomaisiin. Hän kertoo kiinnittäneensä huomiota siihen, että nuoret, erityisesti baskimaan ulkopuolelta tulevat nuoret, eivät enää automaattisesti pidä poliisia ja kansalliskaartia yhtä ”vihamielisinä” kuin ennen. EP02 (4) viittaa erään 15M-mielenosoituksen yhteydessä tapahtuneeseen kokuun, jossa viranomaisten epäiltiin lyöneen yhtä ihmistä. EP02 (4) kertoo yllättyneensä kyseisestä kohusta, sillä ”hetki sitten tässä maassa vielä tapettiin, siis poliisi tappoi tai kidutti ihmisiä”. ”[U]skon, että tämän johtuu siitä, että käsitykset lakia valvovien viranomaisten suhteen ovat muuttuneet. Että heillä on oikeasti rajat, joita he eivät voi

ylittää toimiessaan kansalaisten parissa.” (em.) Kansalaisten ja viranomaisten välinen suhde on siis haastatellun mukaan ajan myötä muuttunut, ja nuoret vaativat ja odottavat ainakin poliisilta ja kansalliskaartilta aikaisempaa enemmän. Olisi mielenkiintoista kysyä haastatellulta, näkyykö tämä ero hänen mielestään myös kansalaisten asenteissa esimerkiksi poliitikkoja ja muita virkamiehiä kohtaan; Onko niin, että nuorempi sukupolvi odottaa poliitikoilta ja hallinnolta enemmän, kuin vanhempi sukupolvi?

7.3 KANSALAISTEN OSALLISTAMISEN JA DELIBERATIIVISEN EDUSTAJUUDEN DISKURSSI

Haastatellut puhuvat paljon siitä, että poliitikkojen tulisi konsultoida ja kuunnella kansalaisia enemmän. Esimerkiksi haastateltu EP07 (4) sanoi toivovansa 15-M:n ulkopuolellakin ”kreikkalaistyyppisiä” kansankokouksia, joissa kansalaiset voisivat kokoontua yhteen puhumaan siitä, mitä eri ihmiset tarvitsevat, haluavat ja miten ongelmat voidaan ratkaista kaikkien kesken. Poliitikkojen pitäisi myös vierailla kaupunginosissa ja kaupunginosayhdistyksissä tiedustelemassa ihmisten kuulumisia ja tarpeita (EP07, 5). Toisaalta EP07 (4) totesi myös, että kansankokouksiin perustuva päätöksenteko olisi ”paljon vaikeampaa” ja vaatisi ”myös paljon enemmän henkilökohtaisia ponnisteluja, enemmän osallistumista”. EP07 (4) viittasi tällä kuitenkin erityisesti kaupunginosien kokoihin yksiköihin, sen sijaan valtion tasolla hän ei osannut sanoa, miten poliittista päätöksentekoa kannattaisi parantaa.

Myös EP01 (9) puhuu siitä, että hallitsijoiden tulisi kuunnella kansaa ja kansalla tulisi olla mahdollisuus vaikuttaa politiikan suuntaan. Hän (EP01, 8) sanoo 15M-liikkeen tavoittelevan ”uutta politiikan tekemisen tapaa”, jossa kansalaiset olisivat objektien sijaan subjekteja. EP01:n (8) mukaan kansalaisten tulisi voida vaikuttaa kollektiiviseen päätöksentekoon sillä perusteella, että kansalaiset maksavat ja päätöksillä on vaikutusta kansalaisten elämään. Perusteina ovat siis vastavuoroisuus – koska kansalaiset maksavat, poliitikkojen tulee toimia heidän toiveidensa mukaisesti – sekä ajatus, että kansalaisilla on oikeus vaikuttaa päätöksentekoon silloin, kun päätökset kohdistuvat jollakin tapaa heihin. EP01 (3, 8–9) ja EP09 (12) kyseenalaistavat myös valittujen edustajien vapaan mandaatin: EP01 toteaa, että kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksien ja vastuiden tulisi olla paremmassa tasapainossa kuin ne ovat – jos kansalaiset joutuvat kantamaan vastuuta poliitikkojen päätöksistä, tulisi heidän voida luottaa vaaliohjelmiin tai vaikuttaa enemmän

edustajien harjoittamaan politiikkaan (EP01, 3; 9 & 19.) EP09 (12) puolestaan kritisoi sitä, ettei äänestäjällä ole mahdollisuutta ilmaista muuttaneensa mieltään, vaikka olisikin äänestänyt vallassa olevaa puoluetta.

“Mielestäni on hyvin helppoa tuntea tulleen poliittisen puolueen pettämäksi. Vaalilupaukset käyvät harvoin toteen, tai pitäisi katsoa, miten niissä pitäydytään. Usein tämä johtuu siitä, että kontekstit muuttuvat, ja usein taas siitä, että vaalien jälkeen puolueet unohtavat lupauksensa, jotka ovat usein harkitsemattomia ja tehty vain äänien haalimiseksi, ilman aikomustakaan viedä niitä myöhemmin eteenpäin. [...] Tämä aiheuttaa suunnatonta turhautumista niissä ihmisissä, jotka luottivat näihin lupauksiin, jotka pitivät niitä sopivina tai oikeina. Joten... tyytymättömyys poliittisiin toimiin on hyvin yleistä. Mutta myös siksi, että enemmistö, tai siis ettei tehdään sellaisia päätöksiä, jotka tuottavat harmia suurimmalle osalle kansalaisista.” (EP01, 3.)

”Emme ole puolueita, tosiaan. Katsotaanpas, tämän liikkeen vaatimuksena on uusi politiikan tekemisen tapa. Uusi tapa, jota luulen, että meidän poliittiset johtajamme eri puolueista eivät ymmärrä. Koska luultavasti nämä ihmiset ovat koko elämänsä ajan taistelleet päästäkseen sinne, missä ovat nyt. Ja he ovat tehneet kansanedustajan toimesta ammatin. [...] Ja omaa työpaikkaa pitää puolustaa, samoin kuin sinä puolustaisit omaasi ja minä omaani. Unohtaan, mikä on sen työn ydin: edustaa heidän valinneiden ihmisten etuja. Mutta se mitä näämme nyt, se mitä nyt vaaditaan, on toisenlainen tapa tehdä politiikkaa. Eli, sen sijaan, että päätökset tehtäisiin ylhäältä alas, niin kuin politiikassa nyt toimitaan. Joukko herroja ja rouvia kokoontuu keskenään, tekee päätöksiä, ja sitten se tulee pikkuhiljaa alaspäin muun yhteiskunnan luokse, niine seurauksineen, mitä sillä sitten muulle yhteiskunnalle onkaan. Se mitä nyt vaaditaan, on uusi tapa tehdä asioita, niin, että päätökset tehtäisiin alhaalta ylös [...] Me kansat, me ihmiset, haluamme voida sanoa niille herroille mitä haluamme heidän tekävän, ja että ne herrat, jotka loppujen lopuksi elävät meidän rahoillamme, eivät unohtaisi meitä. Että me olemme täällä niitä, jotka maksavat. Ja koska heidän tekemänsä päätökset tulevat vaikuttamaan meihin, meidän elämiimme. Niin olkoomme me niitä, joilla on mahdollisuus oikeasti vaikuttaa siihen, mihin suuntaan he menevät. Miksi on niin, että he näyttävät suunnan yhteiskunnalle, sen sijaan, että yhteiskunta näyttäisi suunnan heille? Tämä on kysymys, jota täytyy alkaa esittää.” (EP01, 8.)

”[M]eidät on laitettu vastuuseen tästä kriisistä ja kaikesta siitä, mitä nyt tapahtuu. Meille sanotaan, että olemme kuluttaneet enemmän, kuin mihin meillä oli varaa. No, se mitä me olemme tehneet on ollut käyttää niitä työkaluja, jotka nämä herrat ovat antaneet käyttöömme, voidaksemme elää mahdollisimman hyvin. Ja uskon, että meillä on täysi oikeus toimia niin. Mutta meille sanotaan, että syy on meidän, koska kulutus on ollut liian suurta varallisuuteen nähden. [...] Meille sanotaan, että, tietysti, elämme individualistisessa järjestelmässä, jossa meille uskotellaan, että meillä on vastuu kaikesta mitä meille tapahtuu. Eli meillä on järjestelmä, jossa yksilöillä ajatellaan olevan oikeuksia ja vapauksia. Niin oletetaan, vaikka totuuden hetkellä näitä oikeuksia ja vapauksia ei olekaan. [...] [J]a samaan aikaan, kun olemme vastuussa kaikesta, meillä ei ole mahdollisuutta päättää, tai meiltä evätään mahdollisuus päättää kaikkein olennaisimmasta asiasta, eli siitä politiikasta, jota hallitsijamme toteuttavat. Tämän pitäisi mennä perustuslain mukaan, perustuslaissa sanotaan, että valtion valta on peräisin kansalta. Mitä tästä on jäljellä? Mihin tämä redusoituu? Oligarkiaan. Oligarkiaan, jonka valitsemme kerran neljässä vuodessa. [...] Valitsemme kerran neljässä vuodessa tulevat hallitsijamme, joilla on täydellinen vapaus jättää noudattamatta vaaliohjelmaa tai muokata sitä täysin mielensä mukaan, täysin riippumatta siitä, mitä heidän edustamansa ihmiset haluavat tai ovat tästä mieltä.” (EP01, 9.)

“Ja se on niin, että sitten kun olet äänestänyt heitä, niin tuntuu, että jos äänestät tätä, niin sinun pitää sitten sietää tätä 4 vuoden ajan. Tapahtui mitä tapahtui. Tai siis, vaikka olisit itse äänestänyt heitä ja he suoriutuvat [mielestäsi] huonosti, niin sinun täytyy vain mukisematta niellä kaikki.” (EP09, 12.)

EP01 (18 & 23) pitää myös uusia digitaalisia äänestysjärjestelmiä potentiaalisina osallistumisen välineinä vaalien välillä ja pohtii edustajien mandaatin sitomista äänestysjärjestelmiin:

”Puerta del Solilla oli kokous, Puerta del Solin takana sijaitsevassa kiinteistössä, missä sosiologian professoreita kokoontui hakkereiden ja eri IT-yritysten kanssa, tai siis, autonomisia hakkereita, IT-firmoja ynnä muita, ja meidän kanssa, etsiäksemme uudenlaista päätöksentekomallia, tavoitellaksemme Espanjan toista järjestelmänvaihdoista.” (EP01, 23.)

”Yhdessä vaiheessa [meillä] oli kokous useiden monikansallisten yritysten kanssa, jotka antoivat ilmaiseksi käyttöömme digitaalisen äänestysjärjestelmänsä. Useat monikansalliset yritykset kokoontuivat aktivistien, yksittäisten hakkerien ja sosiologian professoreiden eräässä tilassa, joka oli käytännössä hylätty. [...] Ja siellä oli samassa salissa jakamassa tietoa eri ihmisiä kravattikaulaisista herroista, joilla oli Armanin puvut päällä, rastatukkiin, joilla oli rikkiinäiset farkut ja niin edelleen. Uskon, että tämä on yksi [15M-]liikkeen kiistattomia saavutuksia.” (EP01, 23.)

Äänestämisen ulottaminen vaalien ulkopuolelle EP01:n ajatuksen mukaisesti tekisi vaalidemokratiasta virtaavaa demokratiaa (*liquid democracy*), jossa edustajan mandaatti olisi suoraan suhteessa siihen, kuinka monelta äänestäjältä hän on saanut mandaatin. Äänestäjät voisivat milloin tahansa muuttaa mieltään ja halutessaan siirtää mandaatin yhdeltä ihmiseltä toiselle.

Kun esimerkiksi henkilöltä EP08 (6) kysyttiin, minkälainen vaikutus 15M-liikkeellä tulee olemaan, hän vastasi näin: ”Jos totta puhutaan, uskon valitettavasti, että se ei tule vaikuttamaan mihinkään. Ja se on minusta todella sääli. Se on minusta todella sääli. Uskon, ettei se tule vaikuttamaan mihinkään.” EP08:n mukaan, jos liikkeellä olisi jonkinlaista vaikutusta, hallitus kuuntelisi kansalaisia 15M-liikkeen kautta, olisi ehkä jopa pahoillaan ja sanoisi yrittävänsä tehdä asialle jotain. Hän ei kuitenkaan usko, että näin tulee tapahtumaan, vaan toteaa, että 15M-liikkeen vaatimukset tulevat todennäköisesti menemään ”yhdestä korvasta sisään ja toisesta ulos”. EP07 (7) on toiveikkaampi ja uskoo liikkeellä olleen jonkinlaista vaikutusta siinä mielessä, että yhteiskunnallisen paineen vuoksi poliitikkojen täytyy olla varovaisempia, harkita enemmän sanojaan ja kuunnella joitakin 15M-liikkeen vaatimuksia. Myös EP03 (6) on optimistinen ja uskoo, että puolueet tulevat muuttumaan niin, että ne voivat vastata paremmin uudenlaisen ’yleisön’ odotuksiin.

”Mutta uskon, että poliittisilla puolueilla on nykyään uusi, kuin uusi yleisö, joka niiden tulee ottaa huomioon, ja joka kaiken lisäksi tietää tarkkaan, mitä haluaa. Se on hyvin kiinnostavaa. Joten nyt, näiden kaikkien ehdotusten ja tämän yleisen mielipiteen pohjalta, uskon että he tulevat olemaan tarkkaavaisempia. Ainakin minä uskon niin.” (EP03, 6.)

Usea haastateltu on sitä mieltä, että 15M on onnistunut nostamaan uusia aiheita poliittiselle asialistalle. Yleisesti ottaen haastatellut kuitenkin kokevat, että poliitikot eivät yleensä kuuntele ja ota tarpeeksi huomioon kansalaisten vaatimuksia:

”[U]skon, että puolueiden pitäisi kuunnella tavallisia ihmisiä, koska he ovat velkaa tavallisille ihmisille. Tai siis, ongelmana on se, että usein tämän maan oikeisto toimii taloudellisten tavoitteiden innoittamana ja vasemmisto toimii ihanteiden innoittamana. Ja usein moninaisen vasemmiston ihanteet ovat ristiriidassa keskenään, ja koska äänestäjät eivät löydä yhteisymmärrystä, äänet hajaantuvat, ja lopulta se, joka tästä hyötyy, on oikeisto.” (EP06, 6.)

”Katsotaan Mutta uskon, että he [poliitikot] eivät välitä. He ovat siellä ylhäällä ja me olemme heille kuin kirppuja, joita on ympäri kaupunkia ja kyliä.” (EP10, 8.)

”Tämä ei ole demokratiaa. En näe, että täällä olisi demokratiaa.” [Haastattelija: Miksi ei? [...] Mitä siitä puuttuu, tai mitä pitäisi tehdä?] ”Se puuttuu, esimerkiksi, että meiltä, kansalta, kysyttäisiin. Etteivät he sanoisi meille yhtäkkiä: ’tämä tehdään näin, koska hallitus sanoo niin.’ Sellainen ei ole demokratiaa.” (EP08, 5.)

”[P]oliittisten puolueiden tulisi olla kansalaisten vaatimuksia artikuloivia toimijoita, mutta tätä työtä ei ole tehty. Koska tämä yhteiskunnallinen ja taloudellinen kriisi on käytännössä seurausta juuri samasta asiasta, niin pidän hyvin tervetulleina 15M:n kaltaiset liikkeet, joissa kansalaiset, ilman minkäänlaisia etikettejä, yrittävät tuoda tietoon konkreettisia ehdotuksia tämänhetkistä järjestelmää paremman yhteiskunnallisen ja taloudellisen järjestelmän rakentamiseksi.” (EP06, 4–5.)

”Olen edelleen pessimistinen, koska ei ole ketään sokeampaa, kuin hän, joka ei tahdo nähdä, eikä kuurompaa, kuin hän, joka ei tahdo kuulla. Joten minulla on tunne, että sekä niin kutsuttu oikeisto että vasemmisto [...] keskittyvät enemmän oman erityisasemansa säilyttämiseen kuin todelliseen yhteiskunnan etujen puolustamiseen.” (EP06, 12.)

”Uskon, että näin on ollut jo jonkin aikaa [...] Niin että jokainen, jolla on yhtään poliittista valtaa, hyödyntää sitä omaksi edukseen. Mielestäni se ei ole normaalia. Mielestäni, en tiedä toimiiko se toisissa maissa niin, en tiedä yhtään, mutta mielestäni politiikka ei tarkoita sitä. Oletettavasti poliitikkojen tehtävä on palvella kansaa, ei käyttää kansaa hyväkseen.” (EP09, 3.)

”Kun täällä ei kertakaikkiaan kukaan kuuntele kansan ääntä. Kun täällä oli mielenosoitus, jossa sanottiin ”[...] alkää viekö meitä Irakiin”, he eivät ottaneet sitä millään tapaa huomioon. ”Ei NATO:lle”, sitäkään ei otettu huomioon. Eli kun kansa osoittaa *täällä* mieltään, he sanovat: ”Viesti on mennyt perille”, mutta sitten he toteuttavat juuri ne samaiset asiat.” (EP09, 10.)

”[V]ertaan tätä usein aikakauteen, jolloin hallittiin kansaa varten, mutta ilman kansaa. Sanomme: ”teemme tämän teidän hyväksenne, mutta emme edes kysy teiltä, emmekä halua ottaa huomioon mielipidettänne siitä, mitä teemme”. Ainut ero 1800-luvun aikakauteen, jos nyt muistan oikein, on se, että tuolloin [kansalaisilla] ei ollut oikeutta valita edustajiaan, ja nyt on.” (EP05, 4.)

”Kyse on siitä, että erityisen tärkeissä kysymyksissä [kansalla] tulisi olla mahdollisuus esittää mielipiteensä. Kuka päättää, mitkä kysymykset ovat tärkeitä tai eivät? No, kansa itse päättää. Tai siis, jos kansa on sitä mieltä, että joku kysymys on tärkeä, se osallistuu ilmaistaakseen kantansa puolesta tai vastaan. Jos kansa on puolestaan sitä mieltä, että asia ei ole tärkeä, se ei osallistu. Ja siksi se ei ilmaise kantaansa puolesta tai vastaan. Tällainen mahdollisuus tulisi olla. Nyt sitä ei ole. Senkaltaista vapautta ei ole. Siihen täytyy olla joka mekanismi. Tämä on se, mihin [15M-]liike ymmärtääkseni pyrkii. [...] [J]os onnistumme mahdollistamaan sen, että kansalaiset saisivat esittää mielipiteensä poliittisista kysymyksistä, voisimme muuttaa mitä vaan asiaa, mitä haluamme muuttaa. Tai siis, koska sitten voimme säännellä verotusta. Verotuksen avulla säännellään tulonjakoa ja tulonjaolla säännellään mahdollisuuksien tasa-arvoa.” (EP01, 19.)

”Demokratia? Uskon, että tällä hetkellä se on peliä, johon ihmiset osallistuvat ollakseen vallankahvassa, ja pidän sitä hyvin epäaitona. [...] Se johtuu varmaan siitä, että he saavuttavat jonkinlaisen statuksen tai jotain. He ajattelevat olevansa tavallaan hyvän ja pahan yläpuolella [...] [Vallanpitäjien keskuudessa] kuunnellaan vain oman puolueen ja muiden puolueiden väkeä, ja lopulta kaikki on vain heidän välistään leikkiä.” (EP07, 4.)

”Välillä [puoluejohdot] toimivat valtion intressien ja välillä puolueiden intressien mukaisesti, mutta ne sivuuttavat ruohonjuuritason toimijoiden pyrkimykset, niiden ruohonjuuritason toimijoiden, jotka ovat yhteydessä ihmisiin ja... [...]” (EP02, 8.)

”Olen tutustunut myös siihen, mitä on viime aikoina tapahtunut Islannissa, jossa kyllä, on kyllä ollut, he ovat onnistuneet kirjoittamaan perustuslain uudelleen. Ei mitään yksittäiseen hallituksen asetukseen perustuvaa perustuslakiuudistusta, missä ihmisten, kadun ihmisten mielipiteillä on hyvin vähän merkitystä [...] Siihen on päästy yhteiskunnallisen aktivoitumisen avulla, siihen, että kansa on se, joka kirjoittaa uuden perustuslain ja laatii uuden lainsäädännön.” (EP05, 5–6.)

Haastateltujen lausunnoista voidaan päätellä, että edustusta ei pidetä demokraattisena eikä toivottavana, jos se ei osoita kiinnostusta kansalaisten mielipiteisiin tai heijasta kansalaisyhteiskunnan vaatimuksia. Suurin osa haastatelluista 15M-liikkeen kannattajista vaatii mahdollisuuksia osallistua poliittisen asialistan määrittelyyn ja päätöksentekoon. Haastatellut pitävät 15M-liikettä ja kansalaisten aktivoitumista seurauksena sille, että puolueet ovat epäonnistuneet artikuloimaan kansalaisten vaatimuksia.

Sen lisäksi, että poliitikkojen tulisi kuunnella kansaa, EP07 (3), EP09 (11) ja EP08 (13) puhuvat myös siitä, että päätöksentekijöiden tulisi olla lähellä äänestäjiä – niin kirjaimellisesti kuin vertauskuvallisestikin.

”Nykyinen taloudellinen ja poliittinen tilanne on vähän absurdi, koska kaikesta määrätään taloudellisin perustein. Kansainvälisestä valuuttarahastosta ja Maailmanpankista käsin kerrotaan, mitä täytyy tehdä. Ja jos Kreikka esittää kansanäänestyksen järjestämistä ihmisten mielipiteiden selvittämiseksi. Sen selvittämiseksi, haluamme avustuspakettia vai emme. [...] [puheesta ei saa selvää] sanoi, että kansanäänestystä ei järjestetä [...] Siis hmmm, voitaisiinko maiden antaa itse hoitaa oma poliittinen päätöksenteko? [...] Henkilökohtaisesti se on hämmästyttänyt minua eniten tässä aikakaudessa, se miten kaikki sanellaan ulkopuolelta.” (EP07, 3.)

”Uskon, että emme ole oikeassa demokratiassa, aidossa demokratiassa, niin kuin Kreikka aikoinaan oli. Eivätkö he olekin demokratian keksijöitä. Minusta tuntuu, että tämä ei ole kansanvaltaa – kansan toimesta ja kansaa varten. [...] Koska poliitikot ovat olevinaan jumalia. Kuntavaaleissa [...] kaupunginosani listoissa ei ollut ketään, joka olisi ollut kaupunginosastani. [...] Ajatellaan, että edustajan kuuluu edustaa äänestäjiään [...] Minusta ei vaikuta siltä, että poliitikot olisivat lähellä kansaa.” (EP09, 11.)

”Mutta minne haluamme mennä? [...] Kuulua Euroopan Unioniin, selvä, hienoa, suureksi osaksi se on niin. Mutta toisaalta on myös monia asioita, joita ei pidä kopioida suoraan muista maista. Ja on joitakin asioita, jotka, voihan nyt, eihän Espanjassakaan nyt niin kurjaa ollut.” (EP08, 13.)

Monissa haastatteluissa pohditaan myös sitä, mitä seurauksia sillä on, että politiikassa toimivien henkilöiden tulot ovat tavallisten äänestäjien tuloihin verrattuna täysin eri maailmasta. Usea haastateltu pitää joidenkin poliitikkojen tuloja suhteettomina ja on sitä

mieltä, että suuret tuloerot kansalaisten ja heidän äänestäjiensä välillä saattavat vaikeuttaa edustamista ja aiheuttavat eturistiriitoja. Tuloeroja ja eturistiriitoja käsitellään lisää distributiivista oikeudenmukaisuutta käsittelevässä luvussa 7.5 (88–98) ja korruptionvastaista diskurssia käsittelevässä alaluvussa 7.6 (98–104).

Jos ajatellaan Pitkinin (Castiglione & Warren 2005, 7) edustusteoriaa, jossa poliittinen edustus kategorisoidaan toisaalta **toimimiseen** (*to act for*) ja toisaalta **olemiseen** (*to stand for*), voidaan sanoa, että esimerkiksi EP09 (11) ja EP06 (3, 4, 12–13) vaativat toimimiseen perustuvan edustamisen lisäksi myös olemiseen perustuvaa edustamista. Olemisen kautta edustaminen voi Pitkinin mukaan olla joko **deskriptiivistä** tai **symbolista**. Deskriptiivinen edustavuus viittaa siihen, kuinka paljon edustaja muistuttaa edustettaviaan, kun taas symbolisen edustavuuden keskiössä ovat symboleihin liitetyt uskomukset ja näkemykset, sekä niihin uskovat ihmiset. (Castiglione & Warren 2005, 7.) EP09 (11) ja EP06:n (3, 4) argumenteissa viitataan sekä deskriptiiviseen edustamiseen että toiminnan kautta tapahtuvaan edustamiseen. EP09 (11) ja EP06 (3, 4, 12–13) käsittävät deskriptiivisyyden toteutumisen käytännössä jonkinlaiseksi edellytykseksi toiminnan kautta tapahtuvalle edustamiselle. Ajatuksena on, että jos kansanedustaja tienaa liian paljon ja pyörii vain tietyissä ympyröissä, hän ei voi olla riittävän tietoinen vähempiosaiten tilanteesta ja tarpeista toimiakseen heidän edustajanaan.

Puhuessaan 15M-liikkeen päätöksenteosta EP01 (21) vertaa liikkeen rakenteita internetiin ja sosiaaliseen mediaan, missä kuka tahansa voi olla ”samanaikaisesti sekä toimija että katsoja”. EP01 sanoo uskovansa 15M-liikkeen mahdollisuuksiin muuttaa ajan myötä poliittisen päätöksenteon käytäntöjä ja rakenteita niin, että kansalaisilla olisi enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa niihin kollektiivisiin päätöksiin, joita he pitävät tärkeinä.

“15M on osoittanut, että [...] yhteiskunnallisella liikkeellä voi olla paljon voimaa. Ilman johtajaa tai ilman pyramidirakennetta. Se on jotain, mitä ei ollut tapahtunut aikaisemmin. Olemme siirtyneet sosiaalisesta mediasta fyysiselle tasolle. Tai siis, Facebookin, Twitterin tai internetin rakenteet, joissa kuka vaan voi olla samanaikaisesti sekä toimija että katsoja, olemme tuoneet ne fyysiseen maailmaan. [...] [K]uka tahansa, jolla on hyvä idea, voi saada ideansa kuuluviin kansallisella tai kansainvälisellä tasolla, ohittaen jonkun henkilön, joka on ehkä ollut liikkeessä pidempään. Jos idea on hyvä. Tai siis, uskon, että liikkeen tulevaisuus on vanhojen poliittisten rakenteiden ja päätöksentekokäytäntöjen muutos modernimpiin [...], ehkä ei tällä hallituskaudella, koska ehkä siihen on niin vähän aikaa. Mutta seuraavalla hallituskaudella eri puolueet ottavat varmaankin käyttöön päätöksentekomekanismeja, jotka muistuttavat paljon [15M]-liikkeen päätöksentekotapoja. Tulemme varmankin näkemään, miten vanhat valtarakenteet muokkaavat toimintaansa enemmän 15M-liikkeen toimintaa muistuttavaksi.” (EP01, 21.)

Vapaan tiedonvälityksen lisäksi haastatellut kertovat arvostavansa 15M-liikkeelle tyypillistä **deliberaatioon ja konsensuksen etsimiseen perustuvaa päätöksentekoa**. 15M-kansankokouksissa kaikilla oli oikeus osallistua keskusteluihin ja niiden kautta tehtyyn päätöksentekoon, kuka vaan oli tervetullut avoimiin kokouksiin. Ainoat asiat, jotka haastatellut haluavat sulkea tämän muuten avoimen keskustelun ja toiminnan suunnittelun ulkopuolelle, ovat esimerkiksi poliittisten tunnusten taakse piiloutuminen ja korruptio (EP03, 4). Suurin osa haastatelluista sanoi vastustavansa myös väkivaltaa 15M-liikkeessä ja muutenkin yhteiskunnallisen toiminnan välineenä, vaikka asiasta ei erikseen kysytä (EP03, 4; EP01, 14; EP06, 5, 7 & 10; EP08, 5; EP09, 12; EP10, 3). Esimerkiksi EP06 (5) toteaa: “[H]e ovat myös osoittaneet, etteivät ole mielipuolisia nuoria, jotka käyttävät väkivaltaa saavuttaakseen tavoitteensa. Sen sijaan olemme nähneet, että se [15M] on pääasiassa ollut täysin rauhanomainen liike.” EP10 puolestaan toteaa, että ”Liikkeen täytyy olla täysin rauhanomainen. Sillä voimakeinoin ei, ei, ei saavuteta mitään, tai siis, siitä tulee täysin negatiivista.” (EP10, 4.)

Kun haastatellulta EP02 (15) kysyttiin 15M:n tulevaisuudesta ja konsensukseen perustuvasta päätöksentekotavasta, hän vastasi uskovansa 15M:n päätöksentekotapojen mahdollisesti kehittyvän kohti äänestämiseen tai edustukseen perustuvaa järjestelmää. EP02 piti myös teknologian mahdollistamia uusia digitaalisia äänestysjärjestelmiä potentiaalisina osallistumisen välineinä (samoin EP01, 18 & 23). Konsensukseen perustuvaa päätöksentekoa EP02 (15) kuvaili ”hitaaksi” ja ”väsyttäväksi”. EP02:n mielestä yhteiskunnassamme tarvittaisiin kuitenkin jonkinlaista konsensuksen etsimistä sekä siihen sisältyvää **toisten kunnioittamista ja tunnustamista**. EP02:n (15) mukaan se, että poliittiset toimijat eivät pitäisi toisiaan vihollisina, vaan toimijoina muiden joukossa, olisi tärkeä askel kohti koko ”järjestelmän muutosta” (em.). EP02:n (11) mukaan 15M on jo saanut aikaan yhteiskunnallista ja poliittista muutosta siinä mielessä, että 15M-päätöksenteko- ja kokouskäytännöt ovat levinneet myös muihin yhteiskunnallisiin liikkeisiin, esimerkiksi koulutusleikkauksien vastaiseen liikkeeseen.

“Tai siis, kansankokouksissa konsensukseen pyrkiminen, mikä on sellainen juttu, mihin... täytyy totutella. Siihen täytyy totutella, koska on niin intuitiivista ajatella ”nyt äänestetään”. Ja sitten sanoa ”ei, ei. Niin kauan kuin joku vastustaa, hänet täytyy vakuuttaa asiasta. [...] [E]n usko, että se [konsensus] on käyttökelpoinen tapa asioiden toimeenpanemiseksi, erityisesti ottaen huomioon, minkälaisia me ihmiset olemme. Lopulta tietysti tarvitaan jonkinlaista operatiivisuutta, jotta asiat saataisiin hoidettua silloin, kun ne on tarpeen hoitaa, eikö totta? Mutta filosofisessa mielessä uskon, että se merkitsee toisen kunnioittamista niin... Tai siis, se on niin voimakas filosofinen käsite, että sen pitäisi pysyä osana yhteiskuntaamme jossakin muodossa, eikö totta? [...] [S]illä on

voimakas filosofinen painolasti siksi, että se tunnustaa toisen osapuolen kaikessa kokonaisuudessaan.” (EP02, 15.)

Vaikka kansalaiset toisaalta vaativat yhä keskustelevampaa demokratiaa, on ajatus demokratiasta äänestämiseen ja preferenssien aggregatiiviseen yhdistelyyn perustuvana päätöksentekona vahvasti juurtunut ihmisten ajatteluun. Tärkeintä haastatelluille näyttää olevan mahdollisuus vaikuttaa päätöksentekoon, tapahtui se sitten enemmistöpäätösten tai konsensukseen pyrkivän deliberaation kautta.

Haastatellut toivovat lisää kansanäänestyksiä. Esimerkiksi EP09 sanoo pitävänsä joitakin 15M-liikkeessä esitettyjä vaatimuksia ”utopistisina”, sillä tavalliset kansalaiset eivät esimerkiksi hänen mielestään voisi todellisuudessa olla valtion johdossa. EP09 toteaa silti pitävänsä esimerkiksi kansanäänestyksiin perustuvia päätöksiä legitimeinä. Vaikka hän ei itse kannatakaan esimerkiksi Katalonian itsenäistymistä tai monarkian loppuunsaattamista, jos niistä järjestettäisiin kansanäänestys, olisi hän valmis hyväksymään minkä lopputuloksen tahansa.

”Jos [meidän] täytyy äänestää siitä, onko meillä jatkossakin kuningas, niin sitten äänestetään. Minä olen demokraatti. Siispä taipuisin enemmistön päätökseen.” (EP09, 9.)

Edellä olevassa argumentissa EP09 muodostaa assosiatiivisen peräkkäisyysiteen demokratian ja enemmistön tahtoon taipumisen välille. Peräkkäisyysiteet ovat esimerkiksi kausaalisuhteita, joissa halutaan osoittaa teon ja sen seurausten tai tavoitteen ja sen keinojen välinen yhteys, jotta yleisesti hyväksytyt tekijät voidaan siirtää siihen, mitä halutaan saada hyväksytyksi. Tässä tapauksessa EP09 perustelee enemmistön tahtoon taipumisen tärkeyttä sillä, että se on osa demokratiaa. Tässä hän ei huomaa sitä, että todellisuudessa hyvin monenlaisia vaihtoehtoisia päätöksentekotapoja voidaan kutsua demokraattisiksi.

EP05:n (9) mielestä kansanäänestysten tulisi olla pääasiallinen päätöksentekotapa, tai ainakin kansanäänestysten tulokset tulisi ottaa huomioon ennen päätöksen tekemistä. Esimerkkitapauksina, joissa näin olisi pitänyt toimia, EP05 mainitsee perustuslain ja työlain reformit. EP05 (9) uskoo, että kansanäänestystä ei käytetä, koska ”poliittinen luokka haluaa mieluummin uskotella meille, että tämä on parasta ja ainoa mahdollinen ratkaisu. Mutta se ei ota huomioon, mitä yhteiskunta oikeasti on mieltä.”

EP01:n mielestä teknologinen kehitys on tehnyt kansalaisten konsultoinnissa niin paljon aikaisempaa helpompaa, ettei sen tekemättä jättämistä voi perustella ainakaan teknisillä syillä.

”Kuule, ehkä se olisi vuosia sitten ollut mahdotonta, koska kansalaisten jatkuvaan kuulemiseen olisi tarvittu hyvin monimutkaisia järjestelmiä. Mutta nykypäivänä uudet teknologiat mahdollistavat sen, että minä voin täältä käsin ja tässä hetkessä puhua kasvokkain vaikka Japanissa olevan ihmisen kanssa. Tai samalla tavalla kuin Japanissa olevan ihmisen kanssa, järjestää kokous 50 sellaisen ihmisen kanssa, jotka eivät ole läsnä tässä salissa, vaan ovat 50 eri maassa. Ja kokousta reaaliaikaisesti. Nykyään se on mahdollista. Ja kansalaiskonsultaatit ovat paljon yksinkertaisempia, kuin 10 vuotta sitten, kuin vain 10 vuotta sitten. Teknologia mahdollistaa sen.” (EP01, 8.)

EP01:n (18, 23) mielestä digitaalisen äänestämisen pitäisi olla mahdollista kaikille kansalaisille. Vaikka kansalaisilla on Espanjassa mahdollisuus esittää kansalaisaloitteita, EP01 (18) ei pidä niitä toimivana tapana vaikuttaa päätöksentekoon – kun puoli miljoonaa allekirjoitusta saavuttanut aloite päättyy parlamenttiin, ”parlamentti äänestää sitä vastaan ja kerättyjen allekirjoitusten määrällä ei ole enää mitään merkitystä”. Hän toivoo, että kansalaisaloitteista järjestettäisiin kansanäänestyksiä: ”Jos onnistumme keräämään tietyn määrän aloitetta kannattavia henkilöitä, emmekö ansaitse edes sitä, että aloite esiteltäisiin muulle väestölle ja kysyttäisiin, mitä he ajattelevat? Sitä olisi demokratia. [T]ai ainakin parempi demokratia kuin se, joka meillä on nyt.” (EP01, 18.)

7.4 PÄÄTÖKSENTEON LÄPINÄKYVYYDEN JA JOHDONMUKAISEN VIESTINNÄN DISKURSSI

Useissa tutkimissani haastatteluissa nousee selvästi esiin päätöksenteon ja poliittisten toimintaohjelmien läpinäkyvyyden ja rehellisyyden vaatimus. Haastatellut ilmaisevat turhautuneensa niin poliitikkojen epämääräisiin puheisiin, kuin myös markkinoiden ja poliittisten päättäjien väliseen epäselvään suhteeseen. Vapaata tiedonsaantia pidetään tärkeänä ja tiedotusvälineitä kritisoidaan puolueellisuudesta.

Kun haastateltua EP03 (4) pyydetään kuvailemaan 15M-liikettä, hän vastaa näin:

”Olemme 2000-luvun Euroopassa, kohtalaisen lämpimässä eurooppalaisessa kaupungissa, Euroopan Unionin eteläisemmässä osassa [...] [I]hmiset arvostavat asumista hyvinvointivaltiossa ja niin sanotussa ensimmäisessä maailmassa. He haluavat, että asiat toimisivat paremmin ja että kaikki olisi hieman läpinäkyvämpää ja [...] maalaisjärkeä. He kokoontuvat yhteen ja sanovat: ’nyt riittää’.” (EP03, 4.)

EP03:n (em.) kommentti rinnastaa läpinäkyvyyden siis siihen, että ”asiat toimisivat paremmin” ja siihen, että kollektiiviset päätökset heijastaisivat ”maalaisjärkeä”. Taustalla on siis ajatus, että julkiset päätökset ovat sitä parempilaatuisia, mitä paremmat mahdollisuudet kansalaisilla on saada tietoa ja valvoa heihin vaikuttavaa päätöksentekoa. Myös EP02 (12–14) puhuu paljon tarpeesta valvoa päätöksentekijöitä, jotta poliitikot pääsisivät ”takaisin raiteille”:

”Tai luoda tilanteita, joissa he tuntisivat itsensä jollakin tapaa uhatuiksi. Niinkuin tämä julkaisu... Tai siis se, mitä on merkinnyt tämä näiden julkisuus, näiden. Tai en tiedä, esimerkiksi se, mitä wikileaks sai aikaan [...]. Uskon, että se, sen mukaan mitä luin, en muista mistä, joku kommentti, journalisti joka, tai hänelle oli kommentoitu off the record, että kaikki nämä sähköpostit, joita kiersi ja joissa oli listattuna jokaisen tulot. Että se ärsytti heitä. Se ärsytti poliitikkoja. Eli tällainen altistuminen [julkisuudelle] jollakin tapaa ärsyttää heitä. Joten, jos kansalaiset onnistuvat löytämään keinoja tämän jännitteen ylläpitämiseksi, voi olla että saamme heidät palautettua takaisin raiteille.” (EP02, 14.)

Poliitikoilta pyydetään haastatteluissa myös lisää vastuunottoa, johdonmukaisuutta ja rehellisyyttä viestinnässä ja kansalaisyhteiskunnan kanssa tapahtuvassa kommunikaatiossa (esim. EP07, 7; EP09, 11; EP01, 27; EP10, 6; EP01, 6). Haastateltujen luottamusta poliitikkoihin syö vaikeiden aiheiden välttely ja puheet, jotka eivät johda tekoihin:

”Eilen yritin katsoa vaaliväittelyä televisiosta ja se sai minut voimaan pahoin. Pahoin, en pystynyt, en pystynyt katsomaan sitä loppuun asti. [...] Koska minusta tuntuu, että he valehtelevat, eivätkä sano mitä he ajattelevat. He voisivat oikeasti vain sanoa, että katsokaas: ’asiat ovat nyt todella huonosti ja meidän täytyy tehdä sitä ja tätä, ja vielä enemmän’, mutta sen sijaan he piiloutuvat puoluefraasiensa ja vaali-iskulauseidensa taakse, eivätkä liiku piilostansa mihinkään.” (EP07, 7.)

”He eivät ota vastuuta. Jos olette saattaneet meidät tähän sotkuun, yrittäkää nyt hitto vie edes saada meidät pois [...] Ensimmäisenä vuonna [he] sanoivat, että kriisiä ei ole, toisena vuonna sanoivat, että kriisiä ei ole, ja nyt olen kuunnellut jo yli vuoden juttua ’orastavista versoista’. Ei se ole niin vaikeaa, kaksi plus kaksi on neljä. Tai siis, miksi ette sano asioita niin kuin ne ovat? Koska niin se vaan on, että he eivät sano sitä. Tai siis, he kääntävät asiat pääläelleen vaan siksi, etteivät vaikuttaisi pahiksilta. Eli niin kuin aiemmin sanoin, he pakenevat vastuuta. (EP09, 11.)

”[Espanjalainen politiikka] on iso sirkus, vähän niinkuin Big Brother -ohjelma. Ensin jostakin asiasta sanotaan sitä ja sitä ja sitten tätä, pam, pam, pim, pam, pum, [se on] kuin tennisottelu ja, ja, ja, sama tennisottelu vaan jatkuu, mutta ei koskaan ratkea, kukaan ei voita. Se, jonka pitäisi voittaa ottelu on yhteiskunta, mutta yhteiskunta aina häviää.” (EP10, 6.)

”[I]hmiset huomaavat, että heidän tilanteensa, tai heidän perheensä tai läheistensä tilanne, huononee huononemistaan, ja he näkevät, että poliitikot sanovat asioita. [M]utta totuuden hetkellä, riippumatta siitä, mitä he sanovat TV:ssä, tai mitä ihmiset kuulevat radiosta tai lukevat sanomalehdistä, heidän tilanteensa ei parane. [J]a huomataan, että riippumatta siitä, miten asiaa katsotaankaan, tilanne vain pahenee.” (EP01, 6.)

Haastateltujen argumenteissa vaaditaan rehellisyyttä, ja esimerkiksi EP09:n (11) lausunnossa rehellisyys assosioituu suoraan vastuun ottamiseen. Suurimmaksi osaksi

lausunnoissa kuitenkin ymmärretään, että kommunikointityylit vaihtelevat puhujan aseman mukaan. Päätöksentekoa koskevassa keskustelussa pelkkä rehellisyys ja läpinäkyvyys ei riitä, vaan poliitikoilta odotetaan myös valmiutta osallistua johdonmukaiseen viestintään ja poliittisista kysymyksistä käytävään asianmukaiseen keskusteluun:

“Tämä on oma mielipiteeni, koska joskus minä toimin puheenjohtajana. Ja lisäksi tämä antaa mahtavan vapauden ilmaista itseään yksilönä, koska sitten puheenjohtajana voi puhua vain niistä asioista, joista on olemassa konsensus sen takia, että on puheenjohtaja. Sillä meillä [eräessä 15M järjestäneistä yhdistyksistä] kyllä on puheenjohtaja.” (EP01, 8.)

“[...] Francisco Grande, Madridin itsehallintoalueen varapresidentti. Herra, joka Madridin Indignados-mielenosoitusten jälkeen esiintyy televisiossa valittaen sitä, että mielenosoittajat talloivat Paseo del Prado -bulevardin kasveja ja virtsaavat puutarhoihin, sekä sitä, miten jotkut mielenosoittajat marssivat alasti. No, se, että jotkut ihmiset kävelevät alasti, se on jotakin, mihin minä en sekaannu. On totta, että se on moitittavaa käytöstä. Mutta en pidä sitä kuitenkaan sellaisena asiana, joka veisi tuhansien ihmisten mielenosoitukselta pois sen legitimitetin. [...] Tuhannet ihmiset kokoontuvat poliittiseen protestiin, ja [...] tämä herra ei kykene argumentoimaan mitään muuta asian suhteen. Ja hän on siis Madridin itsehallintoalueen varapresidentti.” (EP01, 27.)

Useat haastatellut puhuvat tiedotusvälineistä ennemminkin tiedonlähteinä, kuin vuorovaikutteisina, alhaalta ylös muokkautuvina kansalaisten mielipiteiden artikuloijina ja julkisen keskustelun areenoina. Kun haastatellulta EP10 (7) kysytään, miten lehdistö on vaikuttanut 15M-liikkeen syntymiseen, hän toteaa lehdistön kirjoittavan liikkeestä oman ideologiansa perusteella. Hän toivoo puolueettomia sanomalehtiä ja sanoo, että ostaisi lehteä, jos sellainen olisi olemassa. EP10:n kommentti antaa surullisen kuvan espanjalaisesta mediasta. EP01 on lausunnoissaan samoilla linjoilla ja toteaa espanjalaisten tiedotusvälineiden olevan politisoituneita ja palvelevan taloudellista valtaa.

”[L]ehdistöllä, kaikella lehdistöllä on suuntaus. Ja sen suuntauksen pohjalta [...], jos heitä kiinnostaa sanaa, että asia on valkoinen, olkoon se valkoinen, ja jos toista kiinnostaa, että se on musta, olkoon se musta. Tai siis, myös lehdistöllä, jokaisella on ideologia, ja sen ideologian pohjalta [...] Sanomalehti El Mundo tulee puhumaan negatiivisesti, sanomalehti Público tulee puhumaan melko hyvin. El País tulee puhumaan hyvin. El Periódico, ei kumpaakaan. Ja La Vanguardia, ei kumpaakaan. Tai siis joka sanomalehti ideologiansa vuoksi, melko lailla... Olisi hyvä, että olisi [...] sanomalehti, jonka toimittajat olisivat vapaita, se olisi fantastista, fantastista. Ostaisin sellaista.” (EP10, 7.)

“Uskon, että 15M on liike, joka on huomattu alusta lähtien. Erityisesti mitä medianäkyvyyteen tulee. Sen toteaminen, että tiedotusvälineet ovat politisoituneita, on vain tämän maan todellisuuden kuvailemista. Kuten sen sanominen, että poliittinen valta on riippuvainen taloudellisesta vallasta. Ja se, että taloudellisella vallalla on hyvin konkreettisia etu- ja sukunimiä. No, se on myös osa tämän maan todellisuutta. [...] kuka kontrolloi lopulta kaikkea: pankit, pankkien johtajat, suurosakkaat, jne. Ja siinä mielessä on ollut selvää kiinnostusta kukistaa 15M alusta saakka.” (EP01, 20.)

Haastatellut pitävät **vapaata tiedonvälitystä ja tiedon etsimistä** tärkeänä ja usea sanoo suosivansa tiedon etsimisessä internetiä. EP02 (2–3) kuvailee kriisin puhkeamisen jälkeen havainneensa ympärillään lisääntyntä tiedonjanoa ja kiinnostusta löytää selityksiä kriisille ja muille yhteiskunnallisille ongelmille, erityisesti sellaisten ihmisten keskuudessa, jotka eivät olleet aikaisemmin olleet mukana esimerkiksi ympäristö- tai naisasiainliikkeessä. Tiedonsaannin tarvetta on lisännyt myös väestön kasvanut koulutustaso.

“[T]iedonhankinta tapahtui pääasiallisesti internetin avulla. Koska tiedostuvälineet ovat yhä enemmän...koska ne ovat yrityksiä, niin niillä on konkreettisia intressejä. Niinpä uskon, että tämän kasvualusta on suurelta osin peräisin internetistä. Tai siis tiedon hakemisesta internetin avulla ja blogeista. Tai siis, blogeista, sosiaalisesta mediasta. Videoita, diaesityksiä ja tekstejä alettiin lähettää ja ne alkoivat kiertää sähköpostilistoilla, ja uskon, että se aiheutti jonkinlaista magmaa, samoin kuin tyytymättömyys ja sitä seuraava ajatus ”Mitä nyt on oikeastaan tapahtumassa?” ja... myös kauan sitten kirjoitetut tekstit [haastattelija mainitsee esimerkkinä Naomi Kleinin ja Noam Chomskyn]. Yhtäkkiä niillä alkoi olla erityinen merkitys monille ihmisille. Ja uskon, että Espanjan tapauksessa lisäksi se, että uudet sukupolvet ovat yhä paremmin koulutettuja, ja heillä on tavallaan myös kansainvälisempi näkökulma.” (EP02, 2–3.)

EP02:n puheenvuorossa tiedotusvälineitä kuvaillaan puolueellisiksi sillä perusteella, että ne ovat yrityksiä. Puolueellisuus assosioidaan siis taloudellisen edun ja vallan tavoittelun kanssa. Perinteisemmistä viestintätavoista poiketen Internet nähdään vapaana ja puolueettomana viestintäfoorumina ja tiedonlähteenä, sillä sitä on vaikeampi kontrolloida ja sensuroida. Lausunnoissa ei kuitenkaan kyseenalaisteta Internetistä löytyvien tietojen objektiivisuutta ja todenmukaisuutta, tai pohdita Internetissä harjoitettavan viestinnän taustalla vaikuttavia motiiveja ja valta-asetelmia.

Jos ajatellaan, että kansalaisyhteiskunnan tulisi voida seurata ja vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon, herää kysymys, onko tiedotusvälineiden kautta tapahtuvalle julkiselle keskustelulle riittäviä edellytyksiä, jos kansalaiset pitävät tiedotusvälineitä puolueellisina. Yhtenä 15M-liikkeen saavutuksista haastatellut pitävät sitä, että siitä on tullut yhteiskunnallinen toimija, joka noteerataan mediassa, ja jonka näkemykset ja vaatimukset tulevat siten kuulluksi. 15M:ää pidetään riittävän suurena yhteiskunnallisena toimijana, jotta se onnistuu valvomaan ja kritisoimaan poliitikkojen toimia. Silti EP01 (20) mainitsee painostuksen välineenä julkisen keskustelun lisäksi myös julisteiden kiinnittämisen kaduille, ja on sitä mieltä, että tällainen painostus onnistuu vain vaalien aikana – niiden jälkeen se on poliitikoille ”yhdenmukaista”.

“Mitä esimerkiksi tiedotusvälineisiin tulee, on helppo huomata, että kaikki seuraavat tarkkaan [15M-liikkeen] mahdollisia päätöksiä. Tai siis, uskon, että kun kyseessä on oikeasti, mielestäni,

sellainen liike, joka selvästi pyrkii parantamaan elämäämme kaupungeissa, kylissä ja meitä ohjaavissa maissa, niin kaikki ovat jotenkin hyvin, hyvin hereillä tämän tilanteen suhteen.” (EP03, 5.)

”Vaalikampanja [...] [t]ulee olemaan hyvin vaikea kaikille poliitikoille. Aiomme huolehtia siitä, että siitä tulee sellainen. Mitä [tämän eteen] aiotaan tehdä? Ensinnäkin kaikki tapahtuneet korruptiotapaukset aiotaan nostaa esiin. Sellaiset, joihin on sekaantunut politiikassa mukana olevia, tällä hetkellä korkeassa asemassa olevia ihmisiä. Tai presidenttiehdokkaita. [...] Yksi 15M:n saavutuksista on ollut, että siitä on tullut hyväksytty eturivin toimija. Melkein kaikissa suljettujen ovien poliittisissa kokouksissa puhutaan 15M:stä ja siitä, mitä se voi ja ei voi tehdä. Sillä on suunnaton vaikutus mediaan. Se mobilisoi tuhansia äänestäjiä. Ja aiomme hyödyntää sitä, tietysti aiomme hyödyntää sitä. [...] Ja tuhansia seuraajia, jotka ovat niitä ihmisiä, joita [edustajat] tarvitsevat saavuttaakseen sen aseman. Eli varokaa vaan, sillä ’kaikki kelpaa’ -aika on ohi. [...] Aiomme siis näyttää, että vaalit ovat mahdollisuus, joka pitää hyödyntää. Koska myöhemmin se on heille yhdentekevää. Nyt on aika vaatia uudistuksia ja osoittaa, mihin pystymme. [Tekstiä puuttuu] luultavasti liimaamme julisteita. Samalla tapaa kun vaalimainoksia liimataan, niin esimerkiksi Rubalcaban tai Rajoyn tai kenen tahansa julisteen viereen voi laittaa: ”tämä herra on tehnyt tällaista. Ja tämä herra on vastuussa tästä. Tämä herra sitä ja tätä.” Niin täytyy toimia, jotta ihmiset pitävät nämä jutut mielessä.” (EP01, 20.)

EP01:n (16–17, 20, 24) lausunnoista nousee esiin tavoite päättäjien suuremmasta tilivelvollisuudesta ja tuomitsemisesta. Ajatuksena on, että päätöksenteko on niin opaakkia ja tapahtuu niin monella tasolla, että haitallisten päätösten takana olevat toimijat eivät joudu niistä vastuuseen. EP10 (6) sanoo, ettei aio äänestää lainkaan siitä syystä, että suurimmat päätökset tehdään kuitenkin Espanjan ulkopuolella. Jotta kansa voisi kontrolloida vallankäyttöä ja asettaa päätöksentekijöitä vastuuseen, tulee heidän ensin tietää, keitä päätösten takana on:

“Mikä mahdollistaa tällaisen? No internet. Ja se, että nämä ongelmat eivät kosketa vain Espanjaa, vaan ne ovat globaaleja ongelmia, jotka vaikuttavat käytännössä kaikkiin maihin. Joihinkin vahevimmin kuin muihin, se on totta. Espanjan tilanne ei ole verrattavissa Etiopian tai Kongon tilanteeseen. Mutta Kongon ja Etiopian ongelmien aiheuttajat ovat varmaankin samoja, kuin ne, jotka ovat ajaneet Espanjan tähän tilanteeseen. Siellä seuraukset vain ovat vakavampia. Mutta ne, jotka ovat vastuussa näistä ongelmista ovat varmaankin samoja. Nyt alamme nimetä kriisistä vastuussa olevia [henkilöitä]. Ei, tämä ei ole niin, että nyt on kriisi ja sille ei voi tehdä mitään ja nostetaan vain kädet ylös. Ei, ei. Tietty ihmiset ovat tehneet tiettyjä päätöksiä, jotka ovat johtaneet tähän tilanteeseen. Sinulla tai minulla ei ole valtaa pelastaa tätä maata tästä tilanteesta. Ja siksi me emme ole samalla tavalla vastuussa, kuin jotkut toiset. Ja sen takia ei ole oikeudenmukaista, että kriisin kustannukset jaettaisiin tasan meidän kaikkien kesken, eikä se ole käytännössä nyt edes mennyt niin. Joten aiomme katsoa ja nimetä, ketkä muodostavat, tai muodostivat Maailman valuuttarahaston. Ja keistä koostui Euroopan keskusryhmä [viittaa todennäköisesti Euroopan keskuspankkiin], ja keitä on Euroopan parlamentissa. Nimien kera, keitä on kussakin paikassa. Ja ketkä tekevät päätöksiä. Ketkä allekirjoittivat ne ehdot, jotka ovat vieneet Kreikan valtion tähänhetkiseen tilanteeseen. Mitä seuraamuksia heille on siitä koitunut? Miten he ovat maksaneet siitä? He eivät ole maksaneet siitä. Mutta nyt, nyt tämä asia on tuotava esiin. Tämä ajatus, että me kaikki olisimme tasa-arvoisia ja meidän kaikkien pitäisi maksaa saman verran syntiemme tähden, se on harhakäsitys, se ei ole totta. [...] Vaalikampanja on mahtava mahdollisuus aloittaa korttien paljastaminen. Mutta myös sen jälkeen tämä tulee jatkumaan. Aiomme ottaa asioista selvää. Kenellä täällä mahtaa olla vastuu?” (EP01, 24.)

7.5 ÄÄNESTÄMISEN JA VAALIDEMOKRATIAN DISKURSSI

Haastatellut eivät vastusta vaaleissa äänestämiseen perustuvaa edustuksellista demokratiaa sinänsä (vrt. Malmberg 2013), mutta vaativat muutoksia siihen, miten edustuksellinen järjestelmä ja puolueet toimivat. Äänestämisen ja vaalidemokratian diskurssi on haastatteluissa selvästi läsnä. EP05:n (12) mielestä äänioikeus on niin kallisarvoinen oikeus, että sitä pitää hyödyntää. EP01 (17) toteaa puolestaan, että mitä enemmän äänestäjiä, sitä oikeudenmukaisempi äänestyksen tulos hänen mielestään on – mitä harvempi äänestää, sitä suurempi painoarvo on kaikkien äänestämässä käyneiden kansalaisten antamilla äänillä. EP09 (7) on puolestaan sitä mieltä, että kansalaisten täytyy olla käynyt äänestämässä ennen, kuin he voivat kritisoida poliitikkoja.

“[M]inusta tuntuu pahalta, jos ihmiset, minulle läheiset ihmiset eivät äänestä. Uskon, että se on oikeus, jonka saavuttamiseksi on vuodatettu verta, ja uskon, että aina, aina pitää äänestää. Sekä valtakunnan tason, kunnallisissa ja itsehallintoalueiden vaaleissa, että yrityksissä järjestetyissä ammattiliiton vaaleissa.” (EP05, 12.)

“Tämänhetkinen järjestelmämme on siinä mielessä suljettu, että jokaisella on kaksi vaihtoehtoa, mennä äänestämään tai jättää se tekemättä. Mutta jos et tee sitä [mene äänestämään], annat siten vain lisää valtaa sille, joka tekee niin. Siksi kehoitus jättää äänestämättä ei vaikuta toimivalta ratkaisulta. Koska lopulta, jos kaikki annetut äänet jaetaan ja äänestäneiden määrä on pieni, niin näiden ihmisten antamilla äänillä on yhä enemmän painoarvoa. Ja jos vaalilaki itsessään jo on melko epäoikeudenmukainen maakunnallisine vaalialueineen. Niin että esimerkiksi Soriassa annettu ääni on paljon arvokkaampi kuin Madridissa annettu ääni. Niin emme toki halua tehdä järjestelmästä vielä epäoikeudenmukaisempaa. Niinpä siinä mielessä henkilökohtaisesti minä [haastatellun nimi] olen sitä mieltä, että täytyy äänestää, kyllä täytyy äänestää. Mutta ennen sitä on tiedettävä, mitä toimijaa äänestää.” (EP01, 17.)

“[E]nsin täytyy hyödyntää [ääni]oikeutta ja äänestää, ja vasta sen jälkeen voi alkaa esittää valituksia ja vaatimuksia. [...] Eli jos ei äänestä, sitten ei myöskään voi valittaa.” (EP09, 7.)

”Pelkkä kerran neljässä vuodessa äänestäminen on hyvin vaivatonta, mutta kansalaisten kannalta on myös suojatonta, mikäli tämä on ainoa poliittisen osallistumisen tapa. Koska, koska jätät [päättöksenteon] sellaisten ihmisten varaan, jotka ehkä toteuttavat ohjelmansa, ehkä eivät. Mutta jos kansalaisille ei ole mitään muuta vaikutusmahdollisuutta... [...] Tai siis, minulla on paljon historiallisia esimerkkejä siitä, miten pahikset ovat voittaneet aina, kun ihmiset ovat jättäneet äänestämättä.” (EP02, 12–13.)

Kuten osiossa 7.2 totesin, EP02 (15) uskoo 15M:n päätöksentekotapojen mahdollisesti kehittyvän kohti äänestämiseen tai edustukseen perustuvaa järjestelmää. Konsensukseen perustuva päätöksenteko on EP02:n mielestä ”hidasta” ja ”väsyttävää”, vaikka konsensuspäättöksenteolle tyypillinen kunnioitus ja tunnustaminen ovatkin hänen mielestään tavoittelemisen arvoisia.

Äänestämisen tärkeyden lisäksi jotkut haastatelluista puhuvat siitä, että puolueiden välisten erojen tunnistaminen ja tunnustaminen on tärkeää (EP03, 3; EP01, 17).

”Yksi 15M:n julistuksista on, usein ihan hyvästä syystä, niputtaa vasemmisto ja oikeisto yhteen. PSOE ja PP, kun taas minun mielestäni [niiden välillä] on joitakin melko tärkeitä eroavaisuuksia. Sen välillä, mitä asioita yksi puolue ajaa, ja mitä toinen ajaa, tai ainakin teoreettisella tasolla. [...] [J]a se on harmi, sillä lopulta käy tietysti niin, että on samantekevää, mitä tulee äänestettyä, koska kaikki vaikuttaa yhdeltä ja samalta, ja se on harmillista.” (EP03, 2.)

”Mutta älä äänestä vain tottumustasi, sen takia että ajattelet PSOE:n edustavan niitä, jotka pelastivat isoisäsi sodassa. Tai että Partido Popular edustaa niitä, jotka murhasivat isoisäsi sodassa, tai päinvastoin. Äänestä sen todellisuuden perusteella, jossa elät nyt, ja kaiken sen perusteella mitä olemme nähneet, mitä olet nähnyt viime vuosina. Ja [vaali-]ohjelman perusteella.” (EP01, 17.)

Yhdeksästä haastatellusta kolme kuitenkin sanoo, ettei todennäköisesti aio äänestää.

”Niin se vaan on, että minä en yleensä äänestä. [Ei saa selvää.] Olenkin aina pitänyt itseäni hiukan ennen kaikkea anarkistina, joten jollakin tapaa pidän demokratiaa... ja jos äänestän, äänestän asioita, jotka vaikuttavat mielestäni hieman hauskemmita, tai... En tiedä, esimerkiksi paikallisella tasolla minulla on kyllä tapana äänestää. [...] Kunnallisvaaleissa kyllä. Valtiollisissa, mietin sitä vielä, mutta uskon, että en äänestä. [...] Mutta mitä tulee osallistumiseen, kansalaisten osallistumiseen ja kaduille jalkautumiseen, niin silloin olen ensimmäisten joukossa. Silloin kyllä. Minusta se on hyvä juttu, että se huomataan, että kaduilla on paljon ihmisiä....” (EP06, 2–3.)

[Haastatellulta kysytään, onko totta, ettei hän aio äänestää]. ”Totta, uskon, että en [aio äänestää]. Mietin sitä vielä kaiken varalta, mutta uskon että en aio. Ehkä äänestän tyhjää. [...] osittain heijastaakseni, että minua kyllä... [...] että kyllä minä haluan tehdä jotain. Että he näkisivät, ettei kyse ole laiskuudesta. Kyse ei ole laiskuudesta, vaan siitä, että en pidä [tekstistä ei saa selvää]. Niinpä kun en koe, että kukaan olisi sellainen, että voisin samaistua häneen, tai että hän ajattelisi samalla tavoin, kuin minä. Äänestän itseäni, tai äänestän tyhjää, tai sitten en... (EP07, 9.)

”En aio äänestää, koska se vaan on niin, että kukaan ei ratkaise mitään minun kohdallani ja nään, että kaikki on yhtä hyvä -verkostoa, ja että en, en samaistu heihin [...] En sentään pyydä, että saisin rahaa, mutta noin yleisesti ottaen sen verran, että työttömyys [alkaisi] vähentyä, että ihmiset työskentelevät, että ihmiset tulevat toimeen. [Sen lisäksi] [e]i, ei tarvita muuta. Mutta kun nään, mitä tapahtuu, ja nään kaikki skandaalit, joita on siellä täällä. Olivat he sitten valkoisia, mustia, punaisia tai keltaisia, niin ei, ei...” (EP10, 4–5.)

Niistä haastatelluista, jotka aikovat äänestää, jotkut (EP05, 11–12; EP10, 4; EP09, 7; EP08, 13) pohtivat myös sitä mahdollisuutta, että 15M rekisteröityisi puolueeksi.

”Ajattelin, että heillä tulisi olemaan edustus, edustajainhuoneella. Tällaisella edustuksella voi ehkä saavuttaa mahdollisuuden esittää asioita käsiteltäväksi ja tulla kuulluiksi. Uskon, että se on ainoa tapa tässä maassa. Tuoda jotakin esille ja tulla kuulluiksi. Koska lakialoitteiden kautta, jotka ovat toinen tapa tuulla kuulluiksi, en ole kuullut yhdestäkään lakialoitteesta, joka olisi edennyt loppuun asti. [...] Loppujen lopuksi he eivät aio asettua ehdokkaaksi poliittisena ryhmänä, jolla on ehdotuksia. Loppujen lopuksi se on vain verkosto. Uskon, että sen [15M:n] olisi pitänyt ottaa tämä ratkaiseva askel.” (EP05, 11.)

”[T]arvittaessa [ei saa selvää] voisi jopa perustaa poliittisen puolueen, ihan hyvin. Se olisi täysin demokraattista, eikö vaan?” (EP10, 4.)

”Joten nyt, näiden vaalien suhteen en elättele minkäänlaista toivoa. Olen jollakin tapaa vaan todella pettynyt, niin se vain on. Jos 15M-ihmiset esittävät minulle varteenotettavan vaihtoehdon, niin ehkä menen äänestämään ja äänestän heitä, mutta on myös mahdollista, että menen ja jätän äänestämättä. Ensimmäistä kertaa elämässäni. [...] Mutta kuten sanoin, tällä hetkellä pidän kaikkea niin, niin, niin älyttömän huonona, että en edes tiedä, aionko äänestää.” (EP09, 7.)

“Jos he [15M] perustaisivat puolueen, minä äänestäisin heitä. [...] jos he perustaisivat puolueen, uskon, että heillä olisi mahdollisuuksia menestyä. Heillä olisi mahdollisuuksia ja uskon, että he suoriutuisivat jopa hyvin.” (EP08, 13.)

Useat haastatellut kaipaavat vaaleihin lisää vaihtoehtoja ja hallitukseen useampia puolueita.

”Ainoa asia, mitä uutisista kuulee on, että Rajoyn [PP:n puoluejohtaja] ja Rubalcaban [PSOE:n entinen puheenjohtaja] välillä on 15%, tai 1,15% eroa. Ja vaikuttaa siltä, että muilla ei ole mitään merkitystä. Olen sitä mieltä, että tämä on jo vanhoja peruja. Tai siis, siitä alkaen, kun [...] PC [kommunistinen puolue] katosi. Tai siis, mielestäni silloin, kun kommunistipuolue oli olemassa, oli useampia [...] poliittisia ryhmittymiä. Ja nyt olemme keskittyneet kahteen, ja siinä kaikki. Tämä muistuttaa Yhdysvaltoja, on demokraatit ja republikaanit. Jompikumpi voittaa. Ja jos toinen suoriutuu huonosti, toinen suoriutuu vielä huonommin. Niinpä olen sitä mieltä, että poliittinen vaihtelu on hyväksi, vuoron vaihto, ja, mutta olisi hyvä, että poliittisia puolueita, edustajia olisi enemmän. Tai siis, että olisi niin, että kaikki äänet eivät menisi yhdelle [puolueelle].” (EP09, 5.)

“Aznarin ensimmäiset vuodet, tiettyssä määrin, tilanne oli samanlainen kuin nyt, tilanne oli erittäin huono, ja he onnistuivat hoitamaan sen. Mutta sitten, kun [PP-puolue] sai vaaleissa enemmistöaseman, se otti jumalan aseman ja ääni kellossa muuttui. Se, mikä minua pelottaa, on juuri se. Että [...] PP saa absoluuttisen enemmistön ja voi tehdä mitä sitä huvittaa. Sillä absoluuttinen enemmistö, se voi muuttaa kaiken. Tai siis, silloin [PP] voi ehdottaa lakeja, ja hyväksyä ne enemmistösä avulla.” (EP09, 5.)

EP02:n (7; 10–11) mielestä Espanjan vaalilaki eriarvoistaa puolueita ja tuottaa vääristyneitä tuloksia, minkä vuoksi sitä pitäisi muuttaa. Myös EP07 (10), EP05 (5–6) ja EP03 (6) pitäisivät hyvänä muutoksia siihen, miten vaaleissa annetut äänet lasketaan ja edustajien paikat jaetaan.

”[O]n tarpeen parantaa eduskunnan representatiivisuutta. [...] koska meillä on se ongelma, että maakunta[vaalit] suosivat äänien keskittymistä. [...] Tai siis, esimerkiksi Izquierda Unidan tapauksessa, tai UPyD:n, jotka ovat kolmanneksi ja neljänneksi, kolmanneksi ja viidenneksi äänestetyimmät poliittiset ryhmittymät, ne sijoittuvat [tämän vaalijärjestelmän vuoksi nyt] kuudenneksi ja kahdeksanneksi. Sitenpä PNV:llä ja Convergencialla on paljon enemmän edustajia, vaikka ne saavat vain kymmenesosan äänistä.” (EP02, 7.)

“Mikä on se todellinen prosenttimäärä äänioikeutetuista, jolla tässä maassa pääsee valtaan? Edustaako se, joka pääsee valtaan, myös niitä, jotka ovat jättäneet äänestämättä tai äänestäneet tyhjää? Edustavatko he myös niitä, jotka antoivat hylätyn äänen? Edustavatko he myös niitä, jotka äänestivät muita puolueita? Koska he tietenkin sanovat: ’minua äänesti vaikka kuinka moni’. ’No minuahan äänesti enemmistö kansalaisista’. Ehkä se ei pidä paikkaansa, ehkä häntä eivät äänestänyt 51% niistä kansalaisista, jotka voivat äänestää. Ehkä häntä äänesti 51% niistä kansalaisista, jotka kävivät äänestämässä, ja kaikki äänioikeutetut eivät kuulu tähän ryhmään. [...] Ehkä käy niin, että muut puolueet säilyttävät [...] 55%:n prosentin kannatuksen, mutta he eivät onnistu pääsemään sopuun ja siksi hallitusvallassa on puolue, jonka kannatus on vain 45% äänistä. Niiden äänistä, jotka ovat menneet äänestämään, ja heihin ei kuulu kaikki äänioikeutetut. Eli vaalijärjestelmä, tällaisena kuin se nyt on, mielestäni se on melko, se tekee itse itsestään epälegitiimin. [S]e on järjestelmä, joka toimii hyvin valtiossa, joka oli juuri jättänyt diktatuurin taakseen, jossa pelättiin paljon uuden sisällissodan puhkeamista, ja jossa oli voimakas erottelu vasemmiston, oikeiston, punaisten, fasistien ja muiden sellaisten välillä. Mutta nykypäivän todellisuus on toisenlainen.” (EP02, 10–11.)

“En tiedä kovin hyvin, minkälainen tämä vaaliuudistus on, jota jotkut haluavat ehdottaa. En ole ottanut siitä paljonkaan selvää. Mutta en pidä sitä loogisena, että Izquierda Unidan kaltainen pieni puolue, koska sillä ei ole sellaisia osuuksia ja niin edelleen [...] valtiollisella tasolla. En ymmärrä sitä, en vaan ymmärrä. En ole tutkinut asiaa, mutta kun...Jos miljoonat ihmiset valitsevat sen

vaihtoehtoon, miksi se ei pääse pidemmälle? Ja miksi joillakin paikallisilla, vähemmistöä edustavilla poliittisilla voimilla on niin paljon valtaa. Minusta on hyvä, että niillä on edustus valtion tasolla, tottakai, sillä muuten sitä on vaikea saavuttaa, mutta muillakin ryhmillä voisi olla pääsy siihen. [...] Uskon, että jos siellä eivät olisi aina enemmän tai vähemmän samat, jos sinne tulisi erilaisia ihmisiä, jotka voivat ajatella eri tavoin, se on aina, moninaisuus on aina hyvä asia.” (EP07, 10.)

“Mitä demokratiaan tulee, niin kyllä se on niin, että ehkä sen pitäisi olla oikeudenmukaisempaa ja kansalla pitäisi olla siinä mielessä enemmän päätösvaltaa. [...] että yhden ihmisen ääni olisi samanarvoinen Kastilia ja Leónissa, [...], Barcelonassa, Madridissa ja Sevillassa. Minä kyllä uskon, että se on tärkeää. Jotta se olisi mahdollisimman lineaarista. Espanjan kolmanneksi äänestetyin taho ei voi olla kansallisella tasolla yksi vähiten edustetuista. Nyt se nimittäin menee niin.” (EP05, 5–6.)

Joidenkin haastateltujen mielestä myös äänestämättä jättäneiden ihmisten sekä hylättyjen ja tyhjien äänien määrän tulisi näkyä vaalituloksessa ja parlamentissa, niin, että äänestämättä jättämisellä ja protestiäänillä olisi konkreettista vaikutusta (EP05, 12.)

“On olemassa hyvin selkeä ehdotus, että tyhjän äänen antaminen ja hylätyt äänet, että niillä ihmisillä, jotka jäävät kotiin, että heillä olisi... ja minusta se vaikuttaa hyvin mielenkiintoiselta, että heillä olisi oma edustus hallituksessa. Ehkä edustajainhuoneelle pitäisi jättää vapaita paikkoja. Niin, että 300:sta ja jostakin kansanedustajasta, 60 jää tyhjiksi tyhjien äänten vuoksi.” (EP05, 12.)

Haastatellut pohdiskelevat mahdollisuutta laajentaa äänestysmahdollisuuksia vaalien ulkopuolelle.

7.6 DISTRIBUTIIVISEN OIKEUDENMUKAISUUDEN DISKURSSI

Kaikissa tutkimissani haastatteluissa nousee selvästi esiin käsitys, jonka mukaan oikeudenmukainen yhteiskunta merkitsee hyötyjen ja kustannusten jakamista yhteiskunnan jäsenten kesken yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentämiseksi. Uusliberalistisesta filosofiasta poiketen kaikki haastatellut kannattavat jonkinasteista tulonjakoa, julkisesti rahoitettua hyvinvointivaltiota, progressiivista verotusta ja julkisia palveluja, kuten universaalia ja ilmaista terveydenhuoltoa ja koulutusta.

Distributiivisen oikeudenmukaisuuden diskurssi nousee esiin erityisesti haastateltujen lausunnoissa liittyen asutokuplan puhkeamiseen ja talouskriisin hoitoon. Esimerkiksi EP01 (11, 24), EP02 (7), EP07 (10) ja EP05 (4) ovat huolissaan julkisten palveluiden leikkauksista. EP01 (24) sanoo pitävänsä julkisia palveluita erityisen tärkeinä siksi, että ilman niitä ei voi olla mahdollisuuksien tasa-arvoa. Toisessa argumentissa EP01 (11) rinnastaa tulonsiirrot kansalaisten maksamiin veroihin: samoin kuin kansalaisilla on velvollisuus maksaa veroja, valtiolla on vastavuoroisesti velvollisuus tarjota julkisia palveluja ja avustuksia.

“[J]ärjestelmässämme on tietynlaisia perusasioita [...], joita vastaan on nyt rikottu, ja on paljon ihmisiä, tai siis, haluan palata... Tai siis, en halua radikaalia vaihtoehtoista järjestelmää, mutta haluan kyllä palata takaisin aikaisempaan pisteeseen, jossa voin mennä lääkärille ilman huolta siitä, pitääkö minun maksaa siitä.” (EP02, 7.)

”[S]osiaalitet. Minusta tuntuu, että niitä leikataan eniten. Ja minua pelottaa ennen kaikkea se, että terveydenhoitoon ja koulutukseen kosketaan. [...] Ja minua pelottaa, että he käyttävät kaikkea valtaansa oikeuksien leikkaamiseen. Ja että he käyttävät hyväkseen sitä, että ihmiset ovat pelästyneitä, jotta he voivat leikata yhteiskunnallisia oikeuksia. Minulla on esimerkiksi veli, joka on [riippuvainen avusta] ja asuu äitini kanssa ja he saavat hoitotukea, jos heiltä otetaan pois se raha, mitä minun äitini voi tehdä, ilman rahaa ja voimatta mennä töihin? Se on vaikeaa. Siksi minua pelottaa.” (EP07, 10.)

“Minusta vaikuttaa siltä, että kriisi ei vaikuta heihin [poliitikoihin] mitenkään. He tekevät huonoa todella huonoa politiikkaa. En ymmärrä poliitikasta paljonkaan, mutta he eivät tunnu tekevän mitään. [...] Ja mitä sanoin aikasemmin leikkauksista. Nyt esimerkiksi koulutuksessa. Mutta miksi tuhota koulutus, miksi? Onko nyt niin, että sellainen henkilö, jolla ei ole enää rahaa, tai henkilö, joka ei ole erityisen fiksu tai jolla ei ole huikeita stipendejä, ei voi enää opiskella. [...] He menevät liian pitkälle, paljon, näiden leikkausten kanssa. He kohtelevat meitä todella, todella, todella, todella rajulla kädellä. (EP08, 3.)

”Julkisten palvelujen leikkauksilla meidät pakotetaan [kriisin] maksumiehiksi. Eikä tarkoituksenani ole puolustaa vasemmistolaista diskurssia, joka ylistää julkisia palveluita. Se on vaan niin, että julkiset palvelut mahdollistavat sen, että kaikilla on tasavertaisemmat lähtökohdat. Jos tämä tuhotaan, joudumme takaisin tilanteisiin, jotka ovat ominaisempia 1800-luvulle ja teollisen vallankumouksen aikakaudelle. Emmekä ole valmiita sallimaan, että näin tapahtuu, koska pelissä on sekä meidän että meidän lastemme tulevaisuus.” (EP01, 24.)

“Pyydän sosiaalivastusta ja vastaava sairaanhoitaja kertoo minulle, että avustukset on keskeytetty rahoitusvajeen vuoksi. Ja kaltaiseni itsenäinen ammatinharjoittaja, joka maksaa yli kahdensadan euron arvosta sosiaaliturvamaksuja. Joka on väsynyt asiakkaista taistelemiseen. [...] Ja joka lisäksi on huomannut, että yrityksille tarjottavista avustuksista ei oikeasti ole apua, ja jonka kodissa on tällainen tilanne. Ja sitten kaiken kukkuraksi saa kuulla tällaista. Sitä ajattelee: 'mitä tämä oikein tarkoittaa? Voinko minäkin lopettaa verojen maksamisen rahoitusvajeen vuoksi? Jos minulla ei ole varallisuutta, voinko jättää arvonlisäveron maksamatta joka kolmas kuukausi? Tai voinko jättää maksamatta yhtiöveron tai sosiaaliturvamaksut rahoitusvajeen varjolla? Ja jos minä en voi, miksi te [poliitikot] voitte? Sehän on laissa määrätty, että minulla on oikeus tähän [sosiaalivastukseen].’ (EP01, 11.)

EP10:n (3–4) näkemyksen mukaan hallitusten harjoittama talouspolitiikka on ollut liian yksipuolista, ja se on epäonnistunut sen takia.

”Ihmiset ovat työttömiä, ja tunnelin päässä ei näy, ei näy valoa. [...] Minä henkilökohtaisesti olen myös sitä mieltä, että Espanja on... on aina keskittänyt energiansa rakennusalaan. Niinpä kaikki oli rakennusalan varassa ja muut sektorit, kuten teknologia, maanviljely ja kalastus... unohdettiin kokonaan. Muitakin asioita on oltava siltä varalta, että joku menee pieleen, eikö? Ja sekin on sellainen asia, joka heidän olisi myös minun mielestäni pitänyt... olisi pitänyt hajauttaa enemmän [...]” (EP10, 3–4.)

EP05 (4) puolestaan kritisoi hallitusten harjoittamaa työllisyyspolitiikkaa. Hänen mielestään kriisit ovat syklisiä ja osa tietynlaista talouspolitiikkaa, jonka yhtenä päämääränä on nimenomaan työntekijöiden oikeuksien huonontaminen (em.) EP05:n (4) näkemyksen mukaan tuloerojen kasvattaminen on siis ollut ainakin osittain tarkoituksellista.

“Uskon myös että tällaiset kriisit ovat syklisiä. Nyt pääsemme yli tästä kaudesta ja työpaikkoja alkaa taas syntyä, alamme taas tuhlata enemmän, kuin mihin meillä olisi varaa, enemmän, kuin mitä me tarvitsemme, ja 10, 15 vuoden päästä meillä on taas sama tilanne. [...] Mutta siis tämä viimevuotinen [kriisi] ja se kahdeksan vuoden takainen [kriisi] ovat..., niiden pääasiallinen syy on [voida] vähentää työntekijöiden oikeuksia ja kasvattaa yrittäjien valtaa. Molempia asioita. [...] Ja molempia on edeltänyt työuudistus. [...] Asiat eivät toimi hyvin, [...] eivät vain politiikassa noin yleisesti, vaan työllisyyspolitiikassa. Sillä lopulta yrittäjiä on hyvin vähän ja meitä työntekijöitä on paljon, ja me olemme niitä, jotka kärsimme ja maksamme kriisin [aiheuttamat kustannukset]. Se on minun mielipiteeni, mielestäni me työntekijät olemme niitä, jotka maksavat kriisin. Koska loppujen lopuksi keskeisimmät ja rajuimmat toimenpiteet ovat kohdistuneet nimenomaan työntekijöihin.” (EP05, 4.)

Kun EP08:ltä (3) kysyttiin, mitä kansalaiset voisivat tehdä yhteiskunnallisen ja taloudellisen tilanteen parantamiseksi, hän korosti yhteistyön ja veronmaksun merkitystä. EP08 (8) mainitsee myös, että verotuksen tulisi ehdottomasti olla progressiivista. Myös EP07:n (7) mukaan tuloista osan pitäisi palautua yhteiskunnalle, sillä yhteisiä varoja käytetään taloudellisten instituutioiden toiminnan ylläpitämiseen.

”Katsotaas, se, mitä voimme tehdä, on tietenkin tehdä niin paljon yhteistyötä kuin voimme, meidän täytyy olla tietoisia siitä, että jos on esimerkiksi jotain julkista ja ilmaista, niin sitä pitää hyödyntää, käyttämättä väärin asioita [...] ja en tiedä, tekemällä yhteistyötä, maksamalla veromme.” (EP08, 3.)

”Miksi minä maksaisin saman verran veroa kuin pormestari?” (EP08, 8).

”Ennen kaikkea minua narkästyttää se keinottelu ja holtiton rahan siirtely, jota tehdään lainkaan muita kunnioittamatta, antamatta mitään omalle yhteisölle, kaupungille tai valtiolle, tai mille ikinä. Vaikka se pitää sinua pystyssä. Kaikki pidämme pystyssä pankkeja ja pidämme yllä valtiota. Enkä minä halua, että sitä rahaa voidaan käyttää siihen, että joku herra ostaa itselleen pukuja tai ostaa itselleen talon.” (EP07, 7.)

Kuten edellä olevista lausunnoista käy ilmi, useat haastatellut pitivät yleisesti hyvänä asiana sitä, että verorahoja käytetään yhteiskunnallisten ja taloudellisten instituutioiden ylläpitämiseen, kun taas taloudellisten voittojen tekemistä maksamatta niistä veroja pidetään epäeettisenä ja epäoikeudenmukaisena. EP09 (8) ehdottaa jopa kansalaisille asetettavia, kuukausiansioihin suhteutettuja lisämaksuja talouden elvyttämiseksi:

”Ja sanoin pojalleni [pojan nimi]: Tekisin niin kuin Saksassa. Saksassa toisen maailmansodan jälkeen ihmiset työskentelivät kaksi tuntia tai 3 tuntia tai 5 tuntia enemmän viikossa valtiota varten’. Sanoin, ’Kun täällä olemme sellaisia, että teemme todellisuudessa aika vähän töitä, niin sen sijaan voitaisiin antaa 1% kaikkien kuukausiansioista [...] siis ihan kaikkien. Niin yrittäjiltä, itsenäisiltä ammatinharjoittajilta, taksikuskeilta, eläkeläisiltä kuin työttömiltäkin. [...] ja kaikilta tasapuolisesti. [J]a vuodessa tämä antaa valtiolle rahavirran infrastruktuuriin, työllistämiseksi, mihin vaan.’” (EP09, 8.)

EP10 (4–5) pitää hyvänä ideana työaikojen lyhentämistä, jotta työtä riittäisi useammille. Hän myös vastustaa yksityisten pankkien pelastamista julkisella rahoituksella ja pitää sitä erityisen virheellisenä silloin, kun samaan aikaan terveydenhuollosta leikataan. Voidaan

ajatella, että EP10 vaatii samaan aikaan lisää työelämän sääntelyä ja toisaalta vähemmän puuttumista finanssimarkkinoihin. EP10 ei kuitenkaan mainitse lausunnossaan eksplisiittisesti, kenen vastuulla työviikkojen lyhentäminen olisi, tai miten se pitäisi saavuttaa.

“[O]len samaa mieltä tämän liikkeen ajatusten kanssa [...] [, kuten] ajatukset 35 tunnin työviikosta työn hajauttamiseksi, ja jotta ihmiset voisivat tehdä töitä, esimerkiksi. Ja se, ettei pankkeihin pumpattaisi julkista rahaa. Koska... pankit ovat yksityisiä, eivät julkisia. Tai siis, julkinen puoli ei voi antaa rahaa yksityiselle puolelle. Yksityisen toimijan täytyy elää seurausten ja tulosten kanssa, niin kuin minkä tahansa tavallisen yrityksen. Nämä kaksi aihetta ovat minulle hyvin, hyvin tärkeitä. Miten se on mahdollista? Että pankki pelastetaan, että pankki saa julkista rahoitusta ja terveydenhoidossa ihmiset kärsivät. Tämä on vain esimerkki. Sama juttu työtuntien jakamisen kanssa. Jos kaikki työskentelevät 35 tuntia, niin jotkut ihmiset tulevat tienamaan vähemmän, mutta täytyy olla hieman solidaarisempi, jotta kaikilla olisi se oikeus [työpaikkaan].” (EP10, 4–5.)

Myös poliitikkojen harjoittama asunto- ja talouspolitiikka herättää haastatelluissa kritiikkiä. EP09 (2–3) puhuu siitä, miten pankit edesauttoivat Espanjan asuntokuplan puhkeamista ja talouskriisiä myöntämällä suhteettoman korkeita lainoja. Vaikka hän pitää pankkeja syyllisinä tilanteeseen, hän kritisoi myös poliitikkoja siitä, etteivät he ole osanneet hillitä tilannetta, vaan ovat pitäneet yllä kuvaa jatkuvasta kasvusta. EP09:n mielestä sekä oikeisto-, että vasemmistopoliitikot ovat luoneet kansalaisissa liian suuria odotuksia talouden tilan suhteen, minkä seurauksena moni lainanottaja ei ole osannut varautua velanoton riskeihin. EP09:n mielestä pankkien pitäisi kantaa enemmän vastuuta tilanteissa, joissa lainan takaisinmaksu osoittautuu mahdottomaksi, sen sijaan, että lainanottajat jäisivät asunnottomiksi ja velallisiksi. Maksuvaikeudet ja elintason laskeminen tuli monille kansalaisille yllätyksenä, ja sen vuoksi EP09 pitää kansalaisten syyllistämistä kohtuuttomana. Myös EP01 (5) kritisoi pankkien toimintaa ja erityisesti lainsäädäntöä, jonka mukaan maksukyvyttömät asunovelalliset joutuvat panttina olleen asunnon luovuttamisen lisäksi maksamaan pankille edelleen 40 prosenttia ottamastaan asuntolainasta. EP06:n (5) mielestä on erityisen älytöntä, että tällaiseen tilanteeseen oltiin päädytty siitä huolimatta, että hallitusvastuussa oli sosialistipuolue PSOE, jonka pitäisi suojella palkansaajia.

”Tämänhetkinen tilanne, taloudellinen tilanne, on todella huono, [...] mielestäni poliitikot, olen täysin pettynyt heihin, sillä, no, he eivät ole osanneet tarttua härkää sarvista. [...] [U]skon, että pankit ovat ajaneet meidät käytännössä kestävämmään tilanteeseen, ja pankit eivät kanna siitä vastuuta, tai siis, niillä on edelleen voittoja ja niillä menee loistavasti. Meille uskoteltiin vuosikausia, että elämme paratiisissa, jossa jokaisen on mahdollista ostaa kaikki haluamansa mukavasti osamaksulla, ilman minkäänlaista ongelmaa, ja nyt näämme ihmisiä, jotka asunonsa menettämisen lisäksi jäävät velallisiksi. Näämme asioita, jotka saavat ajattelemaan: ’tätä, tätä ei voi ihmismieli ymmärtää’. Luojan kiitos minun tilanteeni ei ole samanlainen, sillä minä en ole

koskaan luottanut kuvitelmiin, olen aina pitänyt jalat maassa, ja kun menin naimisiin, ostin sellaisen asunnon, johon minulla oli varaa.” (EP09, 2–3.)

“Velkakriisin myötä tulee yritysten konkurssit, työpaikkojen häviäminen ja työpaikkojen häviämisen myötä lainat, joita ei pystytäkään maksamaan. Ihmiset, jotka ovat ottaneet 30–40 vuoden lainan, ovat kaulaansa myöten velkaantuneita. Alamme nähdä todella dramaattisia tilanteita, yhteiskunnallista draamaa, ja toimenpiteet, joihin poliitikkomme ryhtyvät, siis ne ihmiset, jotka sillä hetkellä ovat hallituksessa, ihmiset, joiden oletettavasti täytyisi puolustaa tai auttaa meitä saadakseen meidät pois kriisistä [...], muistan että ensimmäisenä nostettiin polttoaine-, alkoholi- ja tupakkaveroa. Sitä ajattelee: ’no, alkoholi ja tupakka eivät ole välttämättömiä.’ Mutta entä polttoaine? Jos en käytä autoa, en voi mennä töihin. Ja polttoaineen hinnannousu 3 prosentilla ei ole sama asia minun kohdallani ja 6000 euroa ansaitsevan herran kohdalla. Ja toisaalta hallitus, jonka piti säännellä asuntomarkkinoita, ja jonka pääasiallinen vaalilupaus se oli, mmm, kaksi hallituskautta sitten [...], ei ole puuttunut asuntomarkkinoihin. Eikä se vain ole jättänyt puuttumatta [asuntomarkkinoihin], vaan sen sijaan on perustettu asuntoministeriö, joka lahjoitti sandaaleja, tossuja asunnon etsimistä varten, mutta asuntojen hinnat eivät ole tulleet alas, eikä hintojen alentamisen eteen ole tehty mitään, kaikki on jäänyt sanojen tasolle. Missä ovat asuntopolitiikan todelliset aikaansaannokset? Niitä ei ole. [...] Tämän maan moottorina ollut rakennusala on pysähtynyt. Koska hintoja ei voi nostaa aina vaan lisää ihmisten velkaannuttamisen kustannuksella, sillä on rajansa. Yhtäkkiä se kaatuu. Ja se aiheuttaa valtavia työttömyyslukuja, pankit alkavat takavarikoida asuntoja ja kiinteistöjä [...]. Lisäksi pankit alkavat hyödyntää jotakin, jota ne eivät olleet aikaisemmin hyödyntäneet, ja se on lainoja koskeva lakiuudistus, jonka José María Aznarin hallitus teki vuonna 2003. Ja se merkitsee sitä, että he takavarikoivat asuntosi ja olet heille silti 50 prosenttia velkaa, nyt viime aikoina sitä on muutettu niin, että velka on 40 prosenttia lainasta, riippumatta asunnon arvosta. Ja ihmisten mielestä tämä on epäoikeudenmukaista, erittäin epäoikeudenmukaista, mutta mikään poliittinen puolue ei tunnu olevan valmis tarjoamaan heille vaihtoehtoja.” (EP01, 5.)

“Eli sinun ja minun kaltaisemme ihmiset, jotka olivat töissä, menettivät työpaikkansa ja he eivät pysty jatkamaan lainan maksamista, koska heillä ei yksinkertaisesti ole toimeentuloa. Heidän asumistaan ei ole turvattu mitenkään, vaikka olemassa on perustuslaillinen säädös siitä, että kyseessä on oikeus, jonka toteutuminen meidän täytyy turvata. [...] Ja sitten sitä huomaa, kuinka muissa maissa on ollut lakeja, joiden mukaan ihmiset, jotka eivät voi maksaa asuntoaan, saavat käytännössä pitää sen. Joissakin tapauksissa järjestelmä on niin vinoutunut, että ihmiset eivät vain menetä asuntoaan, vaan kun pankki takavarikoi asunnon puoleen hintaan sen arvioidusta arvosta, ihmiset jäävät vielä osan asuntolainastaan velkaa. Ja he jäävät velkaa käytännössä koko elämänsä ajaksi. [...] Kansalaiset, jotka ovat tehneet töitä, jotka ovat romahtaneet, heillä on ollut mitättömät palkat, heidän töidensä ansiosta ihmiset ovat rikastuneet, ja nyt on niin, että heille ei todellisuudessa voida turvata niinkään perustavanlaatuaista oikeutta, kuin oikeus asuntoon. Siitä huolimatta, että meillä on olevinaan hallituksessa puolue, joka sanoo puolustavansa työntekijöitä. Se on todella älytöntä.” (EP06, 5.)

Haastatellut ovat siis sitä mieltä, että valtion olisi pitänyt ja pitäisi tulevaisuudessa harjoittaa tiukempaa politiikkaa asuntokuplan muodostumisen estämiseksi, ja sitä kautta hintojen liiallisen nousun ja laskun välttämiseksi (esim. EP09, 2–3 ja EP01, 5), sekä ohjata työllisyyspolitiikkaa niin, että yhä useammille riittäisi töitä (EP10, 4–5). Lisäksi pankkien vastuuta myöntämistään asuntolainoista tulisi laajentaa ja lainsäädäntö tulisi muuttaa entiselleen niin, että maksukyvyttömiksi joutuneet asuntovelkaiset eivät jäisi pankille velkaa sen jälkeen, kun lainan panttina ollut asunto on siirtynyt pankin omaisuudeksi (esim. EP01, 5; EP10, 4–5; EP06, 5).

Asuntoa pidetään perusoikeutena, ja tämän oikeuden eväämistä pidetään kohtuuttomana. Koska kaikilla on oikeus asuntoon, esimerkiksi EP10 (8) sanoo suhtautuvansa myönteisesti myös hylättyjen tai käyttämättöminä olevien talojen valtaukseseen siinä tapauksessa, että valtaajina on henkilöitä, joilla ei ole varaa asuntoon. EP08 (10) puolestaan sanoo pelkäävänsä asuntonsa menettämistä ja tuntevansa olonsa turvallisemmaksi hätämajoitusta kodittomiksi jääneille järjestäneiden ja asuntohäätöjä estäneiden kansalaisaktivistien ansiosta:

“Uskon että, kyllä, hiukan toiveikkuutta tämä kyllä luo. Kyllä se luo. Vähän toiveikkuutta. Uskon, että kyllä. Minulla on sillä tavalla toivoa, että jos huomaa, etten kykene, niin kuin aikaisemmin sanoin, että jos huomaa, etten pysty maksamaan asuntoani ja se täytyy ottaa minulta pois... Esimerkiksi. Toivoa, on ollut ihmisiä, jotka ovat pysäyttäneet asuntohäätöjä, vaikka ehkä sitten myöhemmin, mutta on ollut ihmisiä, joille on annettu aikaa asioiden ratkaisemiseen, ja se on kyllä hieno asia. Se eniten, se mistä eniten puhutaan, ovat juuri asuntohäädöt, vaikkei se olekaan ainut asia.” (EP08, 10.)

Vaikka 15M:ää ja kansalaisaktivisteja kiitellään aktiivisuudesta, pidetään apua tarvitsevien henkilöiden tukemista ja ihmisoikeusperinteen kunnioittamista myös päättäjien velvollisuutena. Esimerkiksi EP01 (23) puhuu Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen artikloista, joissa puhutaan oikeudesta asuntoon, jalkineisiin, vaatteisiin, ruokaan sekä ilmaiseen ja laadukkaaseen koulutukseen:

”Takapakki, jota ihmisoikeuksien kunnioittamisessa on otettu, ei vaikuta vain Espanjaan. Ihmisten pitäisi tunnustaa, mitä ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa sanotaan. Koska siinä sanotaan: ”oikeus elämään”, mutta siinä sanotaan myös paljon muuta, artikkelit 24, 25 ja 26 ihmisoikeuksien yleismaailmallisesta julistuksesta puhuvat oikeudesta asuntoon, jalkineisiin, vaatteisiin, ruokaan, se puhuu oikeudesta ilmaiseen, laadukkaaseen koulutukseen. Tai siis, ihmisoikeudet ovat 30 artiklaa, ei kovin pitkää sellaista, joita suurin osa ihmisistä ei tunne. Tässä asiassa on otettu selvää takapakkia. Eläköitymisikä ei ole mennyt taaksepäin pelkästään Espanjassa, vaan myös Ranskassa, oikeus eläkkeeseen, tai Saksassa, tai Englannissa. Julkinen sektori ei ole kutistumassa ainoastaan Espanjassa. Julkinen sektori on kutistumassa kaikissa muissakin maissa.” (EP01, 23.)

Haastatellut ovat selvästi distributiivisen oikeudenmukaisuuden kannalla, mutta he eivät kerro yksityiskohtaisemmin, millä periaatteella ihanteellinen tulonjakomalli heidän mielestään toimisi. Esimerkiksi EP06:n (10) on kuitenkin sitä mieltä, että ensisijaista olisi tukea kaikkein heikoimmassa asemassa olevia:

”[M]eidän tulisi aloittaa kaikkein heikoimmassa asemassa olevista. Tai siis, jos miljoonakaksisataatuhatta perhettä elää täysin ilman tuloja, [...] niin ensimmäisenä täytyy auttaa näitä perheitä. Koska ainakaan toistaiseksi me muut emme ole kuolemassa nälkään.” (EP06, 10.)

Myös liian suuria tuloeroja tulisi useiden haastateltujen mukaan välttää (esim. EP06, 8; EP08, 11–12).

“Uskon, että tämä on [...] globaali kriisi, joka vaikuttaa kaikkiin perheisiin, ja joka on taloudellisen kriisin lisäksi myös arvojen kriisi. [...] Kun puolueet, jotka oletettavasti puolustavat työntekijöitä, [...] ovat jollakin tapaa myyneet itsensä kapitalistiselle järjestelmälle ja [...] ne poliittiset toimintaohjelmat ovat täysin kelvottomia. Tai siis, en löydä muuta tapaa kuvailla sitä, että ihmiset, jotka ovat tehneet työtä koko ikänsä, saavat onnetonta 400–500 euron eläkettä, ja jotkut ihmiset saavat aivan hirviömäisiä korvauksia siksi, että he kuuluvat johtoportaaseen tai ovat kapitalistisia pankkiireja.” (EP06, 8.)

”Toivon, että joku päivä tästä kriisistä päästään eroon. Vaikka meidän palkkamme pysyisivätkin yhtä vaatimattomina, kunhan meiltä ei oteta pois lisää asioita ja... en tiedä, että kaikki pankit olisivat osa Espanjan keskuspankkia. [...] Jäljelle voisi jäädä yksi pankki kaikille, koko Espanjalle esimerkiksi. Ja palkat, joita säästöpankkien ja kaikkien [paikkojen] johtajat saavat, voisi käyttää leikkausjonojen lyhentämiseen.” (EP08, 11–12.)

Vaikka haastatellut kannattavat tasaisempaa tulonjakoa, se ei tarkoita, että meriitteihin perustuvia tuloeroja pidettäisiin pahana asiana:

[Haastateltu tunnustautuu vasemmistolaiseksi ja haastattelija kysyy häneltä, mitä vasemmistolaisuus hänelle merkitsee:] ”Ennen kaikkea tasapainon etsimistä tulonjaossa. Ei niin kuin Kuubassa, missä insinööri tienaa saman verran kuin tarjoilija. Tai jos totta puhutaan, niin hotellin tarjoilija tienaa enemmän [kuin insinööri], koska hänelle annetaan tippiä ja insinöörille ei. Se ei ole minun mielestäni oikeudenmukaista. Se ei ole minusta oikeudenmukaista siitä yksinkertaisesta syystä, että sinä, joka olet opiskellut, olet nähnyt vaivaa tulevaisuutesi eteen, joten minusta ei olisi oikeudenmukaista, jos sinun ansiosi olisivat samat kuin minun, sillä minä jätin kouluni kesken ja aloin tekemään töitä siksi, etten halunnut opiskella. Niinpä ei myöskään olisi oikeudenmukaista, että [...] kaksi muuraria, joista toinen latoo 25 tiiltä ja toinen 500, tienaisivat saman verran. Sellainen tulonjako on Kuubassa, enkä pidä sitä hyvänä.” (EP09, 6.)

“[V]aikka kuinka haluaisin tehdä töitä, vaikka kuinka kovin yrittäisin, se vaan on niin, että minulla ei tule olemaan mahdollisuutta ostaa omaa asuntoa.” (EP01, 12.)

Edellä EP09 (6) pitää tärkeänä sitä, että työntekijöiden palkkaus on jollakin tapaa suhteessa työntekijän koulutustasoon tai työsuoritukseen. EP01 (12) puolestaan valittelee sitä, miten vaikeaa työntekijän tai pienyrittäjän on nykyään kerryttää varallisuutta, siinä missä aikaisemmissa sukupolvissa oman asunnon ostaminen oli mahdollista pian työuran aloittamisen jälkeen. Meriittiin, työpanokseen tai erityisosaamiseen perustuvia tuloeroja, tai varallisuuden kerryttämistä sinänsä ei kritisoida, mutta niihin toivotaan kohtuullisuutta.

7.7 KORRUPTIONVASTAINEN DISKURSSI

Aineistossa mainitaan usein tarve luoda lisää etäisyyttä taloudellisen ja poliittisen vallan väliin ja ehkäistä korruptiota. EP06 (6) pohtii, että poliittisten ryhmittymien johtoon päättyy yleensä ihmisiä, joilla on siihen tarvittavia tiettyjä taitoja, mutta näihin taitoihin ei hänen mielestään kuitenkaan usein lukeudu humanisuus, solidaarisuus, eikä sen

hyväksyminen, että joku muu voisi hoitaa kyseisiä tehtäviä heitä itseään paremmin. Toisaalta EP06 (6) uskoo, että valta myös helposti 'turmelee' ihmisen: "me ihmiset tavallaan saastumme vallanhimon, statuksen ja sen vuoksi, että luomme erilaisia [hierarkia]tasoja. Ja uskon, että loppujen lopuksi se turmelee kaiken" (EP06, 4). EP06:n mielestä Espanjan poliittinen järjestelmä on demokratiaan siirtymisen jälkeen vähitellen "turmeltunut" ja raha on noussut ihanteiden edelle, saastuttaen kaikki poliittiset puolueet, myös kannattamansa vasemmistopuolue Izquierda Unidan. EP10 (6) on EP06:n kanssa samoilla linjoilla sen suhteen, että valta turmelee, ja että osana puolueita ihmiset oppivat "huonoille tavoille". Myöskään EP02 (12) ei pidä poliitikkoja lähtökohtaisesti 'huonoina ihmisinä', mutta uskoo, että joskus järjestelmät palkitsevat päätöksentekijöitä huonosta käytöksestä, ja että monen on vaikea vastustaa ajautumista näiden korruptoituneiden järjestelmien vietäviksi.

"[...] liikaa nurkkakuntaisuutta, ja valtaryhmittymiä, ja [...] kukaan ei halua tulla siirretyksi tuoiltaan. Niinpä sitä huomaa, että yhtäällä on ihanteita, ja toisaalla on organisaatioita, ja sitten toisaalla on ihmiset, ja joskus suurten ihanteiden takana piilee paljon pikkumaisuutta. Niinpä minä uskon vahvasti yksilöiden kykyyn olla kriittisesti tiedostavia ja vaikuttaa lähiympäristöömme. Ja uskon, että lumipalloeftin lailla [...] voimme muuttaa yhteiskuntaa, uskon niin. Meidän tulee olla täysin tietoisia siitä, että merkittävä osa tilanteestamme on jollakin tapaa myös meidän syytämme. Toisaalta toimintamme, toisaalta laiminlyöntiemme syytä. Että kaikki olemme jollakin tapaa vastuussa." (EP06, 3–4.)

"Minä uskon, että ihmisillä voi olla ihanteita, mutta kun he alkavat liittyä osaksi puolueita, he omaksuvat pahoja tapoja ja [ei saa selvää]. Uskon, että se on sitä, että ihmiset oppivat huonoille tavoille. En tiedä, en tiedä. Olen hyvin pettynyt, ja niin. [...] Ja se on yhtä suurta teatteria ja suurta sirkusta [...]" (EP10, 6.)

"[I]hmiset, jotka lähtökohtaisesti olisivat hyviä ihmisiä, niin ollessaan osa korruptoitunutta järjestelmää. [...] Järjestelmää, joka palkitsee sen, että käyttäytyy huonosti. Heillä täytyy olla todella suoraselkäinen mielenlaatu ollakseen sen järjestelmän vietävissä, joka palkitsee huonon käyttäytymisen." (EP02, 12.)

Useat haastatellut puhuvat myös poliitikkojen ja valtioiden suhteesta markkinoihin ja taloudelliseen eliittiin. Haastatellut kritisoivat puolueiden ja poliitikkojen sekä yritysmaailman ja taloudellisen eliitin välisessä vuorovaikutuksessa ilmeneviä mahdollisia etujen päällekkäisyyksiä. EP01 pitää esimerkiksi veroparatiiseja suurena ongelmana ja kritisoi pankkeja ja niiden roolia vaalikampanjoiden rahoittajina.

"Jos ongelmana on, että valtiolla ei ole rahaa, koska rahaa ja siitä tulevia verotuloja ei ole tarpeeksi, ja on tiedossa paikka, jonne se raha, josta voisi saada verotuloja, voi mennä – miksei tähän asiaan puututa, jotta valtio saataisiin taas toimimaan? [...] [J]oko valtiota ei haluta saada toimimaan, mikä on kohtuuton ajatus, siinä ei ole järkeä. Tai sitten, valtion hyvän toiminnan tuottamien etujen edelle menevät niiden ihmisten edut, jotka säilyttävät rahaa veroparatiiseissa. Ja miksi nämä edut ovat etusijalla suhteessa valtion hyvän toiminnan tuottamiin etuihin? Koska ne vaikuttavat [poliitikkoihin] paljon suoremmin ja henkilökohtaisemmin, kuin se, että valtio saataisiin toimimaan." (EP01, 24–25.)

Edellä olevassa EP01:n (24–25) kommentissa premissinä on käsitys poliitikoista kansan palvelijana ja edunhoitajana. Myös EP03 (5) sanoo pitävänsä huolestuttavana, jos päätöksentekijät huomioivat päätöksenteossa enemmän ”pääoman” ja ”finanssimarkkinoiden”, kuin palkansaaajien ja muiden kansalaisten etuja. EP06 (3, 4, 12–13) ihmettelee puolestaan sitä, miten politiikassa voi toimia henkilöitä, joiden tulot ovat täysin eri maailmasta, kuin tavallisten äänestäjien. Erityisen vakavana ongelmana EP06 (em.) pitää suurituloisuutta silloin, kun puhutaan työväenpuolueeseen kuuluvista henkilöistä. Voidakseen edustaa työväkeä poliitikojen tulojen pitäisi EP06:n mielestä suuremmalla syyllä olla lähempänä työssäkäyvien espanjalaisten tulotasoa (em.). Myös EP02 (12) uskoo, että poliittisten päätöksentekijöiden ja äänestäjien tulojen väliset suuret erot voivat synnyttää eturistiriitoja ja vaikeuttaa äänestäjien etujen mukaista edustamista.

[Haastateltavalta kysytään, mikä yhteiskunnassa on niin pielessä, että se synnyttää 15M:n kaltaisen yhteiskunnallisen liikkeen]: ”[U]skon, että se on hyvin ilmeistä. No, suuntautuminen kohti pääomaa eikä henkilöä; tapa hallita kerjäten finanssimarkkinoiden edessä; tapa, jolla ihmiset, jolla yleensä poliitikot ja hallitseva luokka päättävät jokaisen valtion budjetista. Siitä on paljon sellaisia merkkejä, jotka saavat tämän hallitsemistavan vaikuttamaan häiritsevältä.” (EP03, 5.)

”[T]änä aamuna luin, tai eräät oppilaat lukivat, sanomalehdessä uutisen, joka sai karvani pystyyn. Siitä, miten Leónin entinen kaupunginjohtaja oli saanut 550.000 euron korvauksen jäätyään varhaiseläkkeelle 56 vuoden iässä, oltuaan johtavassa asemassa eräässä säästöpankissa, yhdessä niistä monista, jotka ovat ajautuneet kriisiin. Ja tämä tyyppi, hän on ottanut 550.000 euroa varhaiseläkettä, mutta se mikä on vielä vakavampaa, hän on toisena ehdokkaana [sosialistipuolue] PSOE:n listalla Leónissa. On siis todennäköistä, että hän kyllä selviää. Mutta hei, miten kenelläkään voi olla pokkaa vastaanottaa varhaiseläkettä ja nyt samanaikaisesti olla mukana politiikassa ja vastaanottaa suhteettomia tuloja. Minusta, en vaan löydä sanoja näiden ihmisten kuvailemiseksi, en todella. Tai siis, minulla on näkemys, joka... Olen tavallisesti melko optimistinen ihminen, mutta tosiasiasa, yleensä poliitikot, ihmiset, joilla tässä maassa on valtaa, niin kuningas, kuin kaikki muutkin, minulla on näkemys, joka on hyvin, hyvin pessimistinen. (EP06, 3.)

”Miten voi tulla kyseeseen, että 100 000 euroa vuodessa ansaitseva herra kutsuu itseään sosialistiksi? [...] samaan aikaan maassa on joitakin kansalaisia, joilla menee oikeasti huonosti, jotka näkevät nälkää. Niinpä et voi sanoa olevasi vasemmistolainen [...] Sitä huomaa, että kun ihmiset pääsevät valtaan, niin lopulta kaikki on politiikkaa, joka on täynnä henkivartijoita, šaketteja, gaalaillallisia ja kaikenlaista ulkokultaista... se on etääntynyt kansalaisista. Sitenpä se tietysti huolestuttaa minua todella paljon. Sellaista se on.” (EP06, 12–13.)

”Kansanedustajien tuloista. Kun huomataan, että 90% niistä ihmisistä [...] kuuluu tulojensa puolesta yhteiskunnan ylimpään luokkaan, on selvää, että niillä ihmisillä, on jo olemassa eturistiriita monista asioista päätettäessä. Eli järjestelmä suosii sitä, että he toimivat omien etujensa mukaisesti. Jos keskivertokansanedustajilla oli 2 tai 3 kiinteistöä, he eivät koskaan tule tekemään mitään asutokuplaa vastaan, vaan yrittävät kasvattaa sitä entisestään. [...] [O]ngelma ei [kuitenkaan] ole varsinaisesti se, että he tienaa paljon, koska jo krekkalaiset päättivät niin aikanaan. Tai siis, no samalla tavalla, kuin pohjoisamerikkalaisessa mallissa. Vain rikkaat voivat olla poliitikkoja, koska jos he eivät olisi, eivät he voisi kustantaa vaalikampanjaansa, eivätkä omistautua koko ruumiillaan ja sielullaan politiikkaan, jos heille ei makseta. Eli jos haluamme, että kuka vaan voisi ryhtyä poliitikoksi, niin heidän työstä pitää maksaa, eikö vaan?” (EP02, 12.)

Edellä olevissa sitaateissa kansalaisten ja taloudellisten toimijoiden edut erotetaan toisistaan ja ne esitetään toisilleen vastakkaisina: jos poliitikot palvelevat talouselämän etuja, kansalaisten edut kärsivät. Myös EP02 (7) esittää poliittisen järjestelmän ja taloudellisen järjestelmän toisilleen vastakkaisina, mutta hän on erityisesti huolissaan siitä, että taloudellisen järjestelmän valta vaikuttaa poliittiseen järjestelmään on kasvanut. Siksi poliittista valtaa ei EP02:n (7) mukaan tule heikentää, vaan se tulee säilyttää vahvana ja sitä tulee käyttää kansalaisten suojelemiseen taloudellisen järjestelmän negatiivisilta vaikutuksilta. EP02 (8) uskoo lisäksi, että poliittisen vallan uskottavuuden heikkeneminen on jopa yksi taloudellisten mahtien tavoitteista, sillä se poistaa esteitä taloudellisen vallan käytöltä.

”Niinpä kun [15M-]liikkeen sisällä on ihmisiä, jotka ilmaisevat olevansa tavallaan poliittista järjestelmää vastaan, [...] mutta itse olen kuitenkin aina ilmaissut olevani vähemmän radikaali, vähemmän radikaali politiikan vastustaja, koska loppujen lopuksi [...] [politiikot] ovat meidän viimeinen suojamme taloudellista valtaa vastaan. [...] Niin kauan kun meillä ei ole toisenlaista poliittista järjestelmää, niin tämänhetkinen poliittinen järjestelmä on se, joka voi puolustaa meitä tai jota voimme käyttää puolustaaksemme itseämme suhteessa taloudelliseen järjestelmään. Siksi jos poliittista järjestelmää heikennetään liikaa, peliin jää jäljelle vain vastapuolen pelaaja, eli taloudellinen järjestelmä. [...] Uskon siis, että viimeisen 30 vuoden aikana poliittista valtaa on heikennetty. On hyväksytty tai kumottu yhä uusia lakeja, niin että poliittinen järjestelmä on heikentynyt entisestään.” (EP02, 7.)

”Todella monien vuosien ajan olemme jatkuvasti kuulleet elokuvista, lehdistöstä ja muualta, että ”politiikot, he ovat hirveitä, poliitikot ovat oikeita pahiksia, poliitikot sitä ja tätä” [...] [O]sa tästä on uskoakseni tarkoituksellista, koska niille taloudellisille mahdeille, mitä huonompi maine poliittisella luokalla on, sitä helpompaa heidän on käyttää valtaansa, eikö totta?” (EP02, 8.)

Myös EP09 on huolissaan taloussektorin vallasta suhteessa poliittiseen päätöksentekoon.

[Haastateltu puhuu siitä, että poliitikkojen tulee palvella kansaa, eikä käyttää heitä hyväkseen. Tämän jälkeen haastatteli kysyy, mitä haastateltu ymmärtää kansan palvelemisella.] ”Kansan palveleminen tarkoittaa sitä, ettet käytä hyväksi, tai siis, ettet käytä vaikutusvaltaasi oman tai omien läheistesi edun tavoitteluun, etkä käytä palvelussuhdettasi rikkauden haalimiseen. Tai siis, teet työtä [...]. Se työ on ansiotyötä, sillä täällä kukaan ei tee työtä ilmaiseksi, tai siis, ne ihmiset... [...] [E]hkä [pääministerin palkka] on pieni verrattuna muihin töihin ja pankinjohtajiin, kaikkiin niihin ihmisiin, jotka tienavat paljon enemmän rahaa. Mutta kukaan ei paikota sinua siihen. Tai siis, jos teet sitä [työtä] vaikka tiedät ansaitsevasi pienempää palkkaa, se tarkoittaa, että se todella kiinnostaa sinua. Koska pidät siitä, ja tunnet niin. [...] Sinulla on etusi, olet virkamies, sinulla on elinikäinen työ, ja niin edelleen. Jos olet siinä, se johtunee siitä, että sinua kiinnostaa olla siinä, älä siis käytä tilannetta hyväksesi. Sitä pyydän poliitikoilta. Minun mielestäni, no, katsotaanpas, aina pitää olla joku etu, kun työskentelee jossakin ammatissa, jotain hyötyä siitä pitää aina olla, eikö niin? Mutta se, että rikastuu toisten kustannuksella, se on kyllä minusta...” (EP09, 3–4.)

EP01 (14–17; 25) kritisoi myös valtionomistusten yksityistämistä: “[J]os yritys on vakavarainen, miksi se yksityistetään? Ja jos se ei ole maksukykyinen, kuka haluaisi ostaa jotain, mikä ei ole kannattavaa?” (EP01, 15). EP01:n kritiikki perustuu näkemykseen, jonka mukaan yksityistäminen hyödyttää pitkällä tähtäimellä enemmän ostajaa kuin

yrittäjien myyvää valtiota, kuntaa tai maakuntaa. Lisäksi valtion omaisuuden myynnistä koituu EP01:n (14–17; 25) mukaan usein myös haittaa kansalaisten vapauksille, erityisesti jos myynnin kohteena on esimerkiksi fyysinen alue, tai koulutus-, terveys- tai rahoitusalan yritys.

Kun EP07:ltä (10) kysyttiin, minkä tulisi muuttua, jotta hän luottaisi poliitikkoihin, hän vastasi uskovansa, että: ”[...] demokratiaa ja itse järjestelmää tulisi muuttaa. En näe sen olevan kovin helppoa. [...] En tiedä, mikä järjestelmä olisi otollinen, mutta tämä, joka meillä on, ei toimi. Kapitalismi ei ota toimiakseen. Sen pitäisi muuttua, mutta kuten sanoin, en kuitenkaan tiedä mihin suuntaan. Mutta kapitalismi perustuu suoraan loputtomaan kasvuun, eikä se voi olla kestävä [Kontekstin perusteella oletan, että puhuja on tässä halunnut sanoa ’kestävää’].” EP07 (10) sanoo myös, että kapitalismi ei toimi, sillä jotkut yritykset tavoittelevat liian suuria tuottoja omistajilleen, esimerkiksi työntekijöiden tai investointien kustannuksella. ”[K]apitalismi ei toimi. Siitä ei ole apua ihmisille. Siksi se ei kelpaa. Se ei toimi. En tiedä mitä [järjestelmää] tarvitsemme, mutta tämä ei ole se.” (EP07, 10.)

Useat haastatelluista kritisoivat myös tulojen vaikutusta yksilön asemaan oikeuslaitoksen edessä ja vaativat ”samoja sääntöjä kaikille” (EP01, 3; EP09, 9–10).

”Ihminen, jolla on paljon rahaa, kiertää lakeja, koska hänellä on keinoja siihen. [...] Tai siis, jos olet tavis ja teet virheen, maksat tekemästäsi virheestä. Mutta jos sinulla on joku, joka auttaa sinua, ehkä joudut silti maksamaan, mutta vähemmän. Ja näin tapahtuu kaikissa maailman valtioissa. Ei siis ainoastaan täällä.” (EP09, 9–10.)

”[15M:n vaatimuksena on] ensinnäkin säännöt, jotka olisivat samat kaikille, koska käsityksenä on, että pelin säännöt riippuvat siitä, kuinka paljon ihmisellä on ostovoimaa tai vaikutusvaltaa.” (EP01, 3.)

Oikeudellisen yhdenvertaisuuden paremman toteutumisen lisäksi EP01 (3, 9–10) vaatii parempaa erottelua myös tuomiovallan ja poliittisen vallan välillä, sillä hänen mielestään ne eivät tällä hetkellä ole toisistaan riittävän riippumattomia.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 15M-KANNATTAJIEN YHTEISET DISKURSSIT

Ensimmäinen aineistossa havaitsemani diskurssi on **omatoimista kansalaisuutta korostava ”Alhaalta ylös”-diskurssi**, joka korostaa kansalaisten aktiivisuutta, oma-

aloitteisuutta ja omatoimisuutta. Diskurssi erottelee toisistaan puoluepoliittisen toiminnan ja alhaalta ylös tapahtuvan yhteiskunnallisen toiminnan. Alhaalta ylös etenevä poliittinen toiminta kuvataan puoluepolitiikkaa vilpittömämmäksi ja paremmin kansalaisyhteiskunnan vaatimuksia artikuloivaksi. Siinä missä puolueita kritisoidaan omien etujensa ajamisesta, katsotaan kaikille avoimen ja puoluepolitiikasta irtisanoutuvan yhteiskunnallisen toiminnan ajavan paremmin jokaisen kansalaisen etua. Puoluepolitiikasta ja järjestötunnuksista irtautumisen ohella tärkeänä toiminnan vilpittömyyden kannalta pidetään myös sen horisontaalista, hierarkiatonta rakennetta, sekä sitä, että toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen.

Aineistossa havaittava ”alhaalta ylös”-diskurssi ei ole vallankumoukseen pyrkivä, vaan pikemminkin valtaa haastava ja suuntaa näyttävä diskurssi. Diskurssi korostaa aktiivisen kansalaisuuden, kollektiivisen toiminnan ja koulutuksen roolia toimivamman demokratian ja oikeudenmukaisemman yhteiskunnan saavuttamisen kannalta. Yhteiskunnallisen osallistumisen nähdään parantavan kansalaisten kykyä ymmärtää yhteiskuntaa ja politiikkaa, ja sen seurauksena myös mahdollisuuksia vaikuttaa yhteisiin asioihin. Toisaalta tiedon ja koulutuksen katsotaan myös velvoittavan kansalaisia jakamaan tietoa ja auttamaan heitä heikommassa asemassa olevia. Havaitsemani ”alhaalta ylös” -diskurssi heijastaa yksilöiden kasvaneita odotuksia poliittisten osallistumismahdollisuuksien suhteen sekä kansalaisten roolin muuttumista poliittisen päätöksenteon objekteista subjekteiksi. Mahdollisuutta vaikuttaa kollektiiviseen päätöksentekoon myös vaalien ulkopuolella pidetään kansalaisten perusoikeutena.

Havaitsemani diskurssit eivät ole edustuksellisen demokratian vastaisia, mutta ne suhtautuvat poliittiseen edustukseen kriittisesti. Ajatuksena on, että valtaa tulee delegoida vain, jos se johtaa kaikkien suurempaan etuun. Tämän varmistamiseksi kansalaisten tulee ohjata edustajien käyttäytymistä esimerkiksi paremman valvonnan ja suuremman tilivelvollisuuden avulla. Seuraavan, eli **osallistamista ja deliberatiivista edustajuutta korostavan diskurssin** kantava periaate on, että edustuksellinen järjestelmä ei ole demokraattinen eikä toivottava, jos se ei osoita kiinnostusta kansalaisten mielipiteisiin tai heijasta kansalaisyhteiskunnan vaatimuksia. Tätä diskurssia hallitsee tunne kansalaisten liian rajatuista vaikutusmahdollisuuksista poliittiseen päätöksentekoon. Osallistamista ja deliberatiivista edustajuutta korostavan diskurssin mukaan poliitikkojen tulisi kuunnella ja konsultoida kansalaisia enemmän, niin että kansalaisilla olisi enemmän

mahdollisuuksia vaikuttaa poliittisen asialistan määrittelyyn ja päätöksentekoon. Näin poliittiset päätökset heijastaisivat paremmin kansalaisten preferenssejä ja olisivat legitimimpiä. Haastatellut pitävät 15M-liikettä ja kansalaisten aktivoitumista seurauksena sille, että puolueet ovat epäonnistuneet artikuloimaan kansalaisten vaatimuksia.

Kahdessa analysoimassani haastatteluissa on havaittavissa myös vapaan mandaatin kyseenalaistavia ajatuksia. Vapaan mandaatin kritiikki on seurausta turhautumiselle siihen, että vaaliohjelman toteutumiselle ei nähdä olevan minkäänlaisia takeita. Tämä johtuu siitä, että vaaliohjelmassa pysymistä ei kontrolloida, eikä äänestäjä voi muuttaa mieltään kesken vaalikauden. Vapaan mandaatin kyseenalaistava näkökulma näkee edustajat äänestäjien delegaatteina, joiden mandaattia äänestäjien tulisi pystyä kontrolloimaan myös vaalien välillä. Edustuskäsitys, jonka mukaan äänestäjillä tulisi olla mahdollisuus vetää äänensä pois äänestämältään edustajalta, jos hän ei toimikaan äänestäjän mielestä edullisella ja toivottavalla tavalla, tunnetaan muun muassa nimillä virtaava demokratia (*liquid democracy*) ja delegatiivinen demokratia (*delegative democracy*). Siirtyminen delegatiiviseen demokratiaan merkitsisi suuria muutoksia vaalilakiin, edustukselliseen järjestelmään ja poliittiseen päätöksentekoon. Tämän kaltaisen järjestelmän potentiaalia tullaan kuitenkin todennäköisesti pohtimaan jatkossa yhä enemmän, vaikka sen toteuttaminen merkitsisi suuria muutoksia, kuten vaalisalaisuudesta luopumista. Delegatiivinen demokratia vaatisi toimiakseen myös läpinäkyvämpää ja vapaampaa tiedonvälitystä, jotta äänestäjät voisivat perustaa äänestyspäätöksensä faktoihin. Toive vapaasta tiedonvälityksestä ja läpinäkyvästä päätöksenteosta on yksi havaitsemistani kuudesta diskurssista, jonka esittelen myöhemmin.

Haastatteluissa päättäjät ja kansalaiset esitetään toisistaan erillisinä ja kaukaisina ryhminä, joiden välinen kuilu on kasvanut hyvin suureksi. Yksi haastatelluista näkee tilanteen niin, että poliitikot eivät kunnioita tai välitä kansalaisista, vaan pitävät heitä ”kirppuina, joita on ympäri kaupunkeja ja kyliä.” (EP10, 8.) Tämä kuvastaa hyvin sitä, kuinka huonosti jotkut kansalaisista kokevat tulevaisuutta kuulluiksi ja kuinka etäännyneinä ’tavallisten kansalaisten’ todellisuudesta poliittiset päättäjät nähdään. Näinkin suureksi koettu etäisyys kansalaisten ja päättäjien välillä asettaa mielestäni kyseenalaiseksi kollektiivisen päätöksenteon ja vaaleihin perustavan edustuksellisen järjestelmän

legitimiteetin. Haastatteluissa 15M-liikkeen kannattajat pitävät liikkeessä tärkeänä sitä, että se on artikuloinut ja nostanut kansalaisten vaatimuksia poliittiselle asialistalle, jonne ne eivät olisi muuten nousseet. Kaikki haastatellut toivoivat, että 15M-liike voisi ajan myötä muuttaa poliittisen päätöksenteon käytäntöjä ja rakenteita niin, että kansalaisilla olisi enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa niihin kollektiivisiin päätöksiin, joita he pitävät tärkeinä. Osa haastatelluista oli toiveikkaita 15M-liikkeen mahdollisuuksien suhteen, kun taas osa suhtautui hyvin pessimistisesti liikkeen vaikutusmahdollisuuksiin.

Pitkinin (Castiglione & Warren 2005, 7) edustusteoriassa poliittinen edustus kategorisoidaan toisaalta toimimiseen (*to act for*) ja toisaalta olemiseen (*to stand for*). Haastatteluissa edustaminen käsitetään ennen kaikkea toimimiseksi edustettavien ja heidän etujensa hyväksi. Joissakin haastatteluissa edustamiselta odotetaan kuitenkin myös deskriptiivistä olemisen kautta edustamista eli sitä, että edustajat muistuttaisivat edustajiaan. Osa haastatelluista tuntuu pitävän deskriptiivistä edustajuutta jopa edellytyksenä toiminnan kautta tapahtuvalle edustamiselle. Ajatuksena on, että jos kansanedustaja ansaitsee liian paljon ja pyörii vain tietyissä ympyröissä, hän ei voi olla riittävän tietoinen vähempiosaisten tilanteesta ja tarpeista toimiakseen heidän edustajanaan.

Haastatteluissa on havaittavissa useita deliberatiivisen diskurssin piirteitä. Setälän (2014, 269) määritelmän mukaan deliberatiivisen demokratian keskeisin idea on julkisen päätöksenteon perustaminen ”harkinnalle ja keskustelulle, jossa päätösvaihtoehtoja punnitaan kaikkien niiden vaikutuspiirissä olevien ihmisten näkökulmasta”. Ideaalissa deliberatiivisessa prosessissa ratkaisevia ovat argumentit, eivätkä keskustelijoiden yhteiskunnallinen tai taloudellinen asema tai heidän käytössään olevat valtaresurssit. Niin sanottujen häviäjienkin on helpompi hyväksyä tällä tavalla tehdyt päätökset, sillä keskustelun avulla he voivat vakuuttua päätösten perusteista (Setälä 2014, 270). Eri deliberatiivisen demokratian teoreetikoilla on kuitenkin erilaisia näkemyksiä siitä, minkälaiset poliittiset instituutiot ja järjestelmät edistäisivät tällaista julkista keskustelua parhaiten, sekä siitä, missä tällaista keskustelua tulisi käydä. Useat deliberatiivisen demokratian teoreetikot pitävät parlamentteja demokraattisen deliberaation keskeisimpänä foorumina, mutta korostavat toisaalta myös poliittisten edustajien ja kansalaisyhteiskunnan välistä vuorovaikutusta. Kansalaisyhteiskunnan tulisi voida julkisen keskustelun kautta nostaa poliittiselle asialistalle kysymyksiä, joita parlamentin

tulisi käsitellä. Kansalaisyhteiskunnan tulisi pystyä myös arvioimaan kriittisesti parlamentaarista päätöksentekoa ja vaikuttamaan sen päätöksiin. (Em., 275.) Deliberatiivinen diskurssi sopii 15M-liikkeeseen, jossa yhteisiä päätöksiä tehtiin avoimissa kokouksissa konsensushakuisen deliberaation avulla. Ajatuksena oli, että kollektiivisten päätösten on oltava kaikkien hyväksyttävissä.

Kolmas havaitsemani diskurssi on **päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja johdonmukaista viestintää korostava diskurssi**, joka toivoo läpinäkyvyyttä poliittiseen päätöksentekoon ja viestintään, vaatii vapaata tiedonsaantia ja suhtautuu kriittisesti espanjalaisia tiedotusvälineitä kohtaan. Poliitikoilta toivotaan lisää rehellisyyttä ja johdonmukaisuutta, ja tiedotusvälineiltä toivotaan puolueettomuutta. Haastatellut ilmaisevat turhautuneensa niin poliitikkojen epämääräisiin ja tekopyhiin puheisiin, kuin myös markkinoiden ja poliittisten päättäjien väliseen epäselvään suhteeseen.

Läpinäkyvyyden vaatimuksen taustalla on halu ja tarve valvoa päätöksentekoa. Näkemyksen taustalla on ajatus, jonka mukaan päätökset ovat sitä parempilaituisia, mitä paremmat mahdollisuudet kansalaisilla on saada tietoa ja valvoa heihin vaikuttavaa päätöksentekoa. Samoin kuin osallistamisen ja deliberatiivisen edustajuuden diskurssi, myös tämä diskurssi pohjautuu ajatukseen, jonka mukaan julkisen päätöksenteon tulisi pohjautua harkintaan ja keskusteluun kaikkien päätösten vaikutuspiirissä olevien ihmisten kesken. Läpinäkyvyyttä toivotaan parempien valvontamahdollisuuksien lisäksi myös siksi, että kansalaiset voisivat olla vuorovaikutuksessa päättäjien kanssa ja osallistua enemmän julkiseen harkintaan ja keskusteluun. Poliitikoilta toivotaan riittävää jämäkkyyttä vaikeidenkin aiheiden käsittelyyn, sekä puheita, jotka johtavat tekoihin. Päätöksentekoa koskevassa keskustelussa poliitikoilta odotetaan siis rehellisyyden ja läpinäkyvän käyttäytymisen lisäksi myös valmiutta osallistua johdonmukaiseen viestintään ja poliittisista kysymyksistä käytävään asianmukaiseen keskusteluun. Kyky osallistua asianmukaiseen keskusteluun on tärkeää myös ideaalissa deliberatiivisessa demokraattisessa prosessissa, jossa ratkaisevia ovat argumentit, eivätkä keskustelijoiden yhteiskunnallinen tai taloudellinen asema tai heidän käytössään olevat valtaresurssit.

Läpinäkyvyyden diskurssissa toteutuu Rosanvallonin käsitys, jonka mukaan olennaiseksi äänestämisessä on tullut hallitsevien henkilöiden valinta (2008, 11–13). Vaikka Espanjassa on käytössä listavaalit, joissa äänestetään henkilön sijaan puolueita, puhutaan lähes kaikissa poliittiseen viestintään liittyvissä kommentteissa puolueiden sijaan

yksittäisistä poliitikoista ja heihin kohdistuvista odotuksista, vaatimuksista ja kritiikistä. Rosanvallonin mukaan politiikan henkilöitymisen myötä maineesta on tullut valta-aseman perusta ja poliittisen suvereniteetin muoto. Tämä on Rosanvallonin mukaan nykyajalle tyypillinen ilmiö, joka johtuu sekä itse poliitikoista että epäluulon aikakaudelle tyypillisestä läpinäkyvyyden vaatimuksesta. (Em., 13–14.) Vaikka haastatellut ovat taipuvaisia henkilökeskeisyyteen, on aineistossa jatkuvasti läsnä myös vaatimus vuorovaikutteisesta ja demokraattisesta päätöksentekoprosessista. Ilman toimivaa ja keskustelevaa demokraattista prosessa pelkästään oikeiden henkilöiden valinta ei turvaa päätöksenteon legitimitettä.

Kansalaisyhteiskunnan harjoittama valvonta kytkeytyy Rosanvallonin teoriassa torjuntaan ja tuomitsemiseen. Joissakin tutkimissani haastatteluissa on havaittavissa myös selkeä tuomitsemisen diskurssi, joka vaatii päätöksentekijöille suurempaa tilivelvollisuutta. Niin poliittiset kuin taloudellisetkin vallanpitäjät halutaan laittaa vastuuseen päätöksistään ja niiden seurauksista. Esimerkiksi EP01:n mielestä ei ole reilua päästää pälkähästä sellaisia henkilöitä, jotka ovat päätöksillään ja toimillaan ajaneet ihmisiä taloudelliseen ahdinkoon. Tuomitsemisen diskurssi on kuitenkin voimakkainta EP01:n (esim. 24) lausunnoissa ja vähäisempää muilla haastatteluilla. Valvonta kytkeytyy aineistossa torjunnan ja tuomitsemisen lisäksi myös proaktiivisen ja deliberatiivisen kansalaisuuden ihanteeseen, jossa kansalaisyhteiskunnasta kumpuavat ehdotukset ja kansalaismielipide otetaan päätöksenteossa aktiivisesti huomioon.

Haastatteluja lukiessani huomioni kiinnitti se, kuinka vähän haastatellut puhuivat tiedotusvälineiden roolista kansalaisten mielipiteen välittäjänä tai julkisen keskustelun areenana. Vaikka moni haastatelluista puhuu deliberaation ja konsensuksen etsimisen tärkeydestä kollektiivisen päätöksenteon kannalta sekä siitä, miten poliitikkojen tulisi kuunnella tavallisia kansalaisia, harva haastatelluista (vrt. EP06, 10) ottaa esiin julkisen keskustelun tai tiedotusvälineiden merkityksestä tässä kontekstissa. Useat haastatellut puhuvat tiedotusvälineistä ennemminkin tiedonlähteinä, kuin vuorovaikutteisina, alhaalta ylös muokkautuvina kansalaisten mielipiteiden artikuloijina ja julkisen keskustelun areenoina. Monet lausunnot antoivat sen sijaan ymmärtää, että puolueiden tulisi jalkautua kansan pariin tai konsultoida kansalaisyhteiskuntaa suoraan.

Jotta kansalaisyhteiskunnan vaatimukset voisivat heijastua poliittiseen päätöksentekoon, tulisi tiedotusvälineiden nähdäkseni pyrkiä mahdollisimman objektiiviseen näkökulmaan

ja tarjota julkiselle keskustelulle jaettuja ja neutraaleiksi koettuja areenoja. Haastateltujen 15M-kannattajien lausunnoista välittyy espanjalaisten tiedotusvälineiden epäonnistuminen tällaisena yhteisen, vuorovaikutteisen ja avoimen julkisen keskustelun mahdollistajana. Koska yksittäisten kansalaisten on vaikeaa saada ääntään kuuluviin, haastatellut pitävät yhtenä 15M-liikkeen tärkeänä saavutuksena sitä, että siitä on tullut yhteiskunnallinen toimija, joka noteerataan mediassa. Haastateltujen mielestä 15M-liike on saanut nostettua tärkeitä poliittisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä julkiseen keskusteluun.

Haastatellut puhuvat vaaleista ja äänestämisestä tärkeänä osana demokraattista prosessia. Vaikka Espanjan edustuksellinen järjestelmä ja puolueiden toiminta saavat osakseen voimakasta kritiikkiä, on kaiken pohjalla havaittavissa **äänestämisen ja vaalidemokratian diskurssi**. Yksi haastatelluista on jopa sitä mieltä, että valituksia ja vaatimuksia poliitikkoja kohtaan saa esittää vasta sen jälkeen, kun on ensin käynyt äänestämässä. Vaalitulosta pidetään myös sitä demokraattisempana ja oikeudenmukaisempana, mitä useampi kansalainen on antanut vaaleissa äänensä.

Yhdeksästä haastatellusta kolme sanoo todennäköisesti jättävänsä äänestämättä tai äänestävänsä tyhjää (vuonna 2011 järjestetyissä kunnallisvaaleissa). Tärkein syy äänestämättä jättämiselle on samaistuttavien ja luottamusta herättävien vaihtoehtojen puuttuminen. Haastatellut ovat huomanneet puolueiden välisten erojen pienentyneen ja sen, että Espanjan oikeisto ja vasemmisto muistuttavat toisiaan yhä enemmän. Vaikka mikään puolue ei vaikuttaisi hyvältä vaihtoehdolta, usea haastateltu kehottaa silti äänestämään vähemmän huonoa vaihtoehtoa. Vaaleihin kaivataan lisää vaihtoehtoja ja jotkut pitävät hyvänä ajatuksena myös sitä, että 15M-liike rekisteröityisi puolueeksi. EP05 (12) puhuu myös sellaisesta mahdollisuudesta, että äänestämättä jättäneiden ja tyhjää äänestäneiden osuus näkyisi jollakin tapaa vaalituloksessa ja heijastuisi puolueiden saamien edustajien määrään.

Espanjassa on koko diktatuurin jälkeisen ajan ollut hallitusvastuussa yksi kahdesta suuresta puolueesta, välillä jopa absoluuttisella äänenemmistöllä. Haastatellut kaipaavat hallituksiin lisää puolueita, jotta mikään yksittäinen puolue ei saisi niin paljon valtaa käsiinsä. Jos jokainen puolue on tilivelvollinen ennen kaikkea omalle äänestäjäkunnalleen ja vallassa vuorottelee kaksi puoluetta, jää demokraattinen järjestelmä kauas deliberatiivisen ja vuorovaikutteisen demokratian ihanteesta, joka on

muiden diskurssien perusteella osoittautunut 15M-kannattajille tärkeäksi. Vaalilain muuttamisen tarpeesta vallitsee laaja konsensus: vaalitivasta toivotaan suhteellisempaa ja sellaista, että se syrjisi vähemmän pieniä puolueita.

Diskurssi, joka nousi selkeästi esiin kaikissa tutkimissani haastatteluissa, on **distributiivisen oikeudenmukaisuuden diskurssi**. Aineistossa on selvästi havaittavissa käsitys, jonka mukaan oikeudenmukainen yhteiskunta merkitsee hyötyjen ja kustannusten jakamista yhteiskunnan jäsenten kesken yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentämiseksi. Vaikka esittelemästäni aiemmasta empiirisestä tutkimuksesta (esim. Likki 2012) käy ilmi, että vain pieni vähemmistö 15M-liikkeen kannattajista koki olevansa huonommassa tilanteessa tai köyhempi kuin suurin osa espanjalaisista, kannattavat kaikki haastatellut jonkin asteista tulonjakoa, julkisesti rahoitettua hyvinvointivaltiota, progressiivista verotusta ja julkisia palveluja, kuten ilmaista terveydenhuoltoa ja koulutusta.

Haastatellut ovat hyvin huolissaan talouskriisin aikana alkaneista julkisten palveluiden, erityisesti koulutuksen ja julkisen terveydenhuollon leikkauksista. Havaitsemassani distributiivisen oikeudenmukaisuuden diskurssissa tasavertaiset lähtökohdat ja eriarvoisuuden ehkäiseminen rinnastetaan yhteiskunnalliseen kehitykseen, kun taas eriarvoisuus nähdään taantumisena ja paluuna menneisyyteen. Erityisesti sosiaali- ja terveyspalvelujen leikkaukset aiheuttavat haastatteluissa huolta ja pelkoa, koska ne vaikeuttavat arkea ja horjuttavat luottamusta valtioon. Kriisin aiheuttajina pidetään sekä taloussektoria että päättäjiä, jotka eivät ole onnistuneet luomaan kestävää talouspolitiikkaa. Moni haastateltu kokee epäoikeudenmukaiseksi sen, että rahaa säästetään vähäosaisimmille suunnatuista peruspalveluista ja tavalliset kansalaiset ”pakotetaan [kriisin] maksumiehiksi” (EP01, 24).

Tulevaisuudessa valtion tulisi haastateltujen mielestä harjoittaa tiukempaa politiikkaa asuntokuplan muodostumisen välttämiseksi ja ohjata työllisyyspolitiikkaa niin, että yhä useammille riittäisi töitä. Pankkien vastuuta myöntämistään asuntolainoista tulisi laajentaa ja kotinsa menettäneiden ei pitäisi jäädä kantamaan niin suurta velkataakkaa, kuin tämänhetkinen lainsäädäntö määrää.

Haastatellut suhtautuvat poikkeuksetta positiivisesti verotukseen ja valtiollisten instituutioiden ylläpitämiseen verovaroilla. Veronkiertoa pidetään epäeettisenä. Niin

kansalaisilta kuin valtioltakin odotetaan vastavuoroisuutta ja vastuullisuutta verojen maksamisessa ja verovarojen käytössä. Haastatellut vastustavat verovarojen käyttämistä yksityisten pankkien pelastamiseen, sillä pankkeja ei pidetä yleishyödyllisinä instituutioina. Usean haastatellun (esim. EP07, 7; EP01, 11) käyttämä kvasilooginen argumentti rinnastaa tulonsiirrot kansalaisten maksamiin veroihin: samoin kuin kansalaisilla ja yrityksillä on velvollisuus maksaa veroja, on valtiolla vastavuoroisesti velvollisuus tarjota julkisia palveluja ja avustuksia ja ylläpitää yritysten ja kansalaisten toimintaympäristöä. Tämä näkemys muistuttaa yhteiskuntasopimusetiikkaa, jossa valtion oikeutus perustuu oletettuun sopimukseen kansalaisten välillä. Haastatellut suosivat progressiivista verotusta ja pitävät oikeudenmukaisimpana vaihtoehtona sitä, että rikkaat maksavat prosentuaalisesti vähävaraisia enemmän veroja.

Distributiivisen oikeudenmukaisuuden diskurssi kertoo siitä, että 15M-liikkeen vaatimukset liittyivät postmaterialististen identiteetti-, tietämys- ja kulttuurikysymysten lisäksi myös perinteisempiin materialistisiin yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden kysymyksiin. Tämä tukee Della Portan ja Dianin (2006, 63) teoriaa, jonka mukaan perinteisempiin materialistisiin kysymyksiin liittyvät protestit ovat alkaneet tehdä paluuta jälkiteollisissa yhteiskunnissa. Materialistiset kysymykset ovat nousseet takaisin protestien keskiöön samalla, kun työsuojelulainsäädäntöä on heikennetty ja neoliberalistinen talouspolitiikka on noussut uhmaamaan hyvinvointivaltioita (em.).

Haastatellut ovat selvästi distributiivisen oikeudenmukaisuuden kannalla, mutta he eivät kerro yksityiskohtaisemmin, millä periaatteella ihanteellinen tulonjakomalli heidän mielestään toimisi. Vaikka haastatellut kannattavat tasaisempaa tulonjakoa, se ei tarkoita, että meriitteihin perustuvia tuloeroja ei hyväksyttäisi. Meriittiin, työpanokseen tai erityisosaamiseen perustuvia tuloeroja tai varallisuuden kerryttämistä sinänsä ei kritisoida, mutta suuria tuloeroja pidetään vahingollisena ja varallisuuden haluttaisiin jakautuvan tulevaisuudessa tasaisemmin.

Jos mietitään 15M-liikkeen kannattajien lausuntoja ja John Rawlsin teoriaa sosiaaliliberaalin valtion moraaliseksi perusteluiksi, voidaan ajatella, että 15M-liikkeen kannattajat olisivat samaa mieltä Rawlsin oikeudenmukaisuusteorian toisen periaatteen kanssa. Tämän periaatteen mukaan ”sosiaaliset ja taloudelliset eriarvoisuudet on järjestettävä siten, että ne sekä liittyvät virkoihin ja aseisiin, jotka ovat kaikille avoimia”, että ”tuottavat huonoimmassa asemassa oleville suurimman mahdollisimman

hyödyn” (Herne 2012, 100). Tuloterot ovat siis hyväksyttäviä silloin, kun ne kannustavat ihmisiä esimerkiksi yritteliäisyyteen, mistä on kaikille hyötyä, ja jokaisella ihmisellä on samanlaiset ja yhtä todelliset mahdollisuudet kouluttautua ja päästä korkeamman tuloluokan tehtäviin. (Em.)

Kuudes ja viimeinen aineistossa havaitsemani diskurssi on **korruptionvastainen diskurssi**. Haastattelut mainitsivat usein joko suoraan tai epäsuoraan tarpeesta luoda lisää etäisyyttä taloudellisen ja poliittisen vallan väliin ja ehkäistä korruptiota. Korruptiota pidetään enemmän järjestelmien kuin yksittäisten ihmisten heikkoutena ja vikana. Haastatellut kritisoivat myös puolueiden ja poliitikkojen sekä yritysmaailman ja taloudellisen eliitin välisessä vuorovaikutuksessa ilmeneviä mahdollisia etujen päällekkäisyyksiä.

Aineistossa pidetään huolestuttavana, jos päätöksentekijät huomioivat päätöksenteossa enemmän pääoman ja finanssimarkkinoiden vaatimuksia, kuin palkansaajien ja muiden kansalaisten etuja. Myös politiikassa toimivia erittäin suurituloisia ihmisiä pidetään ongelmana sillä perusteella, että ne voivat vaikeuttaa tavallisten, keskituloisten äänestäjien etujen mukaista edustamista. Kansalaisten ja taloudellisten toimijoiden edut erotetaan toisistaan ja ne esitetään toisilleen vastakkaisina: jos poliitikot palvelevat talouselämän etuja, kansalaisten edut kärsivät. Taloudellisen järjestelmän valta vaikuttaa poliittiseen järjestelmään on haastateltujen näkemyksen mukaan kasvanut huolestuttavasti. Tulojen katsotaan vaikuttavan myös yksilön asemaan oikeuslaitoksen edessä. Tästä syystä haastatellut vaativat ”samoja sääntöjä kaikille” (EP01, 3; EP09, 9–10).

8.2 HAVAITSEMANI DISKURSSIT JA MUU 15M-TUTKIMUS

Luvussa 5.4 esittelin Betancorin ja Cillerosin (2013) tutkimusta 15M-liikkeen kannattajien yhteiskunnallisista näkemyksistä ja niiden suhteesta ”yleiseen mielipiteeseen”. Betancor ja Cilleros käyttivät tutkimuksessaan osittain samaa CIS:n (2011) aineistoa, kuin minä tässä tutkimuksessa. Myös tutkijoiden (em., 250) käyttämä kiistämisen politiikan (*contentious politics*) viitekehys muistuttaa tämän tutkielman teoreettisessa viitekehyksessä käyttämiäni teorioita, kuten performanssiteoriaa ja postmodernin yhteiskunnallisen toiminnan teoriaa.

Betancorin ja Cillerosin (2013, 268) tutkimissa ryhmäkeskusteluissa ei kyseenalaistettu demokratiaa hallintomuotona sinänsä, vaan kritisoitiin erityisesti espanjalaisen demokraattisen järjestelmän vajeita ja niiden aiheuttamaa turhautumista. Tilanteen parantamiseksi ryhmäkeskusteluissa vaadittiin muun muassa osallistavampaa demokratiaa ja parempia vaikutusmahdollisuuksia muun muassa avoimien listojen vaalien, kansalaisten harjoittaman valvonnan ja päätöksentekijöiden tilivelvollisuuden muodossa. Tutkijoiden mukaan (em.) enemmistö keskusteluihin osallistuneista kannatti avoimien listojen lisäksi muutenkin suhteellisempaa edustusta. Ryhmäkeskusteluissa esiin nousseet kriittiset näkemykset ja ehdotukset olivat tutkijoiden mukaan hyvin lähellä 15M-liikkeen näkemyksiä (em.).

Havaitsemisani diskursseissa on paljon yhtymäkohtia Betancorin ja Cillerosin (2013) tekemien, 15M-liikkeen tavoitteita koskevien havaintojen kanssa. Esimerkiksi espanjalaistutkijoiden havaitsema osallistavan demokratian vaatimus sopii hyvin yhteen havaitsemani ”kansalaisten osallistamisen ja deliberatiivisen edustajuuden diskurssin” kanssa. Havaitsemani ”pätöksenteon läpinäkyvyyden ja johdonmukaisen viestinnän diskurssi” muistuttaa puolestaan Betancorin ja Cillerosin (em.) havaitsemia vaatimuksia kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien lisäämisestä valvonnan, läpinäkyvyyden ja päätöksentekijöiden tilivelvollisuuden kautta. Havaitsemani ”äänestämisen ja vaalidemokratian diskurssi” puoltaa puolestaan espanjalaistutkijoiden havaintoa, jonka mukaan 15M-diskursseissa ei kyseenalaisteta demokratiaa sinänsä, vaan erityisesti senhetkisen espanjalaisen demokraattisen järjestelmän puutteita: huonoa edustusta, opaakkia päätöksentekoa, valtapuolueita suosivaa vaalilakia, tiedotusvälineiden puolueellisuutta, korruptiota, sekä kansalaisten vähäisiä mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon. 15M-liikkeen kannattajia koskevassa analyysissään tutkijat (em., 262–267) toteavat, että haastatteluissa on havaittavissa kaksi erilaista näkemystä äänestämiseen liittyen: toinen näkemys pitää äänestämistä erittäin tärkeänä, toinen vähemmän tärkeänä. Myös omassa tarkastelussani tuli ilmi erilaisia näkemyksiä äänestämisen tarpeellisuudesta. Vaalidemokratia ja äänestämiseen perustuva päätöksenteko ei kuitenkaan sinänsä kohdannut vastustusta.

Havaitsemistani diskursseista vain distributiivisen oikeudenmukaisuuden diskurssi oli sellainen, jota Betancor ja Cilleros (2013) eivät tuoneet tutkimuksessaan esiin. Kaikissa tutkimissani haastatteluissa nousi esiin käsitys, jonka mukaan oikeudenmukainen

yhteiskunta merkitsee hyötyjen ja kustannusten jakamista yhteiskunnan jäsenten kesken yhteiskunnallisen eriarvoisuuden vähentämiseksi. Tämä on mielestäni tärkeä 15M-liikkeen kannattajia yhdistänyt tekijä ja osa 15M-liikkeen kollektiivista identiteettiä. Vaikka 15M-liike pyrki aktiivisesti eroon vasemmisto–oikeisto -jaottelusta, viittaavat 15M-kannattajien käsitykset selvästi vasemmistolaiseen arvomaailmaan. Moni haastatelluista on ainakin aiemmin ollut Espanjan sosiaalidemokraattisen puolueen PSOE:n äänestäjä. PSOE saa osakseen paljon kritiikkiä epäonnistumisesta työväestön edustamisessa ja työntekijöiden etujen ajamisessa. Tämän vuoksi voisikin olla mielenkiintoista tutkia tarkemmin erityisesti Espanjan vasemmistopuolueita ja 15M-liikettä seurauksena vasemmistopuolueiden epäonnistumiselle työväestön vaatimusten artikuloijana.

Betancorin ja Cillerosin (2013, 269–270) mukaan 15M-diskurssien ja yleisten diskurssien analyysi tukee tutkijoiden hypoteesia, jonka mukaan kansalaisten tyytymättömyys politiikkaan vaikutti 15M-liikkeen syntymiseen. Toisaalta 15M-liikkeen voidaan tutkijoiden mukaan nähdä toimineen myös kansalaisten tyytymättömyyden katalysaattorina, osana syy-seuraus -jatkumoa, jossa 15M ei näyttäydy pelkästään seurauksena kansalaisten tyytymättömyydelle, vaan toimijana, joka kollektiivisen toimintansa kautta edisti yhteiskunnallista muutosta aktiivisesti myös itse. (Em.) Tutkiessaan 15M-liikkeen kannattajien poliittisia ja yhteiskunnallisia näkemyksiä ja kritiikkiä, Betancor ja Cilleros havaitsivat taustalla vastahegemonisen diskurssin, joka vaikutti olevan 15M-liikkeen nousun myötä leviämässä laajemminkin espanjalaisten keskuuteen. Tämä vastahegemoninen diskurssi haastoi perinteisiä käsityksiä liittyen hallitsija-hallittava -suhteeseen ja eliitti-kansa -suhteeseen. Tämä väite sopii yhteen havaitsemieni ”alhaalta ylös” -diskurssin ja korruptionvastaisen diskurssin kanssa.

Betancorin ja Cillerosin (2013, 269–270) mukaan edellä mainittu vastahegemonia on materialisoitunut yhteiskunnallisissa liikkeissä, jotka asettuvat yhä useammin vastustamaan virallisten instituutioiden sanelemaa taloudellista järjestelmää, taistelllessaan esimerkiksi julkisen koulutuksen ja terveydenhoidon leikkauksia tai asuntohäätöjä vastaan. Myös kandidaatintutkielmassani (Siivonen 2015, 31) tarkastelemani, 15M-liikkeen luomaa yhteiskuntatilaa hyödyntänyt Podemos-puolue haastoi tietoisesti *status quota* legitimisoivan hegemonian käymällä diskursiivista taistelua vakiintuneita kertomuksia, paradigmaa ja kielellisiä koodeja vastaan. Poliittiseen

peleihin lähtemisen sijaan Podemos pyrki muuttamaan pelin ehtoja muun muassa televisiota apunaan käyttäen. Se vältti myös perinteisen vasemmistolaisen terminologian ja symboliikan käyttämistä siitä huolimatta, että puolue on selvästi vasemmistolainen. Vasemmistolainen vastakkainasettelu muuttui Podemoksen viestinnässä kansalaisten ja kastin/eliitin, demokratian ja oligarkian/diktatuurin sekä vanhan ja uuden väliseksi kahtiajaoksi. (Em.)

Rättilä (2014, 188 & 196–197) puhuu vastaavasti Occupy Wall Streetiä koskevassa artikkelissaan siitä, miten Occupy-liike kykeni heti 2011 syksyllä vaikuttamaan globaalista talouskriisistä käytyyn keskusteluun, muuttamaan sen puhetapoja ja politisoimaan kansalaisia suututtaneen ongelman, joka ei ollut vielä saanut ”sellaista diskursiivista muotoa, joka olisi kiteyttänyt sen ja tehnyt siitä helposti kommunikoitavan”. Tämä on Rättilän (em.) mukaan ensisijaisen tärkeää postmoderneille liikehdinnöille, jotka pitävät ihmisten ajatustapoihin, arkisiin tottumuksiin ja kulttuuriin vaikuttamista poliittisia instituutioita tehokkaampana keinona muuttaa yhteiskuntaa. Occupy- ja 15M-liikkeitä voisi mielestäni olla hedelmällistä tutkia erityisesti gramscilaisen yhteiskuntakäsityksen ja hegemoniateorioiden näkökulmasta.

8.3 LOPUKSI

Kaikkia 15M-liikkeen kannattajien haastatteluissa havaitsemiani diskursseja yhdistää niiden taustalla hallitseva voimakas postmoderni yksilökeskeisyys ja pyrkimys irtautua politiikan perinteisistä jakolinjoista. Puolueiden ja järjestöjen etujen ajamisen sijaan 15M-liikkeen kannattajat keskittyvät yksilöllisiin tavoitteisiin ja vaativat tasa-arvoisia mahdollisuuksia kaikille. Yksilöiden oikeuksiin keskittyvät universaalit ihmisoikeudet nähdään tärkeinä ohjenuorina oikeudenmukaisen yhteiskunnan perustaksi. Tämä sopii hyvin teoriaosuudessa esittelemääni Rättilän määritelmään (2014, 201) uusista yhteiskunnallisista liikkeistä: Rättilän mukaan uusia yhteiskunnallisia liikkeitä erottaa vanhemmista yhteiskunnallisista liikkeistä juurikin niiden pyrkimys demokratian individualisoimiseen.

15M-liikkeen kannattajat pitävät yksilöiden konkreettisia vaikutusmahdollisuuksia heitä koskeviin päätöksiin erottamattomana osana demokratiaa. Vaikka 15M yhteiskunnallisena liikkeenä perusti toimintansa horisontaaliseen ja edustuksettomaan demokratiaan, oli tässä nähdäkseni kyse ennen kaikkea performatiiviselle poliittiselle

toiminnalle tyypillisestä, uusien yhteisöllisyyden, kommunikaation ja poliittisen toiminnan muotojen kokeilemisesta. Käyttämällä suoraa demokratiaa ja sanoutumalla irti hierarkioista 15M osoitti, miten hyvin kansalaiset kykenevät järjestäytymään ja toimimaan demokraattisesti ilman edustuksellisia instituutioitakin. Samalla 15M toimi pedagogisena ja antihegemonisena, kollektiivista päätöksentekoa ja yhteistoimintaa opettaneena projektina.

Vasemmisto-oikeisto -jaottelu on diskursseissa läsnä, vaikka 15M-liike pyrkiikin aktiivisesti eroon politiikan perinteisistä rajalinjoista. Vasemmisto saa aineistossa osakseen paljon kritiikkiä siitä, että se ei ole onnistunut tekemään työväestölle edullista politiikkaa. Toisaalta oikeiston ja vasemmiston rinnalle kaivataan myös muita puolueita, jotka artikuloisivat monipuolisemmin erilaisia tarpeita ja vastaisivat paremmin kansalaisyhteiskunnan vaatimuksiin. Diskursseista kumpuaa toive pluralistisemmasta politiikasta ja uusista äänestysvaihtoehdoista. Espanjan vaaleissa on jo nähty suuria muutoksia, kun kahden suurpuolueen rinnalle on noussut kilpailemaan uusia puolueita, kuten Podemos ja Ciudadanos. Pienten puolueiden on kuitenkin vaikea pärjätä taistelussa suuria puolueita vastaan, sillä Espanjan vaalilaki on laadittu diktatuurin jälkeisinä aikoina, ja yksi vaalilain ensisijaisista tavoitteista oli vakauden turvaaminen. Tämä on johtanut Espanjan edustuksellisen järjestelmän vähäiseen joustavuuteen ja kansalaisten kokemukseen vaikutusmahdollisuuksien vähäisyydestä. Vaalilakiuudistuksesta on käyty jonkin verran keskustelua ja sitä on tutkittu yhteiskuntatieteilijöiden toimesta (ks. esim. Montero & Riera 2009; Penadés & Santiuste 2013). Aihe tarjoaa kuitenkin vielä paljon hedelmällisiä tutkimusmahdollisuuksia.

Espanjan 15M-liike puhkesi finanssikriisin ja Espanjan edustuksellisen järjestelmän legitimeettikriisin seurauksena. Vaikka 15M-liike syntyikin reaktiona Espanjan talouskriisiin ja poliittiseen kriisiin, ei liikkeen tarkastelu pelkästään reaktiivisena liikkeenä ole mielestäni hedelmällistä. Analysoimissani haastatteluissa vaadittiin lisää osallistumismahdollisuuksia ja hahmoteltiin proaktiivista, alhaalta ylös suuntautuvaa, aktiivista ja omatoimista kansalaisuutta. Tämä sopii hyvin yhteen Rosanvallonin (2008, 36) kuvaaman yleisen tendenssin kanssa: Rosanvallonin mukaan kansalaisten kiinnostus politiikkaa kohtaan ei vastoin yleistä uskomusta ole vähentynyt, mutta poliittisen toiminnan ja kommunikoinnin tavoissa on tapahtunut suuria muutoksia.

Rosanvallnin (2008) mukaan tämän ajan ongelma on epäpoliittisuus, eli kokonaisuymmärryksen puuttuminen maailman järjestämiseen liittyvistä ongelmista. En voi analyysini perusteella puolustaa enkä vastustaa Rosanvallnin väitettä poliittisen toiminnan epäpolitisoitumisesta. Havaitsemieni diskurssien pohjalta uusi yhteiskunnallinen toiminta näyttäytyy kuitenkin mielestäni myös jonakin muuna, kuin valvontana, torjuntana ja tuomitsemisena. On totta, että myös tutkimissani 15M-liikkeen kannattajien haastatteluissa vaadittiin poliitikkojen suurempaa tilivelvollisuutta sekä parempia mahdollisuuksia kansalaisille poliittisen päätöksenteon kontrolloimiseen. Havaitsemassani korruptionvastaisessa diskurssissa on puolestaan paljon yhtäläisyyksiä Rosanvallnin tuomitsemis-ajatuksen kanssa. Vastademokratian teoria ei kuitenkaan mielestäni yksistään sovellu uusien yhteiskunnallisten liikkeiden tarkasteluun, sillä se ei ota tarpeeksi huomioon postmodernin poliittisen toiminnan tapaa toimia usein edustuksellisen demokratian ohi, poliittisia muutoksia performoiden ja prefiguroiden (ks. esim. Rättilä 2014, 219).

Poliittiset muutokset Espanjassa ovat mielestäni vain ajan kysymys. Vaikka Espanjassa maan vaalilaki ja poliittinen kulttuuri tekee pienten ja uusien puolueiden menestymisestä hankalaa, on esimerkiksi Podemos-puolue mielenkiintoinen esimerkki uudenlaisesta, kansalaisia osallistavasta ja sosiaalisen median mahdollisuuksia hyödyntäneestä puolueesta, joka on noussut haastamaan vanhoja suurpuolueita. Tähän asti PP ja PSOE ovat pystyneet jatkamaan hallitusvastuussa vuorottelua, mutta kansalaisyhteiskunnan ja aluehallitusten keskushallintoon kohdistama paine on voimakasta. Nähtäväksi jää, minkälaisiin toimenpiteisiin valtapuolueet ovat valmiita ryhtymään pysyäkseen vallassa: Onnistuvatko suurpuolueet uudistamaan itseään, muuttumaan avoimemmiksi ja lisäämään dialogia kansalaisyhteiskunnan sekä alueellisten hallitusten kanssa? Vai tulevatko ne taistelemaan muutosvoimia vastaan lainsäädäntöä tiukentamalla ja voimakeinoin?

Tämän päivän kansalaiset niin Espanjassa kuin muissakin läntisissä demokratioissa ovat koulutetumpia, osaavampia, autonomisempia, aktiivisempia ja verkostoituneempia kuin koskaan aiemmin. Puolueiden on vaikea täyttää kansalaisten hyvinvointivaltion puitteissa kasvaneita ja monipuolistuneita vaatimuksia ja odotuksia poliittista päätöksentekoa kohtaan, jos ne eivät taistele korruptiota vastaan ja kykene muuttumaan joustavammiksi, läpinäkyvämmiksi, pysymään mukana viraalin ajan nopeassa rytmissä ja vastaamaan

kehityksen mukana tuomiin haasteisiin. Poliittisten instituutioiden paine lisätä ja kehittää poliittisen osallistumisen tapoja ja viestintäkanavia tulee ajan myötä todennäköisesti vain lisääntymään. Legitimoidakseen itsensä on puolueiden ja siten koko edustuksellisen järjestelmän muututtava avoimemmaksi, osallistavammaksi, vastuullisemmaksi ja responsiivisemmaksi.

AINEISTO

CIS – Centro de Investigaciones Sociológicas (Yhteiskunnallinen tutkimuskeskus):
<http://www.cis.es/cis/opencms/EN/index.html>

Representaciones políticas y movimiento 15-M – tutkimusnro 2921 (*Poliittiset representaatiot ja 15-M -liike*) (18.10.2011C) [viitattu 2.4.2016]. Saatavissa:
http://www.cis.es/cis/opencm/EN/1_encuestas/estudios/ver.jsp?&estudio=12664

LÄHTEET

Kirjallisuus

Alasuutari, Pertti (2001), *Johdatus yhteiskuntatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.

Alasuutari, Pertti (2012), *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.

Alker, Hayward & Sylvan, David (1986), “Political discourse analysis”. Paper presented at the Annual Meeting of the American Political Science Association, Washington DC, September 1986.

Antaki, Charles (toim.), *Analysing Everyday Explanation. A Casebook of Methods*. London: SAGE Publications.

Baiocchi, Gianpaolo & Ganuza, Ernesto (14.2.2012), “No Parties, No Banners”, *Boston Review* [viitattu 10.10.2015]. Saatavissa: <http://www.bostonreview.net/world/no-parties-no-banners-gianpaolo-baiocchi-ernesto-ganuza>

Bennett, W. Lance & Segerberg, Alexandra (2012), “The Logic of Connective Action”, *Information, Communication & Society*, 15:5, 739–768.

Betancor Nuez, Gomer & Cilleros Conde, Roberto (2013), “El 15M en retrospectiva, análisis de un estudio cualitativo de opinión pública y de los activistas”, *Anuari del Conflicte Social* 2013, 248–271.

Calvo, Kerman; Gómez-Pastrana, Teresa & Mena, Luis (2011), “Movimiento 15M: ¿quiénes son y qué reivindican?”, *Zoom Político*, 2011:4, 4–17.

Castells, Manuel (2015), *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age*. Cambridge: Polity Press.

Castiglione, Dario & Warren, Mark E. (2005), “Rethinking Democratic Representation: Seven Theoretical Issues”. Tutkimuspäivi tapahtumasta Midwest Political Science Association Annual Conference, Chicago, 6.–10. huhtikuuta 2005.

Dalton, Russell J. (2004), *Democratic Challenges, Democratic Choices: The Erosion of Political Support in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press.

Della Porta, Donatella & Diani, Mario (2006), *Social Movements – An Introduction*. Malden: Blackwell Publishing.

Della Porta, Donatella & Mattoni, Alice (2014), “Patterns of Diffusion and the Transnational Dimension of Protest in the Movements of the Crisis: An Introduction”. Teoksessa Della Porta,

Donatella & Mattoni, Alice (toim.), *Spreading Protest – Social Movements in Times of Crisis*. Colchester: ECPR Press. 19–41.

Della Porta, Donatella & Mattoni, Alice (toim.) (2014), *Spreading Protest – Social Movements in Times of Crisis*. Colchester: ECPR Press.

Errejón, Iñigo (2014), “Qué es Podemos?”, *Le Monde Diplomatique* n°225 [espanjankielinen kuukausijulkaisu] [viitattu 10.1.2015]. Saatavissa: <http://www.monde-diplomatique.es/?url=articulo/0000856412872168186811102294251000/?articulo=8c640f81-5ccc-4723-911e-71e45da1deca#>

Flesher Fominaya, Cristina (29.5.2014), “‘Spain is Different’: Podemos and 15-M”, *OpenDemocracy – Free Thinking for the World* [verkkosivusto] [viitattu 20.11.2015]. Saatavissa: http://www.opendemocracy.net/can-europe-make-it/cristina-flesher-fominaya/%E2%80%9CSpain-is-different%E2%80%9D-podemos-and-15m#_ftn6.

Hall, Stuart (1997), ”The Work of Representation”. Teoksessa Hall, Stuart (toim.), *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. London: The Open University. 13–74.

Herne, Kaisa (2012), *Mitä oikeudenmukaisuus on?* Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hessel, Stéphane (2011), *Vastarintaan!* Jyväskylä: Atena Kustannus.

Heywood, Andrew (2007), *Politics*. New York: Palgrave Macmillan.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000), *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Huhtakallio, Eeva & Alapuro, Risto (2008), “Vaalidemokratia, vastademokratia ja politiikan paluu”. Teoksessa Rosanvallon, Pierre: *Vastademokratia. Poliitiikka epäluulon aikakaudella*. Tampere: Vastapaino. 7–14.

Jiménez Sánchez, Manuel (2011), “¿Influyó el 15M en las elecciones municipales?”, *Zoom Político*, 2011:4, 18–28.

Jiménez Sánchez, Manuel (2011B), *La normalización de la protesta: El caso de las manifestaciones en España (1980-2008)*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas CIS.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993), *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999), *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.

Kuula, Arja (1999) *Toimintatutkimus. Kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä*. Tampere: Vastapaino.

Kuusisto, Riikka (1996) ”Sodan retoriikasta. Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisten suurvaltajohtajien lausunnoissa” Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilka (toim.): *Pelkkää retoriikkaa*. Tampere: Vastapaino. 267–291.

Kylliäinen, Petri & Mickelsson, Rauli (2014), ”Johdanto”. Teoksessa Mickelsson, Rauli (toim.), *Poliittinen vaikuttaminen tulevaisuudessa*. Turku: Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia & Turun Yliopisto. 10–35.

Lambert, Renaud (2015), "Now can Podemos win in Spain?", *Le Monde Diplomatique: The English Edition* 2/2015 [englanninkielinen kuukausijulkaisu] [viitattu 10.3.2015]. Saatavissa: <http://mondediplo.com/2015/02/03podemos>.

Lappalainen, Pertti (2013), "Kokemuksen ääniä", *Alue ja Ympäristö*. 2013:1, 91–95.

Likki, Tiina (2012), "15M Revisited: A Diverse Movement United for Change", *Zoom Político*, 2012:11, 1–16. [viitattu 8.3.2017]. Saatavissa: <http://www.fundacionalalternativas.org/laboratorio/documentos/zoom-politico/15m-revisited-a-diverse-movement-united-for-change>.

Lindholm, Arto (2005), *Maailmanparantajat – Globalisaatiokriittinen liike Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

Malmberg, Lari (2013), *¡DEMOCRACIA REAL YA! – 15M-demokratialiikkeen demokratiakäsitys*. Valtio-opin Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

McAdam, Doug; Tarrow, Sidney & Tilly, Charles (2001), *Dynamics of Contention*. Cambridge: Cambridge University Press.

Mickelsson, Rauli (toim.) (2014), *Poliittinen vaikuttaminen tulevaisuudessa*. Turku: Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia & Turun Yliopisto.

Montero, José Ramón & Riera, Pedro (2009), "El sistema electoral español: cuestiones de desproporcionalidad y de reforma" ("*Espanjan vaalijärjestelmä: epäproportionaalisuus ja reformi*"). Anuario de la Facultad de Derecho de la Universidad Autónoma de Madrid (*Madridin autonomisen yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan vuosikirja*) 2009:13. 225–270.

Norris, Pippa (2011), *Democratic Deficit: Critical Citizens Revisited*. New York: Cambridge University Press.

Olesen, Thomas (2014), "Dramatic Diffusion and Meaning Adaptation: The Case of Neda", Teoksessa Della Porta, Donatella & Mattoni, Alice (toim.), *Spreading Protest – Social Movements in Times of Crisis*. Colchester: ECPR Press. 71–90.

Paleface (2011), "Pari valittua sanaa", Suomenkielisen laitoksen alkusanat teoksessa Hessel, Stéphane (2011), *Vastarintaan!* Jyväskylä: Atena Kustannus. 13–16.

Penadés, Alberto & Santiuste, Salvador (2013), "Inequality in the Spanish Electoral System and the Geographical Electoral Bonus". *Revista Española de Ciencia Política*. 2013:32. 89–116.

Perelman, Chaïm (1996), *Retoriikan valtakunta*. Tampere: Vastapaino.

Riker, William Harrison (1982), *Liberalism against populism*. Prospect Heights: Waveland Press.

Roos, Jérôme E. & Oikonomakis, Leonidas (2014), "They Don't Represent Us! The Global Resonance of the Real Democracy Movement from the Indignados to Occupy". Teoksessa Della Porta, Donatella & Mattoni, Alice (toim.), *Spreading Protest – Social Movements in Times of Crisis*. Colchester: ECPR Press. 117–136.

Rosanvallón, Pierre (2008), *Vastademokratia. Poliittikka epäluulon aikakaudella*. Tampere: Vastapaino.

Ruiz Miguel, Alfonso (2016), "Crisis institucional, partidos y democracia representativa". Teoksessa Aramayo, Roberto R.; Álvarez, José Francisco; Maseda, Francisco & Roldán, Concha (toim.), *Diálogos con Javier Muguerza – Paisajes para una exposición virtual*. Madrid: CSIC & UNED. 621–642.

Rättälä, Tiina (2014), "Politiikan valtausoperaatio. Occupy Wall Street -liike politiikan muutosvoimana". Teoksessa Mickelsson, Rauli (toim.), *Poliittinen vaikuttaminen tulevaisuudessa*. Turku: Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia & Turun Yliopisto. 187–227.

Setälä, Maija (2003), *Demokratian arvo: teorian, käytännöt ja mahdollisuudet*. Helsinki: Gaudeamus.

Setälä, Maija (2014), Mihin deliberatiivista demokratiaa tarvitaan tulevaisuudessa? Teoksessa Mickelsson, Rauli (toim.), *Poliittinen vaikuttaminen tulevaisuudessa*. Turku: Tulevaisuudentutkimuksen Verkostoakatemia & Turun Yliopisto. 269–307.

Siivonen, Noora (2015), *Espanjan Podemos – populistipuolue vai demokratialiike?*. Valtio-opin kandidaatintutkielma. Tampereen yliopisto: Poliitiikan tutkimuksen laitos.

Summa, Hilikka (1996), "Kolme näkökulmaa uuten retoriikkaan – Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus" Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.), *Pelkkää retoriikkaa*. Tampere: Vastapaino. 51–83.

Taggart, Paul (2003), "The Populist Turn in the Politics of the New Europe". Paper prepared for presentation at the 8th Biannual International Conference of the European Union Studies Association conference. 27.–29.3.2003. Nashville.

Tilly, Charles (2008), *Contentious Performances*. Cambridge: Cambridge University Press.

Toret, Javier (koord.) (2013), *Tecnopolítica: la potencia de las multitudes conectadas. El sistema red 15M, un nuevo paradigma de la política distribuida. Informe de investigación. Versión 1.0*. Barcelona: Internet Interdisciplinary Institute & Universitat Oberta de Catalunya.

Tepponen, Marja (2003), "Soihdunkantajasta moraaliseen selkärankaan. Elisabeth Rehnin retoriset vaikutuskeinot vuoden 2000 presidentinvaaleissa." Valtio-opin Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009), *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Wetherell, Margaret & Potter, Jonathan (1988), "Discourse Analysis and the Identification of Interpretative Repertoires". Teoksessa Antaki, Charles (toim.), *Analysing Everyday Explanation. A Casebook of Methods*. London: SAGE Publications. s. 168–183.

Luennot

Ruz, Pablo [Espanjan keskustutkintatuomioistuimen tuomari] (15.12.2016), "La investigación de las causas de corrupción" ("Korruption syiden tutkimus"), konferenssissa "Foro Ética Pública y Democracia" ("Julkisetiikan ja demokratian foorumi"). Kulttuurikeskus La Nau, Valencia.

Verkkolähteet

#15Mpedia (15M-demokratialiikkeen wiki): <http://wiki.15m.cc>

"Lista de lemas", [viitattu 10.10.2015]. Saatavissa: http://wiki.15m.cc/wiki/Lista_de_lemas

”Lista de asambleas”, [viitattu 10.10.2016]. Saatavissa: http://wiki.15m.cc/wiki/Lista_de_asambleas

15M Suomi [viitattu 20.12.2015]: <http://www.scoop.it/t/15m-suomi>

CIS – Centro de Investigaciones Sociológicas (Espanjalainen yhteiskunnallinen tutkimuskeskus): <http://www.cis.es/cis/opencms/EN/index.html>

”Ética pública y corrupción” (*Julkinen etiikka ja korruptio*) – tutkimusnumero 2826 (17.12.2009) [viitattu 2.10.2016]. Saatavissa: http://www.cis.es/cis/export/sites/default/-Archivos/Marginales/2820_2839/2826/es2826.pdf

”Barometri – tutkimusnumero 2905” (2.6.2011A) [viitattu 2.4.2016]. Saatavissa: http://www.cis.es/cis/export/sites/default/-Archivos/Marginales/2900_2919/2905/Es2905.pdf

”Representaciones políticas y movimiento 15-M – Ficha técnica” (*”Poliittinen edustus ja 15M -liike – Tekninen selostus”*) (26.6.2011B) [viitattu 2.10.2016]. Saatavissa: http://www.cis.es/cis/export/sites/default/-Archivos/Marginales/2920_2939/2921/Ft2921.pdf

EAPN European Anti-Poverty Network – Spain (10/2015), ”El Estado de la Pobreza – Seguimiento del indicador de riesgo de pobreza y exclusión social en España 2009–2014” (*Köhyhyystilanne – Köyhyys- ja syrjäytymisriski-indikaattorin seuranta 2009–2014*) [viitattu 2.4.2016]. Saatavissa: http://www.eapn.es/ARCHIVO/documentos/noticias/1444835952_20151015_el_estado_de_la_pobreza_seguimiento_del_arope_2014_pdf.pdf

El Economista (espanjalainen sanomalehti): <http://www.eleconomista.es>

”España es el país desarrollado en el que más ha aumentado la desigualdad en la crisis”, (*Epätasa-arvo on noussut Espanjassa kaikista kehittyneistä maista eniten*) (5.12.2014) [viitattu 30.3.2016]. Saatavissa: <http://www.eleconomista.es/economia/noticias/6303220/12/14/Los-salarios-no-recuperan-los-aumentos-previos-a-la-crisis-en-2013-solo-crecieron-un-2.html>

El Mundo (espanjalainen sanomalehti): <http://www.elmundo.es>

”Estimación de voto y opinión sobre los políticos”, El Mundo (24.11.2014) [viitattu 18.12.2014]. Saatavissa: <http://www.elmundo.es/grafico/espana/2014/11/24/5471cbe522601d2a698b4575.html>

El País (espanjalainen sanomalehti): <http://www.elpais.com>.

”Apoyo a la indignación del 15-M” (*Tuki 15-M:n närkästykselle*) (5.6.2011A) [viitattu 4.4.2016]. Saatavissa: http://politica.elpais.com/politica/2011/06/05/actualidad/1307231940_787459.html

”Indignados en la calle” (*Närkästyneet lähtivät kaduille*) (17.5.2011B) [viitattu 4.10.2016]. Saatavissa: http://politica.elpais.com/politica/2011/05/17/opinion/1305625181_425614.html

”Llaman a la puerta” (*He kolkuttavat oveen*) (17.5.2011C) [viitattu 30.3.2016]. Saatavissa: http://politica.elpais.com/politica/2011/05/16/actualidad/1305578500_208497.html

”Movimiento 15-M: Los ciudadanos exigen reconstruir la democracia” (*15M-liike: Kansalaiset vaativat demokraattisen järjestelmän uudistamista*) (16.5.2011D) [viitattu

6.10.2016]. Saatavissa:
http://politica.elpais.com/politica/2011/05/16/actualidad/1305556621_810419.html

“Podemos supera a PSOE y PP y rompe el tablero electoral” (2.11.2014) [viitattu 18.12.2014]. Saatavissa:
http://politica.elpais.com/politica/2014/11/01/actualidad/1414865510_731502.html

"Somos ciudadanos y tenemos derecho a indignarnos" (*Olemme kansalaisia ja meillä on oikeus närkästyä*) (17.5.2011D) [viitattu 12.10.2016]. Saatavissa:
http://elpais.com/elpais/2011/05/17/actualidad/1305620217_850215.html

Europa Press (espanjalainen uutistoimisto): <http://www.europapress.es>.

“PP y PSOE limitan el castigo penal de la financiación ilegal a quienes reciben donaciones, pero eximen a los partidos” (28.11.2014) [viitattu 8.4.2015]. Saatavissa:
<http://www.europapress.es/nacional/noticia-pp-psoe-limitan-castigo-penal-financiacion-ilegal-quienes-reciben-donaciones-eximen-partidos-20141128143305.html>

Helsingin Sanomat: <http://www.hs.fi/>.

”Näin arabikevään protestit levisivät” (17.12.2015) [viitattu 6.10.2016]. Saatavissa:
<http://www.hs.fi/ulkomaat/a1450246585057>

”Vastarintamies rohkaisee vastarintaan” (4.6.2011) [viitattu 6.10.2016]. Saatavissa:
<http://www.hs.fi/paivanlehti/arkisto/Vastarintamies+rohkaisee+vastarintaan/aaHS20110604SI1KU02dvs?src=haku&ref=lehdet%2F>

ILO (5.12.2014), ”Global Wage Report 2014/15” [viitattu 30.3.2016]. Saatavissa:
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_324678.pdf

La Vanguardia (espanjalainen sanomalehti): <http://www.lavanguardia.com/>

”El PSOE impone una abstención total que resuelve la investidura de Rajoy” (24.10.2016) [viitattu 24.10.2016]. Saatavissa:
<http://www.lavanguardia.com/politica/20161024/411252217349/el-psoe-impone-una-abstencion-total-que-resuelve-la-investidura-de-rajoy.html>

Metroscopia (espanjalainen yksityinen tutkimuskeskus): <http://metroscopia.org/>

”Clima social junio 2011” (*Espanjan yhteiskunnallinen ilmapiiri 6/2011*) [viitattu 20.12.2015]. Saatavissa: <http://metroscopia.org/wp-content/uploads/2011/06/INFORME-Clima-Social-24%C2%AA-Oleada-junio-2011.pdf>

”El apoyo ciudadano al 15M tres años después” (*Kansalaisten tuki 15M:lle kolme vuotta myöhemmin*) (15.5.2014) [viitattu 20.12.2015]. Saatavissa: <http://metroscopia.org/el-apoyo-ciudadano-al-15m-tres-anos-despues>

”15-M y Podemos: ¿almas gemelas?” (*15-M ja Podemos: sukulaissielut?*) (3.2.2015) [viitattu 20.12.2015]. Saatavissa: <http://metroscopia.org/15-m-y-podemos-almas-gemelas>

PAH - Plataforma de Afectados por la Hipoteca [viitattu 18.10.2016]. Saatavissa:
<http://afectadosporlahipoteca.com/>

Público (espanjalainen verkkolehti): <http://www.publico.es/>

“Cronología de la acampada 'indignada' en la Puerta del Sol” (*Puerta del Sol -aukion Indignados-leirin vaiheet*) (31.5.2011) [viitattu 4.10.2016]. Saatavissa: <http://www.publico.es/actualidad/cronologia-acampada-indignada-puerta-del.html>

Reuters (Iso-Britannialainen uutistoimisto): <http://uk.reuters.com/>

“Times names Bouazizi person of 2011” (28.12.2011) [viitattu 5.2.2017]. Saatavissa: <http://uk.reuters.com/article/uk-times-bouazizi-idUKTRE7BR0CE20111228>

RTVE (Espanjan yleisradio): <http://www.rtve.es/>

“¿Te acuerdas? – Un siglo de lucha de la CNT” (*Muistatko tämän? – Vuosisata CNT:n taistelua*) (17.10.2010) [video; viitattu 31.10.2016]. Saatavissa: <http://www.rtve.es/alacarta/videos/te-acuerdas/acuerdas-cnt/904602/>

”Más de seis millones de españoles han participado en el Movimiento 15M” (*Yli kuusi miljoonaa espanjalaista on osallistunut 15M-liikkeeseen*) (6.8.2011) [viitattu 2.10.2016]. Saatavissa: <http://www.rtve.es/noticias/20110806/mas-seis-millones-espanoles-han-participado-movimiento-15m/452598.shtml>

Setälä, Maija (2012), ”IV: Poliitiikan tutkimuksen lähestymistapoja: Behavioralismi ja jälkibehaviorismi”. Luentodiat Turun yliopiston kurssilta ”Johdatus politologiaan” syyslukukaudella 2012 [viitattu 10.10.2016]. Saatavissa: http://www.utu.fi/fi/yksikot/soc/yksikot/valtio-oppi/opiskelu/opinnot/luentokurssimateriaalit/Documents/P_Luento_6.pdf

Time (viikottain ilmestynvä yhdysvaltalainen aikakauslehti): <http://time.com/>

“Bouazizi: The Man Who Set Himself and Tunisia on Fire” (21.1.2011) [Viitattu 6.10.2016]. Saatavissa: <http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,2044723,00.html>

Torikokous – Occupy Finland (suomalaisen Occupy-kansalaisliikkeen blogi). [Viitattu 1.12.2015]. Saatavissa: <https://torillatavataan.wordpress.com>

ULPGC Universidad de Las Palmas Gran Canaria (yliopiston kotisivut): <http://www.ulpgc.es>.

”Investigadores de la ULPGC analizan como estimar el coste social de la corrupción en España” (29.7.2013) [viitattu 18.3.2015]. Saatavissa: http://www.ulpgc.es/noticia/invcorrupcion_29072013.

YK (10.12.1948), ”Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus” [viitattu 11.10.2016] Saatavissa: www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/fin.pdf